

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

**VYBRANÉ OSOBNOSTNÍ
CHARAKTERISTIKY ČLENŮ SUBKULTURY
EMO**

SELECTED PERSONALITY CHARACTERISTICS OF MEMBERS OF THE EMO SUBCULTURE

Diplomová práce

Autor: **Petra Honzík**
Vedoucí práce: **PhDr. Simona Cakirpaloglu-Dobešová, Ph.D.**

Olomouc
2012

Prohlášení

Ochrana informací v souladu s ustanovením § 47b zákona o vysokých školách, autorským zákonem a směrnicí rektora k Zadání tématu, odevzdávání a evidence údajů o bakalářské, diplomové, disertační práci a rigorózní práci a způsob jejich zveřejnění.

Student odpovídá za to, že veřejná část závěrečné práce je koncipována a strukturována tak, aby podávala úplné informace o cílech závěrečné práce a dosažených výsledcích.

Student nebude zveřejňovat v elektronické verzi závěrečné práce plné znění standardizovaných psychodiagnostických metod chráněných autorským zákonem (záznamový arch, test/dotazník, manuál). Plné znění psychodiagnostických metod může být pouze přílohou tištěné verze závěrečné práce. Zveřejnění je možné pouze po dohodě s autorem nebo vydavatelem.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma:

„*Vybrané osobnostní charakteristiky členů subkultury Emo*“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci 17. března 2012

Podpis .....

Poděkování

Děkuji PhDr. Simoně Cakirpaloglu-Dobešové, Ph.D. za odborné vedení mé práce, cenné rady, ochotu a přátelský přístup.

Děkuji všem členům Emo subkultury, kteří se nezalekli a ochotně se zúčastnili výzkumu, i těm, kteří odpověděli na můj vzkaz, ačkoliv účast na výzkumu nakonec odmítli.

Děkuji ředitelům a pedagogům základních škol Plzeňského kraje, kde dotazníkové šetření probíhalo, za jejich vstřícnost při sběru dat. Bez jejich pochopení by tato práce nemohla být napsána.

Rovněž děkuji RNDr. Evě Reiterové, Ph.D. za cenné rady při statistickém zpracování výsledků práce.

Poděkování náleží i mé rodině za trpělivost, bez její podpory by bylo napsání této práce mnohem obtížnější.

OBSAH

ÚVOD.....	7
-----------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1 Uvedení do problematiky	9
1.1 Subkultura.....	9
1.2 Znaky subkultury.....	11
2 Emo subkultura, Emo styl.....	13
2.1 Původ Emo subkultury	15
2.2 Styl Emo	17
2.3 Osobnostní profil členů Emo subkultury.....	18
3 Dospívání a jeho vývojové charakteristiky.....	19
3.1 Fyziologické změny.....	21
3.2 Citový vývoj	23
3.3 Sociální vývoj.....	25
3.4 Emancipační snahy dospívajícího	26
3.5 Vrstevnické vztahy	28
3.6 Subkultura mládeže	31
4 Identita.....	33
4.1 Definice identity	34
4.2 Druhy identity.....	35
4.3 Proces formování identity.....	37
5 Rizika spojená s touto problematikou	40
5.1 V čem spočívá rizikovost subkultur?	40
5.2 Rizikovost Emo subkultury?	42
5.3 Rizika v období dospívání	44
6 Depresivní syndrom v dospívání	45
7 Úzkostný syndrom v dospívání.....	47
8 Sebepoškozování	49
8.1 Vymezení sebepoškozujícího jednání	50
8.2 Způsoby sebepoškozování.....	51
8.3 Funkce sebepoškozování	53
8.4 Sebepoškozování a Emo subkultura	54

8.5	Sebevražedné chování	57
9	Současný stav výzkumu v oblasti Emo subkultury.....	58
9.1	Výzkum z Rumunska	58
9.2	Český výzkum	59

VÝZKUMNÁ ČÁST

10	Vymezení výzkumného problému	62
11	Cíl výzkumu.....	65
12	Výzkumné hypotézy	65
13	Typ výzkumu.....	67
14	Výzkumný soubor	67
14.1	Výzkumná skupina Emo.....	68
14.1.1	Sběr dat	69
14.1.2	Popis souboru	70
14.2	Kontrolní skupina	70
14.2.1	Sběr dat	71
14.2.2	Popis souboru	72
14.3	Porovnání skupin	72
14.4	Etické aspekty výzkumu	73
15	Metody získávání dat.....	75
15.1	HSPQ.....	76
15.1.1	Teorie testu	77
15.1.2	Administrace.....	78
15.1.3	Analýza dat	78
15.1.4	Popis jednotlivých faktorů a jejich významy	79
15.2	CDI.....	82
15.2.1	Administrace.....	82
15.2.2	Analýza dat	83
15.3	KSAT.....	83
15.3.1	Administrace.....	84
15.3.2	Analýza dat	85
15.4	SHI.....	85
15.4.1	Teorie testu	86
15.4.2	Administrace.....	86

15.4.3	Analýza dat	87
16	Zpracování dat	88
16.1	HSPQ	88
16.2	CDI	88
16.3	KSAT	88
16.4	SHI	88
17	Analýza a interpretace dat	89
17.1	Zjišťování rozdílů v testech CDI a KSAT	90
17.2	Zjišťování rozdílů ve vybraných faktorech testu HSPQ	91
17.3	Zjišťování rozdílů v testu SHI	92
17.4	Zjišťování korelací mezi testy HSPQ, CDI a KSAT	94
17.5	Zjišťování korelací testu SHI s ostatními metodami	96
18	Ověření hypotéz	98
19	Rizika a omezení výzkumu	101
20	Diskuze	103
21	Závěry	109
SOUHRN		111
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY		115

PŘÍLOHY

ÚVOD

Tématem diplomové práce je mládežnická subkultura Emo, která u nás zatím není příliš prozkoumaná, ačkoliv již vešla ve známost rodičů, pedagogů a psychologů coby subkultura sebepoškozování a sebevražedných pokusů. Svůj podíl na této pověsti mají spíše média, která v posledních letech prezentovala řadu reportáží věnovaných tomuto stylu a sebevraždám mladých dívek patřících k Emo subkultuře. Otázka jejich pravdivosti a objektivnosti není doposud vyřešena a je hlavním předmětem kontroverze této problematiky.

V současné době lze již říci, že rozvířená panika kolem této subkultury již ustala, nicméně negativní konotace jsou s tímto termínem propojeny i nadále. Opírají se především o samotnou prezentaci Emo stylu na veřejnosti. Oblíbenými barvami jsou tmavé odstíny v různých kombinacích, jak v oblékání, tak také v líčení a úpravě účesu. Tento životní styl je zastřen jakousi aurou tajemnosti a ponurosti, mezi hlavní identifikátory člena Emo se všeobecně řadí smutek, pláč a psychická rozervanost, což jsou samo o sobě varovné signály.

Předkládaná diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a část výzkumnou. V teoretické části jsme se snažili shrnout všechny relevantní teorie a koncepty vážící se k tématu subkultur obecně, dále k Emo stylu a jeho členům, k vývojové etapě dospívání a k rizikům a možným patologiím.

Výzkumná část prezentuje náš kvantitativní výzkum na poli Emo subkultury, ve kterém jsme testovali hypotézy o rozdílnosti mezi jedinci hlásícími se k Emo stylu a jedinci nehlásícími se k Emo stylu. V jejím závěru shrnujeme osobnostní profil člena této subkultury.

Hlavním motivem našeho výzkumného zájmu bylo tedy proniknutí k podstatě tohoto fenoménu a zjištění specifických odlišností této subkultury od většinové dospívající populace. Domníváme se zároveň, že v tomto by mohl být také spatřován přínos naší práce, jelikož výzkumy kvantitativní metodologie v této oblasti prakticky neexistují. Nicméně vzhledem k nižšímu počtu respondentů účastnících se našeho výzkumu by bylo vhodné tento výzkum pojímat spíše jako orientační studii, na níž bude v budoucnu navazovat rozsáhlejší kvantitativní výzkum.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Uvedení do problematiky

V této úvodní kapitole jsme se rozhodli nejprve vymežit základní teoretické koncepty, které se úzce váží k tématu Emo subkultury. Jedná se především o vymezení termínu *subkultura* a jejích základních znaků.

1.1 Subkultura

Termín *subkultura* se používá při analýze delikvence, adolescence, regionálních a třídních rozdílů či náboženských sekt (Geist, 1992). Jeho významy jsou různé.

Poprvé byl použit tento termín ve 40. letech 20. století. M. Gordon (citován v Geist, 1992, s. 474) definoval subkulturu jako „pododdělení národní kultury, složené z kombinace sociálně situačních složek, jako je třídní status, etnický původ, městské nebo venkovní osídlení a náboženská příslušnost, které tvoří svou kombinací fungující jednotu, jež integračně upevňuje na ni se podílející jedince.“ Jedná se tedy o sociální skupinu vyznávající specifický soubor norem, hodnot, vzorců chování a životního stylu, jež je součástí širšího společenství a podílí se na jejím fungování (Klener, 1996). Jinou definici nabízí M. Nakonečný (2009, s. 136-137), vymezuje subkulturu jako „variantu životního stylu, která se utváří na podkladě daných společenských poměrů u určité skupiny populace jako reakce na tyto poměry.“

Předpona „*sub*“ naznačuje, že se jedná o něco, co je spíše podřízené a odlišné od hlavní komponenty a evokuje spíše zápornou konotaci, což vychází z faktu, že v minulosti byly subkultury spojovány s vyšší delikventní činností. Specifičnost souboru norem a hodnot každé subkultury spočívala v jejich odlišnosti od dominantní kultury, která mohla být demonstrována zcela zjevně a viditelně. Míra rozdílnosti byla potom dána jednak tím, nakolik se od hlavní kultury odlišují (minimální odlišnost či dokonce protiklad), jakého věku jsou její členové (př. mládežnická subkultura), jaké náboženství vyznávají, jaký mají sociální status apod. (Smolík, 2010).

Dnes ovšem nemusí být subkultury nutně vnímány jako protispolečenský jev, především u subkultur, které se utvářejí kolem určitého hudebního žánru, tomu tak již není. Řada autorů spíše protestuje proti tvrzení, že subkultury se utvářejí v opozici ke kultuře, a přiklání se k stále rozšířenějšímu názoru, že se utvářejí vlivem médií. U mnohých

subkultur nejde o více než o rozdílnost stylu a vkusu, žádná revolta za tím nestojí (Baker, 2006).

Chápání subkultur a její postavení ve společnosti tedy prochází určitým charakteristickým vývojem. V počátcích je nově vzniklá subkultura vnímána spíše negativně a jako značně odlišná od dominantní kultury, její význam se ale postupem času posunuje z pólu naprosté odlišnosti k bodu jakési tolerance a postupně se infiltruje do dominantní kultury, mnohdy mohou být do ní některé subkulturní prvky začleněny a její zpočátku nežádoucí chování může být redefinováno na přípustné (Hebdige, 1979). Tento fenomén označuje J. Smolík (2010) termínem tzv. *antisystémového paradoxu*, kdy původně protispolečenská a protimainstreamová subkultura je medializovaná, podléhá komerci a stává se z ní určitý životní styl a móda, což zprvu kritizovaný dominantní společenský systém upevňuje a tato subkultura se stává vlastně jeho součástí. Tímto způsobem lze vysvětlit také existenci dílčích názorově či vizuálně odlišných proudů v rámci jedné subkultury.

Ačkoliv je současná scéna jednotlivých subkultur velice rozmanitá, můžeme přesto vysledovat určité shodné charakteristiky, vznik každé subkultury se totiž vždy váže na etnickou příslušnost, sociální stratifikaci, náboženskou orientaci, městský způsob života nebo v současné době také na hudbu (Geist, 1992).

Vývoj subkultur zaznamenal obrovský rozmach hlavně po druhé světové válce (Macek, 2003), a to především v Anglii, s níž jsou spojovány počátky subkultur skinheads, punks, fotbalových hooligans, a v USA to byly skupiny sprejerů, hip hoperů, hardcore apod. Od té doby se jednotlivé subkultury značně vyvinuly a také modifikovaly. Znaky, které stály u počátků vzniku subkultur, jsou v současné době zcela opomenuty nebo oslabeny (Smolík, 2010).

Devadesátá léta 20. století znamenala průlom také v České Republice, došlo dle J. Smolíka (2010) k nárůstu a proměně způsobů trávení volného času a rozvoji různých volnočasových aktivit. Tento rozmach subkultur a různých subkulturních hnutí si vyžádal pozornost řady vědců a nutnost jejich původ a mechanismus vzniku podrobněji prozkoumat. Vedle snahy co nejvýstižněji subkulturu definovat a vymežit její vztah ke kultuře, byly zkoumány také její charakteristiky, o nichž pojednáváme v následující kapitole.

1.2 Znaky subkultury

Subkultury bývají často vymezovány jako určitý typ sociálních skupin, a to především z toho důvodu, že sdílejí shodné znaky se sociálními skupinami, tedy skupinové cíle, skupinovou ideologii, skupinové normy a hodnoty. Současné subkultury jsou ale na rozdíl od sociálních skupin obohaceny o tzv. stylistický soubor, jenž nám umožňuje danou subkulturu bezpečně rozpoznat, tento soubor je totiž prostředkem identifikace. Dle D. Hebdige (1979) subkultura skrze svůj životní a módní styl komunikuje se širším okolím. Každý předmět představuje znak, životní styl pak celé sdělení. Jednotlivé atributy, které jsou podstatou každé subkultury a znamenají její snazší identifikaci ve světě, jsou nositeli určité symboliky, která umožňuje komunikaci mezi jednotlivými členy. Každý specifický význam formuje určitý znak dané subkultury, více takto vytvořených znaků je uvnitř dané subkultury shromážděno do určité hierarchie či souboru, které se zpětně promítají do způsobu komunikace jednotlivých členů subkultury s okolním světem.

Stylistický soubor každé subkultury je specifický a je tvořen jednotlivými složkami, které utvářejí ve výsledku podobu této subkultury, patří sem image či vzhled subkultury (formován skrze módu, doplňky, účesy a líčení), vystupování subkultury navenek (hlavními složkami jsou chůze, výraz tváře, postoj těla apod.) a argot (slovní zásoba a intonace) (Smolík, 2010). V současné době se odlišnost demonstruje také slangem, hudebním žánrem a účesem. Každý tento soubor je začleněn do vnitřního systému hodnot a významů dané subkultury a má úzkou vazbu na očekávané sociální role, sociální status a atraktivitu vlastní osoby. Vzniká jako prostředek vyjádření specifických kódů dané subkultury tvořících skupinovou identitu, jež často směřují proti dominantní kultuře (Pospíšilová, 2003). Podle D. Hebdige (1979, s. 102) „komunikování významného rozdílu a k tomu paralelní komunikování skupinové identity je důležitým bodem uvnitř stylu všech specifických subkultur“ (překlad autora).

Způsob oblékání představuje typický znak diferenciací těchto subkultur a zároveň napomáhá jednotlivým členům vyjádřit jejich sebeidentifikaci. Vzniká většinou spontánně a souvisí s celým životním stylem a charakterem dané subkultury. Touto oblastí se výzkumně zabývá také etnologie, protože určitý styl oblékání v sobě nese jisté etnické prvky z jiných, mnohdy vzdálených kultur (Pospíšilová, 2003).

Dalším znakem, který v současné době výrazně dominuje jako jedno ze základních kritérií posuzování jednotlivých subkultur, je především hudba, tyto skupiny mládeže

sdílejí společnou zálibu v určitém hudebním stylu, dále také stejný přístup k životu a stejný pohled či názor na svět (Pospíšilová, 2003). Hudba a styl oblékání se stávají prostředkem vyjádření jejich odmítnutí konzumní společnosti a snahy odlišit se od ní.

Pokud budeme vycházet z podobností mezi subkulturou a sociální skupinou, jak již bylo nastíněno v úvodu, budeme předpokládat, že subkultura má také určitý skupinový cíl, který vyjadřuje to, čeho chce skupina jako celek dosáhnout, napomáhá vysvětlit motivaci chování skupiny. Zároveň skupinové cíle vyjadřují také individuální cíle, všichni členové dané subkultury by měli usilovat o jejich splnění (Výrost, Lovaš, & Bačová, 1993). Rozhodujícím kritériem pro vstup do skupiny je to, zda bude schopna uspokojovat také naše individuální potřeby. V případě Emo subkultury může být jedním z cílů překlenout problematické období dospívání, nalézt oporu a porozumění u jedinců, kteří mají shodné potíže, a redukovat tak vlastní nejistotu.

Dle J. M. Yingera (1960) není rozdílnost mezi jednotlivými již existujícími subkulturami dána pouze typickým stylem, ale také přetrváváním subkultury v čase (tedy zda se daná subkultura objevovala u všech předchozích generací), původem subkultury (tedy zda subkultura vznikla migrací nebo sociálním či fyzickým oddělením) a v neposlední řadě se rozdíly objevují také ve vystupování subkultury navenek (tedy jakým způsobem se chová k majoritní společnosti, zda je s ní v rozporu, nebo tento vztah není nijak specifický).

Dalším důležitým kritériem při hodnocení subkultur je míra angažovanosti jejich členů. Na základě pozorování chování jedinců v rámci subkultury se podařilo vysledovat tři typy členů (Smolík, 2010):

První skupina se řadí podle autora k tzv. *skalním příznivcům a aktivistům* – takoví jedinci se aktivně podílí na chodu subkultury, organizují různé akce (protestního či zábavního charakteru) a napomáhají vlastně utvářet tvář dané subkultury.

Druhá skupina se na akcích subkultury podílí minimálně, ale její význam pro ně je značný, identifikuje se zcela s její ideologií.

Poslední skupinu, která se v současné době rozrůstá do značné šíře, tvoří jedinci, kteří nepřijímají ideologii skupiny, vlastně se o ni ani nezajímají, daleko více jejich pozornost zaujímá vizuální stránka subkultur a tzv. image, přejímají tak pouze styl subkultury, ale ideologii si drží vlastní, odlišnou. Takoví jedinci jsou označováni jako „pozéři“ a jsou negativně hodnoceni ze strany pravých členů subkultury.

2 Emo subkultura, Emo styl

Emo styl představuje momentálně jeden z nejvíce vyhledávaných životních stylů mezi dospívajícími lidmi, o němž se hodně hovoří v médiích především v souvislosti se sebepoškozováním a sebevražedným jednáním. Jedná se tedy o fenomén vzbuzující velké obavy a vyvolávající řadu otázek. Nejčastější asociace spojené s tímto fenoménem jsou zasněnost, smutek a rozervanost (Heider, 2008). J. Šustr (2009) doplňuje, že vznik Emo subkultury je spojen s apatií, ignorancí, beznadějí a ztrátou víry v budoucnost, které vedly mládež k zakládání podobných subkultur jakožto prostředku vyrovnání se s pocíťovanou frustrací. Tato vyjádření, jež sama o sobě nevyvolávají příjemné emoce, mohou přispívat ke zkreslování celé problematiky.

Dle M. Kušky (2011) můžeme v případě této subkultury hovořit o globální subkultuře, opírá se totiž o celosvětově sdílené symboly, jako jsou specifictí hudební interpreti a skupiny, styl oblékání, líčení a účesů. Původně je tato subkultura považována za ryze americký fenomén, který se vyznačuje preferováním určitého hudebního žánru, pocíťováním vlastní zranitelnosti a vyjadřováním procíťených vyznání, která se týkají života adolescentů (Bailey, 2005, citován ve Steinberg, Parmar, & Richard, 2006). Hudba může z tohoto pohledu představovat způsob, jakým emoce vyjádřit a zpracovat, což se jeví z psychologického hlediska jako žádoucnější než pocity ukrývat a popírat.

Někteří tento trend označují jako subkulturu, především v médiích se toto označení dobře vžilo, podporuje totiž negativní charakteristiky Emo stylu. Někteří ovšem zastávají ten názor, že subkulturou bylo Emo ve svých počátcích, kdy hudební interpreti získávali stále více posluchačů a hudba se stala masovou záležitostí, v současné době se zdá podle autora vhodnější hovořit o Emo jako o životním stylu, nikoliv subkultuře, tak jak je definována v sociologii (Smolík, 2010). Nicméně používají se v literatuře obě varianty.

Kontroverznost tohoto rozšiřujícího se fenoménu je dána složitostí jeho přesného charakterizování. Dle J. Šustra (2009) může být tato subkultura pojímána jednak jako projev určitého životního stylu, vyjadřujícího tzv. generační identitu, či jako atribut sociálně-psychologického moratoria, vyjadřujícího tak experimentaci dospívajícího s vlastní sociální rolí ve společnosti a vlastní identitou. Tento pohled je společností podporován, tudíž není považován za hrozbu.

Subkultura Emo, obdobně jako subkultury obecně, vyjadřuje odpor vůči dominantní ideologii, čímž získává mnohdy přívlastek alternativní kultury. Jejich kritika je namířena

proti většinové společnosti, která se žene za úspěchem, vyzdvihuje moc peněz a nutnost jejich hromadění, popírá či odsuzuje smutek, smrt a neúspěch (Kuška, 2011).

Tento fenomén nemusí být ovšem nutně pojímán negativně, pozitivní stránkou existence takové subkultury zůstává fakt, že výrazně napomáhá přechodu z dětství do dospělosti a redukuje tak značnou zátěž, jíž dospívající jedinec prožívá a s níž se nedokáže sám adekvátně vyrovnat (Šustr, 2009). Příslušnost k určité skupině shodně smýšlejících adolescentů je opět hodnocena kladně především z toho důvodu, že nabízí uspokojení pocitu sounáležitosti, popření pocitu vlastní osamocení a také jedinečnosti vlastních problémů (Vágnerová, 2005). Ve skupině se zkrátka s problémy člověk vyrovná lépe, obzvláště když si uvědomuje, že tento problém postihuje i další vrstevníky. M. Kuška (2011) v souvislosti s tím výstižně pojmenovává jednu ze základních funkcí Emo subkultury, ta slouží jako svépomocná terapeutická skupina, která napomáhá členům zvládat silné emoce. Emo jedinci se pravidelně scházejí na různých Emo srazech, při těchto setkáních si projevují lásku a přátelství, s empatií dokážou vyslechnout problémy druhého a poskytnout mu oporu a porozumění, případně radu.

Definovat tuto subkulturu je, stejně jako v případě jiných subkulturních hnutí (př. punk, mod, hippie) velice obtížné, jelikož tato hnutí obecně jsou nositeli rozličných významů, každý člověk je může vnímat odlišně, stejně tak existuje výrazný rozdíl ve vnímání této subkultury mezi jejími členy a lidmi stojícími mimo ni (jako příklad uvádíme tzv. „*Emo pravidla*“, která samotní členové této subkultury většinou odmítají, ale veřejnost je považuje za základní atribut tohoto stylu). Pro některé tato subkultura umožňuje jakousi katarzní zkušenost realizovanou skrze uvolnění tíživých emocí, pro jiné je výrazem odmítání jakéhokoliv mainstreamu (v hudbě, oblékání, životním stylu) (Bailey, 2005, citován ve Steinberg et al., 2006).

Pro dospívající jedince subkultura Emo odkrývá ještě jiné významy, je výrazem buď extrémně citového chování a prožívání, respektování citů jiných lidí, nebo naopak jen následováním ryze povrchní, vnější stránky tohoto stylu, a sice stylu oblékání a líčení (Bailey, 2005, citován ve Steinberg et al., 2006). Tuto dvojakost potvrzuje také D. Heider (2008), podle něj existují jedinci, kteří jsou skutečnými členy Emo subkultury, tedy respektují pravidla tohoto stylu na úrovni hudby, životního stylu, způsobu oblékání a životního postoje, ale také existují jedinci (označovaní jako „*pozéři*“), kteří se ztotožňují pouze s vnějšími znaky, které tento styl charakterizují, ostatní výše zmíněné znaky odmítají.

Některé webové portály si vytvořily vlastní strategii, jak odhalovat ty jedince, kteří nejsou skuteční Emo, ale pouze se tak stylizují. Dopomáhá jim k tomu vytvořený dotazník, který se mimo jiné doptává: „*Jaká je tvoje definice Emo?*“. Správnou odpovědí je „*hluboké prožívání emocí*“. Po vyplnění dotazníku je aspirantovi na členství napsáno, zda jej komunita přijme, či nikoliv (Overell, 2010).

Obdobně v duchu této vnitřní rozpolcenosti rozlišuje také B. Bailey (2005, citován ve Steinberg et al., 2006) dva typy příznivců: tzv. *Emo Independents* a *Emo Mainstream*. První skupinu tvoří jedinci, kteří zatvrzele odmítají všechny všeobecně populární skupiny a styly, jež jsou v současnosti spojovány se subkulturou Emo. Koncentrují se do menších skupin uvnitř této subkultury a vyhledávají vše, co je označené za nepopulární. Jsou věrní původním záměrům Emo scény z 80. let. Emo chápou jako výraz vlastní nezávislosti na dominujícím hudebním průmyslu. Vyžívají se v ryzích emocích a problémech, jež jsou spojovány s existencí člověka. Kritizují mezinárodní hudební průmysl, jenž omezuje interprety tím, že jim nedává možnost vlastního sebevyjádření.

Druhou skupinu představují skalní příznivci Ema, bez ohledu na jeho rostoucí popularitu a komercializaci. Jsou také často označováni jako *Emo kids* (Emo děti). Užívají si s radostí vše, co je spojeno se stylem Emo, nehledě na popularitu. Tyto dvě skupiny jsou ve vzájemném rozporu.

2.1 Původ Emo subkultury

Emo je zkratkou slovního spojení emocionální hudba (také *emocionální hardcore*, *emocore*), což dokazuje, že Emo subkultura ve svých počátcích byla spojena s poslechem specifické hudby, která vyjadřovala silné emoce prostřednictvím textů písní a podněcovala toto emocionální prožívání také ve svých posluchačích (Bailey, 2005, citován ve Steinberg et al., 2006). Poprvé byl pojem Emo subkultura použit na konci 80. a začátku 90. let jako označení fanoušků rozšiřujícího se hudebního trendu, který je mnohými autory považován za podstyl gothic rocku či punk rocku (Smolík, 2010). Tento specifický žánr se postupně rozšiřoval do evropských zemí a v posledních letech se stal jakýmsi celosvětovým fenoménem.

Vývoj tohoto hudebního žánru rozděluje E. Ryalls (2007) do čtyř fází. Poprvé se tento termín vyskytl v 80. letech ve Washingtonu, a sice jako hudební žánr, jenž se odklání

od rebelie a vzteku, doposud vyjadřovaných v hudebních textech, a přiklání se k více procítěnému introspektivnímu projevu. Rebelie se projevovala vyjadřováním pocitů úzkosti, sebelítosti a deprese v písních (Bailey, 2005, citován ve Steinberg et al., 2006). Tato první fáze je označována známým slovem *emocore*, jež se používá také v souvislosti s vysvětlením termínu *Emo*. Hudba této fáze vychází z punku, ale je obohacena o emoce, emocionální projevy interpretů, výrazný make-up apod. (Overell, 2010). V této době není Emo sociálním problémem, jak je tomu nyní.

Postupně vznikají hudební skupiny, které výrazněji prožívají svá vystoupení, chovají se spontánně a projevují své emoce naplno. Takto prezentovaná hudba si získávala množství fanoušků a expandovala ze Spojených států amerických do celého světa (Šustr, 2009).

Druhá fáze vývoje je označovaná jednoduše jako *Emo*. Hudební styl tohoto období je mnohem více intenzivní, co se týče emocí a prožitků (Ryalls, 2007). Tato vlna přichází začátkem nového století. Hudební složka se stává hůře rozpoznatelnou (Šustr, 2009). Podle D. Heidera (2008) právě v této druhé etapě vzniká vyprofilovaný styl, který zahrnuje širokou paletu hudebních žánrů jako pop-punk, punk-rock, pop, indie a další. Zvuk tzv. Emo skupin je kytarový s výraznou melodií, vyjadřující melancholii a niterné pocity.

Třetí fáze, *hardcore emo*, se navrácí zpět ke kořenům punku a hardcore punku, hudba je rychlejší, hlasitější, tvrdší, více intenzivní (Ryalls, 2007).

A čtvrtá fáze, *post-emo indie rock*, představuje současnou hudební scénu, která je ovšem domněle dávána do souvislosti se subkulturou Emo. Podle E. Ryalls (2007) se totiž původní Emo scéna už dávno vytratila, pouze media stále v souvislosti s určitými kapelami používají termín Emo skupina.

Od té doby se Emo rozvíjí již nejen jako hudební žánr, ale také jako specifický životní styl. Je ovšem stále více komercializován, přičemž tato komerční popularita je ze strany ryzích členů Emo považovaná spíše za škodící, ohrožuje totiž původní záměry zakladatelů: odmítání mainstreamu a také komercializace (Bailey, 2005, citován ve Steinberg et al., 2006). Emo styl je v současné době také velice prosperujícím obchodním artiklem.

Typickými představiteli tohoto hudebního stylu jsou v současné době interpreti jako *Tokio Hotel*, *My Chemical Romance*, *Good Charlotte*, *The Used* nebo *Jimmy Eat the World*. Řazena je sem také česká kapela *Clou*. Prostřednictvím hudby jsou vyjadřovány

hlavní postoje a hodnoty dané subkultury, texty Emo skupin obsahují emocionálně rozbouřená témata, jako např. beznaděj, zoufalství, nostalgii, naději a odpor k vlastní osobě (Heider, 2008).

Do České republiky pronikl tento styl výrazněji po roce 2005 a od té doby poutá spíše negativní pozornost médií. To, co je pro média poutavé, je odlišný způsob prezentace a vizuální stránka tohoto stylu (Kuška, 2010). O specifické vizuální stránce Emo stylu pojednáme v další kapitole.

2.2 Styl Emo

Zatímco v době svého vzniku byla subkultura Emo vykládána jedinečně v souvislosti s hudebním žánrem punku a hardcore punku, tedy její definice se opírala jen o hudební hledisko, v současné době již není tak úzce spjata s jasně vyprofilovaným hudebním stylem, hudba už není jeho typickou dominantou, oproti předchozím letům se ovšem více propracovala, co se týče ideologie a postojů k životu (Smolík, 2010). Hovoří se o tom, že hudební žánr ovlivnil způsob oblékání mládeže.

Móda Emo má kořeny v punku a gothice. Oblečení demonstruje a podporuje vyjadřování smutku, deprese a emocionální rozlady. Jeho hlavní charakteristikou je preferování černé barvy v oblékání, líčení i úpravě účesu. Dominantou Emo stylu jsou proužky, puntíky, lebky, kostičky, barvy černá, růžová, červená a fialová v různých kombinacích, dále špendlíky, odznaky a placky, jimiž si členové zdobí oblečení a batohy. Chlapci nosí krátce střižené vlasy, obarvené na černo nebo na jiné kontrastující barvy. Dívky nosí delší vlasy, asymetrického střihu, taktéž obarvené na černo a blond, v kombinaci s růžovou, červenou či zelenou. Typická je ofina zastřižená na tzv. patku, překrývající jedno oko. Oblíbené jsou světle modré či černé úzké džíny, také saka, trička s nápisy, tenisky značky Converse. U dívek se navíc vyskytují čelenky a barevně výraznější doplňky. Neodmyslitelnou součástí jejich image je piercing a tetování (Heider, 2008; Kuška, 2010; Smolík, 2010).

M. Kuška, P. Formánková a K. Kolářová (2010, s. 371) vymezují další typické charakteristiky této subkultury, jež v sobě nesou tematiku smrti a sebepoškození: „fascinace morbidními tématy, temnotou, fantazijními záhrobními světy, nejrůznějšími

zombie kreaturami, smrtí a krví. Mezi oblíbené symboly emo kids patří lebky, prostřelení smajlíci s vydloubnutým okem, netopýři, hřbitovy, tma, zubožená plyšová zvířátka.“

Typické je také stírání pohlavních rozdílů mezi chlapci a dívkami, způsob oblékání je tzv. unisexuální. Celková image je temná, tajemná, což podporuje charakteristický způsob líčení užívající tmavých očních stínů, černých linek kolem očí a tmavě nalakovaných nehtů. Podobnost s gothic je nasnadě, jelikož typickými rysy této subkultury jsou černé oblečení, zvýrazněná bílá tvář a tajemné vystupování (Šustr, 2009). Odlišnost spočívá dle G. Martina (2006) v tom, že zatímco příslušníci Emo nenávidí sami sebe, příslušníci gothic nenávidí každého.

2.3 Osobnostní profil členů Emo subkultury

Co se týče psychologických charakteristik představitelů této subkultury, D. Heider (2008) a M. Kuška et al. (2010) zmiňují značnou citlivost až přecitlivělost vůči sobě i okolnímu světu, která vede často k pláči, hluboké prožitky a zamyšlenost, zasmušilost, stud a vztek, který může být demonstrován sebepoškozováním, dále také jistou apatii a skepsi vyvolávající pasivitu. Chování jedinců bývá uzavřenější, převažuje introverze v prožívání, proto může být často označováno za labilní. Za dominantní rysy osobnosti jsou považovány zvýšená depresivita a úzkostnost, introverze a citlivost až choulostivost. Dle A. Munteanu (2009, citována v Munteanu, Costea, Paloş, Jinaru, & Dragomir, 2011) členové Emo subkultury vyhledávají jen tragické a smutné části událostí a života, v jejichž znovuprožívání se vyžívají, s cílem mučit a trýznit sebe sama. Někteří vyznavači Emo jsou okouzleni temnotou, jsou fascinováni vším, co souvisí se smrtí. Tento styl je spojován se smutkem a zoufalstvím, které potencují úzkostlivé zabývání se smrtí, a vyžaduje pociťování vztahové a životní frustrace, osamění, nejistoty a sebelítosti, ztracenosti ve světě, nepochopení ze strany okolí a intenzivních emocionálních zážitků (Definis-Gojanović, Gugić, & Sutlović, 2009).

Příznivci Emo preferují samotu a opuštěnost, tudíž v komunikaci s druhými lidmi se projevují jako plašší společníci, hovořící hlubokým a slabým hlasem, jejichž oči směřují vždy k zemi (Heider, 2008). V hovoru se zaměřují na osobní i celosvětové problémy a nařikají na rodinu i společnost. Podle M. Kušky (2011) se dobře orientují v globálních společenských problémech, jsou spíše přemýšliví, nezajímají se o běžné životní hodnoty,

jakými jsou formální vzdělání, pracovní kariéra, majetek, ale spíše o umění, nejčastěji hudbu a literaturu. Svým postojem tak vyjadřují kritiku vůči materiálně zaměřené většinové společnosti. Naprosto nemyslitelné je, aby se člen této subkultury usmíval či pociťoval radost.

3 Dospívání a jeho vývojové charakteristiky

Vývojové období dospívání je jednou z nejvýznamnějších fází lidského vývoje, kde dochází k výrazným biologickým změnám, jež potencují také řadu významných a nápadných psychických změn. Čeští psychologové pojmem dospívání označují dvě etapy lidského vývoje, a sice *pubescenci* a *adolescenci*, každá z nich má odlišné charakteristiky a vývojové úkoly. Vedle termínu dospívání se začíná v české literatuře objevovat také termín *adolescence*, který je doménou spíše americké vědy, nicméně u nás je stále více používán jako synonymum pro etapu dospívání (Macek, 1999; Vágnerová, 2005).

Kdybychom srovnali tyto odlišné termíny, zjistili bychom, že se skutečně alternují. Pubescence označuje období mezi 11. a 15. rokem, adolescence pak následně navazuje a pokrývá období mezi 15. a 22. rokem. Americké pojetí adolescence uvádí P. Macek (1999), člení ji na *časnou* (tj. 10/11 – 13 let), *střední* (tj. 14 - 16 let) a *pozdní* (tj. 17 - 20 let). Z tohoto srovnání je patrné, že českému pojetí pubescence odpovídá vývojové období časně a částečně také střední adolescence. Obdobně také charakteristiky jednotlivých vývojových fází v americké a české vývojové psychologii jsou podobné, jak demonstrujeme v následujícím textu.

Etapa pubescence (11 - 15 let) či časně adolescence (10 - 13 let) je nabyta řadou významných tělesných ale také psychických změn, které jsou známkou postupného dospívání jedince. Pubertální změny, tělesné změny a pohlavní vyžívání vedou k dosažení absolutní pohlavní zralosti, a to dosažení schopnosti pohlavní reprodukce, a zároveň vyvolávají proměny vlastního sebepojetí i proměny reakcí okolního prostředí (Vágnerová, 2005). Jako další významné mezníky tohoto období vymezují psychologové především změnu ve způsobu vzdělání (přechod na druhý stupeň základních škol), první platonické zamilování a 15. rokem počátek právní odpovědnosti (Říčan, 2004).

J. Langmeier a D. Krejčířová (2006) vymezují období pubescence jako etapu od 11 do 15 let, kterou dále člení na *fázi prepuberty*, charakteristickou prvními známkami

pohlavního zrání (objevují se sekundární pohlavní znaky, menarche u dívek a noční poluce u chlapců), a *fázi vlastní puberty*, jež trvá do dosažení reprodukční schopnosti, tedy zahrnuje zhruba období mezi 13. a 15. rokem. Hormonální změny, jež jsou v tomto období výrazné, se podílí na změně emočního prožívání jedince, ten se stává více citově labilnějším, jeho nálady jsou značně nestabilní, charakteristická je také přecitlivělost (Vágnerová, 2005). Tyto změny pak následně vyvolávají sociální změny projevující se jako zvýšený zájem o vrstevníky opačného pohlaví, adaptování se na nové prostředí (přechod ze základní školy na střední školu) a na nové role (Macek, 1999).

Jedinec v tomto období přejímá mnohé typické rysy mládeže, jakými jsou pro mládež typická organizace volného času, uplatňování se ve sportu nebo ovlivnění módou. Přesto u takto se vyvíjejícího jedince přetrvávají stále stejné charakteristiky dětí, především ty psychosociální. Přechod do dospělosti je tudíž postupný, nikoliv náhlý. Doménou pubescence se stává postupné začleňování do sociálního prostředí a uvědomování si svého okolí (Alan, 1989).

Českému období pubescence odpovídá také částečně střední adolescence (14. – 16. rok), která je zatížena nutností hledat osobní identitu. Tato etapa se realizuje spíše na úrovni psychické a sociální. Jedinec podrobuje svoje dospívání úvahám a hodnocení, srovnává se s ostatními, snaží se nějak vyjádřit svoji jedinečnost, snaží se být v životě autentický. Všechny tyto snahy vedou k tomu, že adolescenti se snaží vymezit sami sebe skrze formování vlastního, mnohdy odlišného životního stylu, skrze odlišný způsob oblékání, revoltu, odpor vůči rodičům apod. (Vágnerová, 2005).

Jak je vidět, odlišení fází pubescence a adolescence není ani v české literatuře zcela jednoznačné, minimálně co se týče věkového rozmezí těchto období. Každý z psychologů k tomuto tématu přistupuje odlišně, někteří jsou ovlivnění americkou vývojovou psychologií. Nicméně podobností mezi českým a americkým pojetím dospívání je více než jejich odlišností. U obou je jednoznačně jako vrchol etapy vymezováno biologické dozrávání jedince, především pak dosažení reprodukční zralosti, které s sebou nese řadu sociálních a psychických změn. Do popředí se dostávají vrstevnické vztahy a otázky formování vlastní identity. Například G. H. Orvin (2001) striktně zařazuje tělesné změny do pubescence, naopak sociální a psychické změny do adolescence, přesto dodává, že oba tyto procesy musíme vnímat současně, vzájemně se totiž ovlivňují.

Shrnujícími úlohami dospívání bez ohledu na jeho vnitřní členění dle J. Kožnara (1979) tedy jsou citový, postojový, hodnotový a názorový vývoj k nezávislosti, emancipace od rodinných autorit, rozvíjení a strukturování vztahů k vrstevníkům, vyrovnávání se se sexuální potřebou a její postupné zařazení do svého života, formulování vlastního životního cíle, rozvíjení vlastního názoru na svět, utváření a upevňování vlastního hodnotového systému. Důležitým úkolem je již zmíněný rozvoj osobní identity, do této oblasti patří především stabilizace vlastního obrazu. Posledním z úkolů je přijetí zodpovědnosti za vlastní konání. V období dospívání probíhá mnoho významných změn, ty mají vést k osobnostní, sociální i tělesné zralosti, ta ovšem nemusí vrcholit 21. rokem, častěji této zralosti jedinec dosahuje mnohem později (Labáth a kol., 2001).

V této kapitole je cílem s ohledem na téma naší práce blíže charakterizovat významné změny tohoto období na úrovni emocionální a sociální. Jelikož již v úvodu této kapitoly bylo řečeno, že nelze oddělovat změny biologické od psychických, rozhodli jsme se fyzické změny dospívajícího jedince také krátce popsat.

Nejednotnost pohledu na období dospívání, respektive na jeho členění, nám situaci velmi zkomplikovala. Každá významná změna, která má svůj počátek v období rané adolescence či pubescence, se promítá a vrcholí v následujícím období, tudíž nelze vymezit jasný předěl mezi těmito dvěma etapami. Jsou významově a vývojově propojené. Proto v následujícím textu budeme pojednávat o vývojovém období dospívání s přihlédnutím pouze k charakteristikám pubescence či časně a střední adolescence, jelikož středem našeho výzkumného zájmu jsou jedinci ve věku 13 až 15 let, kteří budou shodně označováni jako adolescenti.

3.1 Fyziologické změny

Fyziologické změny tvoří podstatnou část dění v etapě dospívání. Stojí na počátku změn lidské osobnosti, teprve v jejich důsledku dochází k řetězovým změnám na úrovni psychické a sociální. Tyto následné změny velmi silně potencují. V čem tedy spočívá magický vliv ryze biologických změn na psychiku dospívajícího?

Biologické změny, které jsou rozpoutány s nástupem dospívání, jsou jako jediné pozorovatelné navenek. Dochází k zrychlení tělesného růstu a zvýšení činnosti žláz s vnitřní sekrecí, které rozvoj těchto tělesných změn podmiňují. Zakládají se zde také

interpohlavní rozdíly: rozvoj genitálu a sekundárních pohlavních znaků (Říčan, 2004). Doposud plynulý a rovnoměrný tělesný vývoj začíná vykazovat známky disproportionality, končetiny rostou rychleji než ostatní části těla, v důsledku čehož je jedinec náhle značně nepohyblivý a nešikovný (Labáth et al., 2001). Tato náhlá změna koordinace a přesnosti pohybů vyvolává u dospívajícího jedince, který je tímto vývojem zmaten a překvapen, pocity méněcennosti a nespokojenosti.

Vedle těchto biologických a fyziologických změn je důležitou komponentou vývoje v tomto období také to, jakým způsobem jedinec vlastní změny vnímá, pociťuje a jak je hodnotí. Jak doplňuje P. Macek (1999, s. 56), pubertální změny mají své „psychologické a sociální efekty. Vedle reflexe kvality a kvantity pubertálních změn (*pubertal status*) jde i o reflexi toho, kdy se tyto změny odehrávají, a to zejména ve srovnání s vrstevníky (*pubertal timing*).“ Načasování pubertálních změn je velmi důležitou podmínkou formování vlastního sebepojetí. Časnější dozrávání u chlapce většinou zvyšuje jeho sociální hodnotu v očích ostatních vrstevníků, takový chlapec se stává vůdcem party, ostatní k němu vzhlížejí a chtějí se mu podobat. Naopak u dívek časněji započaté dozrávání a dospívání je vnímáno negativně, dívka se cítí nepatřičně, neví, jak na změny svého těla reagovat, často se stává terčem posměchu ze strany druhých dívek. Adolescentovi velmi záleží na tom, jak jej budou v této fázi vývoje hodnotit jeho významní blízcí, k nimž vzhlíží. Média, kultura, umění a průmysl, jež se zaměřují na pubertu, se stávají rovněž činitelem ovlivňujícím sebereflexi adolescenta. Pocity nespokojenosti se sebou samým tento proces tvorby identity výrazně negativně poškozují (Kroger, 1991).

To, jakým způsobem dospívající vnímá vlastní tělesné změny, se může lišit v závislosti na dané kultuře, tradicích a vnímání mužské a ženské role. Pro naše poměry ovšem platí, že chlapci vnímají změny svých tělesných proporcí (nárůst svalové hmoty, větší síla, výška) daleko pozitivněji než dívky (větší prsa, širší boky). Roli zde hrají zmíněná média a jimi prezentovaný kult krásy a dokonalosti. Dívky nejčastěji bojují v tomto období se svojí váhou, toto období je velmi rizikové z hlediska výskytu poruch příjmu potravy (anorexie a bulimie), jež se mají stát prostředkem dosažení ideálních proporcí prezentovaných v médiích (Macek, 1999). I v tomto případě ovšem platí, že se snáze dospívající jedinec vyrovná se změnami vlastního těla, pokud se tyto změny dějí také u vrstevníků a kamarádů. Vzájemné sdílení emocí je totiž zdrojem uklidnění a znovunabytí jistoty a sebedůvěry.

Hlavním výsledkem výše popsaných biologických změn je tedy rozpoutání emocionálního vývoje jedince, který je velmi bouřlivý a pro dospívajícího jedince také mnohdy těžko ovladatelný. V následující kapitole se některými aspekty započatého emocionálního vývoje budeme podrobněji zabývat.

3.2 Citový vývoj

Změny v oblasti emočního prožívání jsou vedle tělesných změn dalším typickým znakem tohoto období. Dospívající člověk je v tomto období velmi přecitlivělý, typické jsou mnohdy až nadměrné a nepatřičné emocionální reakce na vnější situace, rozmrzelost, nepokoj, neklid či apatie hraničící s depresí. S tím souvisí již zmíněné pocity nejistoty a úzkosti ohledně sebe sama. Není tedy až tolik od věci, je-li toto období označované za období citové lability nebo také za tzv. *období bouře a vzdoru* (v orig. *Storm and Stress*), které poprvé použil G. S. Hall. Jeho vývojová koncepce dospívání vychází z předpokladu, že přítomnost konfliktů ve vývoji osobnosti je přirozená, ba dokonce přímo pro vývoj jedince nevyhnutelná a důležitá (Macek, 1999).

Doprovodným znakem citového vývoje jedince je také to, že dospívající stejně jako jeho okolí těmto svým protikladným citům nerozumí. Nepochopení vlastní emocionalitě je způsobené podle názorů mnohých odborníků tím, že tato bouře emocí je vyvolána výraznými hormonálními změnami, jež emoční sféru osobnosti nejvíce ovlivňují a za náladovost a kolísavost emocí zodpovídají (Říčan, 2004; Macek, 1999).

Naopak V. Labáth et al. (2001) hovoří dokonce o dvou fázích citového vývoje adolescenta, přičemž pro nás významná první fáze je charakteristická poklesem výkonnosti a motivace, selháním v sociálních vztazích, pocity citové rozladěnosti, stísněnosti a izolace. Tato negativní fáze může trvat i několik měsíců, výjimkou není ani přítomnost různých krizí a konfliktů, dále výrazně labilní citové prožívání, případně neadekvátní sociální chování jedince. V souvislosti s tím P. Říčan (2004) nabádá, abychom nepodceňovali v počátcích časně adolescence riziko suicida, dospívající jedinec totiž vykazuje jen velmi nízkou úroveň, či dokonce nedostatek sebeovládání, a zvýšenou citovou bezprostřednost. Může se cítit těmito silnými emocemi natolik zmaten a oslaben, že skrze ně nevidí východisko.

M. Vágnerová (2005) nazývá toto období „druhého vzdoru“ *emočním egocentrismem*, adolescent se soustředí jen na své emoce, neustále vlastní pocity analyzuje a uvažuje o nich, je přesvědčen o jedinečnosti a výjimečnosti vlastního citového prožívání. Bojí se svěřovat se se svými pocity, především za negativní emoce jako jsou pocity smutku, ponížení či trapnosti se dospívající stydí. Prožívání nejistoty a emoční nevyrovnanosti se podílí také na negativním sebehodnocení, respektive na výkyvech tohoto sebehodnocení. Jedinec je hodně citlivý na projevy jiných lidí vůči vlastní osobě, může tyto projevy interpretovat jako urážlivé či nepřátelské, i když tak původně zamýšleny nebyly. V této rané fázi adolescence se jedinec není schopen ovládat, v emočně vypjatých situacích reaguje většinou neadekvátně a velmi impulzivně. Zklidnění a stabilizace emočního prožívání a větší míra sebekontroly nastupuje v pozdějších fázích.

V tomto období dochází také k proměně postoje k základním psychickým potřebám. Pocit jistoty a bezpečí je nabourán anticipací budoucnosti a nutností výběru z mnoha možností. Adolescent zažívá nejistotu, potřeba jistoty a bezpečí tedy v tomto období znovu vystupuje, je nutné ji opět budovat a dosahovat. Úkolem adolescence je získání nového pocitu jistoty, která prostupuje celým obdobím dospívání a vrcholí potřebou seberealizace a otevřené budoucnosti. Zatímco tyto potřeby byly víceméně nepodstatné v předchozím období, v adolescenci nabývají na významu. Jedinec si totiž volí svoji budoucnost v podobě volby budoucí profese, ta mu zároveň může napomoci seberealizovat se (Vágnerová, 2005).

Můžeme shrnout, že emocionální vývoj v tomto období je plný citových bouří a nekontrolovatelných výbuchů vzteku střídaného veselím. Stability emocí je třeba nejprve dosáhnout. Do jisté míry je normální, že jedinec pociťuje smutek a nepohodu, může být více uzavřený a přemýšlivý, přítomnost a blízká budoucnost jej může zprvu naplňovat úzkostí a obavami. Někteří odborníci se vyjadřují v tom smyslu, že je třeba nechat mládí vybouřit, naznačují tedy přirozenost takového vývoje. Zároveň ovšem varují, abychom byli obezřetní, zda se smutek nestává téměř depresí v klinickém slova smyslu, zda se jedinec až příliš netrápí vlastními pochybnostmi (Říčan, 2004). Rizika tohoto vývojového období bohužel existují, pojednáme o nich v samostatné kapitole.

3.3 Sociální vývoj

Sociální změny v období dospívání jsou tím, co se nejúžeji váže k našemu tématu, proto se jim budeme věnovat podrobněji.

Tělesné a psychické změny jsou úzce propojeny se sociálními, vlastně se v nich promítají, způsobují je. Hlavním úkolem tohoto období je emancipovat se od rodiny. Tato tendence vyvolává řadu dalších sociálních změn, především se promítá do sociálního světa tím, že se mění vztah jedince k jeho vrstevníkům.

Dospívající jedinci již nemají status dítěte, ovšem ale ani status dospělého, souhrnným názvem pro dospívající jedince je *mládež* (Alan, 1989), která je vymezená podle P. Saka (2000, s. 13) jako „velká sociální skupina lidí se specifickou pozicí a úlohou ve společnosti.“ Věkově sem spadají jedinci kolem 15. roku (Alan, 1989).

Velice přesné pro toto období je označení *psychosociální moratorium*¹. Podstatou moratoria je to, že jedinec se postupně připravuje na převzetí určitých sociálních rolí a zodpovědnosti, zároveň je také plný očekávání a příslibů. Vysvětlení tohoto pojmu nabízí J. Výrost, L. Lovaš a V. Bačová (1993), jedná se o období odkladu povinností, jež dospívajícímu jedinci společnost nabízí, a poskytuje mu tak čas na zformování vlastní identity. J. Alan (1989) ovšem zdůrazňuje, že toto období je vedle svých pozitivních přínosů plné také určitých negativ, je to období rostoucí nejistoty a napětí, které se projevují také v sociálních vztazích a situaci jedince. Sociální nejistota vede k zapojování se do různých gangů či part, které mají napětí eliminovat a proti jeho zdroji bojovat.

Klíčovou rolí při procesu stávání se dospělým hraje proces *socializace* tedy dozrávání jedince. Podstatou tohoto procesu je, že se jedinec přetváří z biologické entity v sociální entitu a společenskou bytost a postupně se začleňuje do společnosti prostřednictvím procesů nápodoby a identifikace (Hartl, & Hartlová, 2000). P. Sak (2000, s. 35) k tomuto dodává, že „tento proces je provázen proměnami sociální pozice a z ní vyplývajících souborů zastávaných rolí. Probíhá ve dvou základních rovinách, v oblasti vědomí a v rovině osvojování si sociální kompetence.“ V jeho průběhu si jedinec zkouší různé sociální role, sociálně experimentuje, osvojuje si platné společenské normy a

---

¹ Tento termín použil poprvé E. H. Erikson; znamená odložení, dočasné odmítání chování, prožívání, povinností a závazků typických pro již dospělé osoby, které lze pozorovat jako jakousi krizi identity ve stadiu mezi dětstvím a dospělostí; prožívání konfliktu mezi očekáváním rodičů a vlastními plány (Hartl, & Hartlová, 2000).

hodnoty, mnohdy také četné společenské stereotypy a osvojuje si způsoby chování, jež jsou společností akceptovány a vyžadovány (Sak, 2000).

Snaha osamostatnit se se stává klíčovou dominantou tohoto období, v důsledku této snahy se často objevují konflikty mezi rodiči a dětmi. Dospívající člověk často chápe svůj životní prostor jako diametrálně odlišný od životního prostoru rodičů. Jedinec raději vyhledává vztahy mimo rodinu, dochází tedy k rozšiřování sítě sociálních vztahů, rodina ztrácí ve výchově dítěte své dominantní postavení, na socializaci se podílí velkou měrou skupina vrstevníků (Alan, 1989). P. Sak (2000) hovoří o vrstevnické skupině jako o dominantním prvku socializace.

Opět nemůžeme proces zrání pojímat jako pasivní přijímání diktátu společnosti, podíl jedince samotného na vlastním zrání je podstatný a od celkového vývoje neodmyslitelný. Důležitou roli sehrávají jeho vlastní zkušenosti a přínosy, a to především tím, že jedinec vstupuje do různých interakcí s druhými a stává se podnětem pro ostatní. Druzí na něj nějakým způsobem reagují, vyvolává v nich určité pocity, jež oni reflektují. Vyvolané reakce a pocity se stávají podkladem adolescentovy vlastní sebereflexe. Dále adolescent nějakým způsobem interpretuje vnější podněty a situace, v každé vývojové etapě je tato interpretace odlišná v závislosti na dosažené úrovni vývoje, přestože se jedná o tentýž podnět. Poslední činností, jíž adolescent přispívá ke svému vývoji, je jeho aktivní jednání, v tomto vývojovém období zaměřené zvláště na výběr vrstevnické skupiny a chování v jejím rámci (Macek, 1999).

Konflikt s rodiči, který se v této etapě odehrává, není ovšem ničím jiným než pokusem mladého člověka začlenit se do světa dospělých, který se mu otevírá, nějakým způsobem se na něj adaptovat, nalézt si v něm vlastní místo. Nutné je samozřejmě přijetí hodnot a norem tohoto světa. Psychologové označují tento proces jako *proces emancipace* (Vágnerová, 2005).

3.4 Emancipační snahy dospívajícího

Rodina už od počátku vývoje jedince funguje jako důležité sociální zázemí, v období puberty dospívající pociťuje silnou touhu osamostatnit se od rodiny. Rodiče přestávají být uznávanou autoritou, respektive v očích dospívajícího se snižuje jejich nadřazenost (Vágnerová, 2005). Jedinec nabývá síly i vědomostí, porovnává se se svými rodiči

a v mnohém je začíná převyšovat. Často se uchyluje k přehánění rozdílů v chování a hodnotách rodičů a osob, k nimž chce patřit a s nimiž se chce identifikovat. Výsledkem je nadměrně kritický postoj k rodičům, výtky a revolta či dokonce stud za nedostatky rodičů. Opačný protipól takového procesu je nekritické přijímání a identifikování se s osobou, jež je pro něj vzorem (Langmeier, & Krejčířová, 2006).

Odporování autoritám, neustálé hádky s nimi a snaha jim oponovat a vždy dělat pouze to, s čím nesouhlasí a co zakazují, to je podstata procesu emancipace a individuace. Všechny tyto odmítavé postoje vůči autoritě jsou totiž prostředkem formování jistoty ohledně vlastní osobnosti a postavení ve společnosti. Pubescent už neuznává autoritu jen tak bez rozmyslu, respekt a poslouchání si daná osoba musí zasloužit. P. Říčan (2004) hovoří o tzv. *pubescentním negativismu*, pod tímto pojmem chápe útok na dříve uznávanou autoritu. Láska k ní je hodně zastřena, převládá spíše zloba, pohrdání i nenávisť. Přesto zdůrazňuje, že i tento negativismus má svůj vývojový smysl, usnadňuje totiž odpoutávání se a je zkouškou vlastních sil.

Změna smýšlení o svých rodičích a autoritách obecně a odmítnutí představy o všemohoucnosti rodičů² vedou k tomu, že se adolescenti zároveň vzdávají také myšlenky na bezpečný vnější svět, tedy že jim v okolí nic a nikdo nemůže ublížit. To je přirozeně naplňuje rozpornými pocity (Orvin, 2001). Komunikace mezi rodiči a dítětem v tomto období může být velmi ztížena výše uvedenými sociálními změnami v životě jedince, jeho nadměrnou citlivostí na jakoukoliv kritiku a vztahovačností, ale také nesprávným postojem samotných rodičů, kteří mnohdy na potomka ukládají velké množství povinností, které vyjadřují jejich uvědomění si faktu, že dítě dospívá, ale neposkytují a neuznávají práva dospívajícího jedince. Je tu jistá ambivalence, jež může podporovat typické konflikty pubescenta s rodiči. Rodiče často nedokážou ze dne na den změnit svůj přístup k dospívajícímu potomkovi a stále používají ten výchovný a ochránářský. Získávání nezávislosti zákonitě naborává rovnováhu tohoto sociálního systému, ta musí být vybudována na jiné, vyšší úrovni. Rodina prochází procesem transformace vzájemných citových vazeb, především vazby mezi rodičem a dítětem se mění, přestávají být tak těsné a naopak podporují citové odpoutávání dítěte (Vágnerová, 2005).

Naopak nenavázání vztahu k vrstevníkům a nadále přetrvávající závislost na rodičích povedou také k různým obtížím, sociální izolaci, utíkání do snění a fantazie, pocitování vlastní ublíženosti a utrpení či zlobným reakcím ze strany vyčerpaných rodičů (Langmeier,

---

² Označovaná jako *demytologizace*.

& Krejčířová, 2006). Dominantou lidského chování v této fázi je získat si uznání mimo rodinu, u svých vrstevníků, vybudovat si svoji sociální pozici ve skupině. Rodiče ale nejsou zatracováni, přestože se dospívající od rodiny výrazně odchyluje, přeje si tyto vztahy i nadále uchovat.

Takto započatý emancipační proces pokračuje i v období rané a střední adolescence, dochází zde k dalšímu rozšiřování sociálních teritorií jedince. Vrstevnická skupina získává prvenství, co se týče vlivu na rozvoj adolescenta, je totiž prostředkem identifikace, zdrojem potřebné emoční a sociální opory (Vágnerová, 2005). P. Macek (1999) dále uvádí jako další významné sociální skupiny podílející se na socializaci jedince školu a volnočasové instituce, ty ovlivňují především sociální zařazení jedince, podílí se na rozvoji jeho schopností a dovedností.

3.5 Vrstevnické vztahy

Vrstevnické skupiny nabývají tedy v tomto období důležitého významu. Jsou prostředkem emancipace, při níž dospívající jedinec revoltuje proti vlastní rodině. Tuto vývojovou danost považujeme za podstatný mechanismus, který vede k tomu, že jedinci v tomto období experimentují, snadno se nechávají strhnout různými vlivy a vyhledávají nové zážitky například v různých subkulturách.

Můžeme říci, že vše, čím jsme, vše, co cítíme a činíme, je v nějakém konkrétním spojení s určitou sociální skupinou a s ostatními lidmi. Vedle formálních vrstevnických skupin, které se utváří přirozeně např. ve školním kolektivu, prokazují svoji důležitost také neformální skupiny, jako jsou party kamarádů ze stejné ulice či sídliště nebo virtuální kolektiv přátel, kteří mají společný zájem (Macek, 1999; Vágnerová, 2005).

Vrstevnické skupiny jsou významnými nositeli tzv. *sekundární socializace* probíhající v období mládí a dospělosti. Slučují totiž jedince ve stejné vývojové fázi, bez jasně vymezené identity, kteří tudíž nemohou být sami sobě vzorem, jak je tomu u dospělých osobností. Tuto identitu často hledají právě v různých partách, které mohou být součástí nadřazené subkultury mládeže (Smolík, 2010). V rámci tohoto socializačního procesu se následně formuje především „schopnost adaptace a ztotožnění se se sociální rolí, kterou má (jedinec) v jednotlivých životních obdobích zaujímat“ (Smolík, 2010, s. 21).

P. Macek (2003) vedle důležitosti vrstevnických skupin popisuje zároveň i jejich nedůležitost spočívající v instrumentální povaze takových vztahů, které jsou pouze prostředkem hledání sebe sama, nikoliv hodnotou jako takovou. Nelze je tedy slučovat pod přátelské vztahy. Jsou pouze specifickou formou sociálního života dospívajících, která poskytuje jakési prostředí pro experimentování bez závazku zodpovědnosti. Jsou místem výměny názorů, pocitů, zkoušení různých vzorců chování označovaného jako testování hranic. Toto testování napomáhá vymezovat hranice dospělého chování na rovině přijatelnosti a opovrženilnosti (Smolík, 2010).

Utváření vrstevnických vztahů, a to v podobě rozvolněných skupin nebo přesně vymezených part či gangů, je jednou ze základních charakteristik mládeže. V těchto skupinách mimo sdílení stejných sociálních rolí, norem a hodnot je nabízena také vyšší, jednotná skupinová identita, která zaštiťuje identitu jednotlivce, tedy identitu individuální (Smolík, 2010).

Společným znakem těchto skupin je, že se jedinci do nich patřící společně znají, komunikují spolu a sdružují se za účelem stejného cíle. Jsou zdrojem důležitých podmínek pro správný osobnostní a sociální vývoj dospívajících, a sice zdrojem jistoty a přijetí. Umožňují sdílení a srovnávání postojů, způsobů jednání a dovedností (Sheerová, 2010). Jedinec se jakožto člen vrstevnické subkultury podílí více na formování základních norem a hodnot, které tuto skupinu definují, bez pocitu nutnosti poslechnout tato nařízení, což je jasný protiklad oproti rodičovským nařízením a příkazům. Samozřejmě je také klíčová naprostá fyzická absence dospělých, která napomáhá utvářet pocit osobní svobody (Smolík, 2010).

V. Labáth et al. (2001) prohlašují za jednu z dalších charakteristik vrstevnických skupin závislost vztahů mezi členy, to znamená, že chování každého člena skupiny bezprostředně ovlivňuje chování a prožívání každého jiného člena.

Hlavním motivem členství v určité vrstevnické skupině je dle V. Labátha et al. (2001) fakt, že skupina podporuje uspokojování důležitých potřeb jedince, tím tedy také jeho osobnostní růst a zdravý vývoj. V rámci těchto skupin může jedinec uspokojovat nejhlavnější potřebu, potřebu seberealizace. Tyto znaky zesilují přitažlivost dané skupiny pro jednotlivce. Vrstevnická skupina je zdrojem sociálního statusu a vnímání vlastní hodnoty, nepřijetí či nepatření do žádné skupiny může být vnímáno jako sociální stigma. Pozitivní přijetí a hodnocení druhými se promítá výrazně do sebehodnocení jedince. Dále

také platí, že jedinec s nižším sebehodnocením častěji inklinuje k vrstevnickým skupinám, jestliže jeho rodiče nefungují jako modely chování hodné napodobování (Macek, 1999). J. Smolík (2010) vedle výše zmíněných pozitiv vrstevnických skupin vymezuje ještě možnost budování tzv. paralelní kariéry, u jedinců, kteří nejsou úspěšní ve škole či zaměstnání, umožňuje skupina zažívat úspěch a posilovat tak jejich sebevědomí.

Začlenění do vrstevnické skupiny není ovšem tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. I tento akt může být zdrojem stresu, zda jedinec uspěje a zda bude přijat do kolektivu jako rovnocenný člen. Nároky na jedince jsou poměrně vysoké a zahrnují přizpůsobení oblékání a preferování určitého hudebního žánru. Skupiny dále předepisují, jak se chovat k opačnému pohlaví a k rodičům, jaký postoj zaujmout k práci a penězům, ale také ke kouření, drogám, alkoholu a sexu. Tyto úpravy se stávají zároveň také prostředkem demonstrace příslušnosti ke skupině (Matoušek, & Kroftová, 1998). Jak dodává L. Sheerová (2010), dospívající je v tomto vývojovém období značně konformní, je ochoten udělat vše, aby uspokojil svůj hlavní zájem, a sice přijetí referenční skupinou vrstevníků. Pravidla těchto vrstevnických skupin jsou hodně extrémistická a radikální. Autorka se domnívá, že tento radikalismus je prostředkem vyrovnání se s vlastní vnitřní nejistotou, která je manifestovaná navenek v podobě emocionální nevyrovnanosti a choulostivosti, zranitelnosti a vztahovačnosti dospívajícího. Toto tvrzení podporuje také P. Janošová (2008), která ve vrstevnické skupině vidí prostředek snižování nepříjemných pocitů nejistoty a posilování sebevědomí a sebepojetí jedince.

3.6 Subkultura mládeže

Obdobou vrstevnických vztahů a specifickým typem subkultur jsou subkultury mládeže, které se v současné době těší velké pozornosti nikoliv pouze dospívajících jedinců, ale také jejich rodičů, médií a psychologů.

Subkulturu mládeže můžeme definovat jako „typ subkultury vázané na specifický způsob chování mládeže, na její sklon k určitým hodnotovým preferencím, akceptování či zavrhování určitých norem, na životní styl odrážející podmínky života“ (Klener, 1996, s. 1248).

Každá vrstevnická skupina shodně jako každá subkultura je charakterizovaná specifickými normami, hodnotami a standardy, které všichni její členové sdílejí a uznávají. Tyto představují základní sociální aspekty života adolescentů, jež jsou integrovány do koherentního systému. Celá tato struktura sociálních skupin pubescentů je tedy srozumitelná pro její členy, nikoliv ale pro vnější svět dospělých. Dospívající odmítají hodnoty širší společnosti, ignorují je a přehlížejí. Mají vlastní pojetí sociální reality, jež se opírá o koncepci osobnostních kvalit, které zřetelně diferencují mezi tím, co je vnímáno jako žádoucí, a tedy hodné následování, a mezi tím, co je naopak zatracováno a trestáno (Labáth et al., 2001).

Subkultury mládeže bývají vždy vymezovány jedině na základě srovnání s hodnotami, chováním a způsobem života dospělých v dané společnosti a vznikají jedině tehdy, kdy je odlišnost životní filozofie a životního stylu mladé generace natolik zvýrazněna, že vede k formování nového kulturního vzorce chování (Klener, 1996). Prostředky odlišení se od generace rodičů jsou odlišný způsob oblékání, chování a zájmů.

Tento trend specifických subkultur mládeže vyvolává rozporuplné reakce. J. Smolík (2010) hovoří o tzv. dichotomii pohledů a názorů na tuto problematiku. Na jedné straně jsou takové skupiny dospívajících skutečně přínosné pro vývoj jednotlivce (přínos spatřujeme především v možnosti navazování nových přátelských vztahů a organizování různých projektů, kterých se subkultury účastní). Ten druhý protipól představují některé záporné aktivity subkultury, které jsou mnohdy také za hranicemi zákona (drogové závislosti, trestná činnost), nebo jsou nebezpečné pro jedince (sebepoškozování a sebevražedné jednání). Některé subkultury jsou s těmito jevy spojovány neprávem, v takovém případě se jedná především o značné zkreslení, ke kterému dopomohla masová kultura (Smolík, 2010).

Období dospívání definujeme v příslušné kapitole jako přechodovou fázi od období dětské závislosti směrem k období svébytné dospělosti. Dospívající je tak vlastně dle vývojových teorií vyčleněn ze skupiny dětí i dospělých, zmítá se mezi těmito póly a je tlačěn společností, aby jednoznačně vymezil svoje postavení, zformoval svoji identitu. Do dětství již fyziologicky i psychicky dávno nezapadá, ale příslušnost do dospělosti si musí nejprve zasloužit. Společnost vyžaduje, aby dospívající jedinec experimentoval. Tento pocit nezakořeněnosti se stává zároveň motivační silou k tomu, aby se začlenil do skupiny shodně smýšlejících, kde nalézá pochopení a podporu (Langmeier, & Krejčířová, 2006). Jedinec je v pozici formování vlastní identity velmi zranitelný a nekritický, v čemž spatřujeme největší nebezpečí, jelikož může bez rozmyslu přejímat vše, co mu subkultura nadiktuje. Může takto ztratit svoji vlastní identitu, přejímat identitu subkultury a vystavit se nebezpečnému destruktivnímu chování.

Navzdory této odlišnosti, která tvoří jádro každé definice subkultury, bychom měli mít na paměti, že jednotlivé subkultury vycházejí ze stejné zkušenosti jako ostatní členové společnosti. Rozdílnost spočívá v její odlišné interpretaci. Dospívající ji vyjadřují jinak, jinak s ní zacházejí. Mezi rodiči a jejich potomky existují tedy jisté styčné plochy, v mnohém se mohou jejich styly sbíhat, někdy dokonce překrývat. Na mládež stejně jako na celou společnost působí určité změny a rozpory, dospívající se s nimi ovšem snaží vyrovnat jejich převedením na odlišnou problematiku, nejčastěji v opozici vůči vlastní rodině. Snaží se vymezit si vlastní prostor pro existenci, jenž by byl diametrálně odlišný od životního prostoru rodičů. Jejich životní styl obsahuje zakódovanou odpověď na změny, které ovlivňují veškerou společenskou komunitu. Podobně také mnohé předměty, využívané členy určité subkultury k vymezení vlastního specifického stylu, jsou předměty, jež běžně používá celá populace, ale tyto subkultury jim propůjčují odlišné významy, které vyjadřují především rezistenci členů vůči pořádku a přirozenosti, zároveň jim pomáhají zpětně skrze tyto atributy potvrdit a upevnit svoje podřazené postavení (Hebdige, 1979).

4 Identita

Problém identity v období dospívání je důležitou kapitolou. Přestože hledání a utváření identity je celoživotní proces, jenž začíná už v okamžiku raného dětství dítěte a pokračuje také v období dospělosti, svého vrcholu dosahuje právě v období dospívání, spíše v adolescenci. Období puberty je ovšem stejně tak podstatné, jelikož zde dochází k výrazným změnám v životě pubescenta, sociální vývoj jde na úkor ostatních vývojových oblastí výrazně dopředu. Veškeré tyto změny v oblasti sociálního života jedince, které jsme demonstrovali v předchozím textu, napomáhají formovat to, čemu odborníci říkají sociální identita. Ta je potom základem identity osobní (Macek, 1999).

Hlavním zájmem dospívajících se stává v tomto období to, jak jej hodnotí druzí lidé. Dále na důležitosti nabývá nutnost volby svého budoucího povolání a přemýšlení o tom, jak co nejlépe uplatnit svoje role a dovednosti. Celé toto období je vlastně hledáním sebe sama, pokus o vlastní vymezení či definování. Hledání se objevuje až v okamžiku dospívání, protože jedinec nabývá schopnosti abstraktního myšlení, tedy poctivě hledá odpověď na otázku: *Kdo jsem? Jaký jsem člověk?* (Orvin, 2001). Dospívající jsou schopni pohlížet na svět mnohem diferencovaněji, z mnoha perspektiv, celá situace jejich vývoje se najednou komplikuje a oni se cítí mnohem více než předtím angažováni do vlastního vývoje, hledají odpovědi, každá nalezená odpověď znamená krok k jistotě, která se v tomto období ztrácí.

E. H. Erikson (2002) hovoří o vývojovém úkolu hledání *ego identity* v období dospívání. Ta je dle něj výsledkem syntézy dřívějších identifikací a rozvinutého nadání a nových sociálních rolí. V pubertě a adolescenci v důsledku tělesného růstu jedinec zpochybňuje veškeré ideály a hodnoty, na které se dříve spoléhal. P. Říčan (2004) k tomuto doplňuje, že jedinec o identitu zápasí se svým okolím i se sebou samým.

Způsobem vyjádření identity mladistvých se v současné době stává způsob oblékání. J. Kosíková (1998, s. 103) považuje specifický způsob oblékání za vyjádření vlastního životního postoje, za způsob odlišení se od předchozí generace a protest proti rodičům. Oděv se stává také určitým způsobem sebevyjádření, výrazem sebeidentifikace a generačním znakem. Samozřejmě nesmíme opomenout také fakt, že v současné době je oblékání u mladých lidí z velké části komerční záležitostí, jde o to být in, držet krok s aktuálními módními trendy.

4.1 Definice identity

Pod pojem identita můžeme shrnout takové oblasti, jako *kdo jsem, zda rozumím svým citům, zda se znám, kam patřím a kam směřuji, jaký je smysl mého života, zda jsem si sebou jistý, jsem schopen přijmout za sebe a své činy zodpovědnost, zda moje sebevědomí odpovídá realitě, zda jsem schopen podílet se aktivně na svém životě a svojí budoucnosti* (Macek, 1999). Lze tedy říci, že koncept identity obsahuje mnoho dílčích složek, především je to pocit vlastní jedinečnosti a jakési celistvosti vycházející ze sjednoceného modelu všech zkušeností daného jedince bez ohledu na časový horizont, tedy jedná se o propojení minulých zážitků s těmi přítomnými a budoucími, součástí může být také tzv. *sociální identita* (Macek, 2003).

Vymezení termínu identita je v různých psychologických a sociologických školách odlišné. Přesto můžeme jednotlivé definice seskupit do tří základních okruhů, jež vyjadřují ty nejprimárnější aspekty identity.

Za prvé můžeme identitu vymežit jako „pocit vlastní totožnosti založený na prožívání vlastní kontinuity a vlastních jedinečných kombinací osobnostních vlastností a typického chování“ (Frankovský, 2003, s. 216). Tento způsob definování identity koresponduje s termínem *ego-identita*, jenž do psychologie zavádí E. H. Erikson. Podle něj můžeme identitu pojímat jako subjektivní pocit stálosti a kontinuity v čase, jako jakýsi psychologický koncept, který zůstává v rozdílných situacích stále tentýž, neměnný. Zároveň je to koncept, jehož podstatu je naše okolí schopno rozpoznat. Identita potom vyjadřuje výsledek sloučení vlastního ega s ideály a principy významné sociální skupiny. Do této struktury identity jsou postupně začleňovány normy, potřeby, obrany, identifikace³, sublimace⁴ a sociální role (Kroger, 1991).

Druhý způsob definice identity vychází z toho, že se jedinec ztotožní se svými sociálními rolemi a sociálními pozicemi, jež ve společnosti zaujímá. Komplexní systém těchto sociálních charakteristik jedince je potom podkladem jeho identity (Frankovský, 2003).

Identita do třetice může vyjadřovat dle H. Tajfela (1981, citován v Čermák, Hřebíčková, & Macek, 2003) příslušnost jedince k určitým sociálním skupinám a s tím

---

³ Nevědomý proces, při kterém se jedinec ztotožňuje s jiným jedincem, sociální skupinou či organizací, podmínkou je, že mu tyto objekty imponují, jedinec touží se s nimi ztotožnit (Hartl, & Hartlová, 2000).

⁴ Obranný mechanismus, který převádí nežádoucí pudovou energii na sociálně přijatelné činnosti (Hartl, & Hartlová, 2000).

související pocit sounáležitosti. Toto pojetí zároveň odráží základní lidskou potřebu v období dospívání někam patřit, navazovat nové kontakty, realizovat určité sociální role apod. Zkušenosti z takto vytvořených interpersonálních vztahů se promítají do identity jedince. Některé sociální skupiny nemá člověk možnost si zvolit, je do nich zkrátka začleněn automaticky po narození, některé ovšem může aktivně vyhledávat a může si o nich rozhodovat sám. Důležité pro formování stabilní identity je z tohoto hlediska identifikace se svojí příslušností k těmto skupinám (voleným i povinným) a míra prožívání této sounáležitosti (Frankovský, 2003).

V. Bačová (2003) navíc zdůrazňuje, že identita není uzavřený systém, naopak funguje jako otevřený systém, jenž je v neustálé interakci se sociálním prostředím, z něhož jedinec obsah svého sebedefinování čerpá. Takto pojatý termín identita vlastně v sobě propojuje sociální a psychické stránky osobnosti jedince. Způsobnost přijímat vliv sociálního prostředí a na základě něho pak měnit vlastní psychické prožívání a chování je nám dána od narození. Identita je pak dle autorky výsledkem procesu ovlivňování sociálním prostředím.

4.2 Druhy identity

V rámci konceptu identity rozlišujeme dvě základní složky, jež se podílejí na její tvorbě, a sice *osobní* a *sociální identitu*, obdobou sociální identity je *skupinová identita*. V následujícím textu se je budeme snažit definovat.

Osobní identita vyjadřuje „vědomí vlastní jedinečnosti, neopakovatelnosti a ohraničenosti vůči druhým“ (Macek, 1999, s. 78) Jinou definici nabízí M. Nakonečný (2009, s. 449), vymezuje jednoduše osobní identitu jako „vědomí subjektu o jeho vlastnostech, schopnostech, postojích a projevuje se jako složka vědomí já.“ Osobní identita tedy znamená uvědomování si vlastní totožnosti, toho, kdo jsem, přičemž toto vědomí se nepojí jen s jedním atributem, který nás vystihuje, nýbrž má vazbu na mnohé entity, člověk totiž zaujímá ve společnosti různé role. Někdy tyto role spíše následují za sebou, jindy se naopak mohou překrývat. Jedinci můžeme v jednom okamžiku přisoudit více rolí. Společným jmenovatelem všech rolí jedince je právě jeho osobní identita, ta propůjčuje životu člověka celistvost a smysluplnost. Tento koncept vyjadřuje uvědomění si celistvosti svého života. Životní události, jež přicházejí, jsou do této celistvosti lehce

začleňovány, jelikož jsou pojmány jako jeho naprosto přirozené součásti. Takto pojatá osobní identita se utváří dlouhodobě, v průběhu života může být dokonce několikrát změněna, redefinována, především vlivem určitých životních událostí (Šubrt a kol., 2008).

Odlišným termínem je *sociální identita*. Ta označuje „příslušnost individua k určitým sociálně definovaným skupinám (národ, sociální vrstva)“ (Šubrt et al., 2008, s. 121). Lze ji považovat za synonymum *skupinové identity*. Vyjadřuje pocit začlenění do skupiny, pocit sounáležitosti. Sociální vývoj, započatý již v předešlých vývojových etapách, výrazně ovlivňuje sociální identitu jedince. Nejprve se vlivem sociálního dozrání a sociálních zkušeností vyvíjí a formuje struktura já a vlastní sebepojetí, to se začíná utvářet v souvislosti se sebeuvědomováním (Macek, 2003).

Jedním ze základních zdrojů ovlivnění sebehodnocení dospívajícího jedince je vrstevnická skupina, jíž je členem. Dospívající si uvnitř skupiny zkoušejí různé sociální role, tyto nově nabyté zkušenosti se promítají do jejich sebehodnocení. Důležitými se stávají odpovědi na otázky: *Co si o mně myslí ostatní? Jak mě hodnotí?* Ačkoliv taková parta kamarádů je pouze přechodnou záležitostí, nesmíme podceňovat její dopad na psychiku a osobnost jedince (Orvin, 2001).

Skrze přijetí skupinové identity se usnadňuje proces individuace, propůjčuje a podporuje pocit sebejistoty a sebevědomí jedince v okamžiku jeho tápání a nejistoty ve vztahu k sobě sama (Vágnerová, 2005).

Sociální či skupinová identita je tedy velmi úzce propojena se vzájemnými vztahy mezi lidmi, vztahy mezi jednotlivými sociálními skupinami i vztahy mezi jednotlivcem a skupinami. Nemůžeme ovšem identitu redukovat pouze na toto postavení člověka v sociální struktuře a na veškerá očekávání, která jsou s tím spojena. Zároveň ji nemůžeme definovat pouze jako jakousi psychickou potřebu, která je pro člověka důležitá, ale na jeho život nemá absolutně žádný vliv. Naopak, identita ovlivňuje naše jednání (Frankovský, 2003). Podle P. Macka (2003) se sociální identita formuje pod tlakem samotné společnosti, která tento vývoj svým způsobem také provokuje, a sice prostřednictvím nároků, požadavků a očekávání, jež klade na jedince, a skrze normy a standardy, jejichž dodržování si vynucuje. Nebezpečí nastává tehdy, jestliže jedinec není akceptován a přijímán ani ze strany vrstevníků, ani ze strany rodičů a jiných významných autorit, pak může zažívat pocity odcizení, které mohou vyústit v pocit nezakotvenosti (Macek, 1999).

Z výše popsaného vyplývá, že můžeme osobní identitu označit jako více subjektivní, sociální identitu naopak jako více objektivní (Výrost, & Slaměník, 2008). Zatímco v rámci rodiny se jedinec snaží vydobýt si určité rovnocenné postavení vůči rodičům, což se podílí na utváření osobní identity, v rámci vrstevnické skupiny se jedná spíše o vlastní zhodnocení srovnáváním s ostatními a co největší konformitou s nimi, které produkují tzv. sociální identitu. Příslušnost k určité sociální skupině je tedy potvrzením určitých vlastností jedince, ty jsou takto upevněny a stávají se součástí osobní představy o sobě, tedy součástí osobní identity. Osobní a sociální identita se v raných fázích adolescence přísně odlišují, v průběhu dalšího vývoje a rozvoje jedince se tyto termíny více sblíží a tvoří jeden jednotný koncept identity (Macek, 1999). Na tomto tvrzení se snažíme demonstrovat propojenost konceptů osobní a sociální identity a obhájit také tvrzení některých odborníků, mezi nimi V. Bačové (2003), o nemožnosti jednoznačného rozlišování mezi těmito dvěma složkami.

4.3 Proces formování identity

Proces formování identity začíná již v raném dětství jakožto snaha překonávat jednotlivé vývojové úkoly, které pro každou vývojovou etapu stanovil ve své teorii E. H. Erikson. Tyto úkoly předchází hlavnímu vývojovému úkolu období dospívání, kdy se relativně stabilně ustavuje identita člověka. Její vývoj a proměny ovšem pokračují i nadále po celý život, a to především v závislosti na působících životních podmínkách a okolnostech (Macek, 1999). J. Kroger (1991) předpokládá, že proces formování identity probíhá částečně vědomě, částečně nevědomě. Vědomě především jako proces aktuálního vědomého smyslu identity člověka, nevědomě jako neustálé snažení se dosáhnout jednotného osobnostního charakteru, jež probíhá velkou část našeho života.

Počátky vývoje identity jsou velmi křehké a spojené s řadou komplikací. Nejprve jedinec experimentuje s různými identitami, vědomí osobní identity není ještě pevně fixováno, a podléhá tudíž častým změnám. Vše, co se v životě dospívajícího jedince přihodí, nabývá obrovského významu, ačkoliv jde mnohdy jen o maličkosti (Orvin, 2001).

Proces tvorby identity je často slučován s procesem individuace, který zformulovala Margaret Mahlerová pro období kojeneckého věku (Langmeier, & Krejčířová, 2006). R. Josselson (1980, citována v Macek, 1999) jej aplikovala na vývoj ega v adolescenci

a vymezuje čtyři etapy separačně individuálního procesu. Na konci tohoto náročného procesu přeměny sebe sama se dle J. Kroger (1991) jedinec stává schopným hodnocení, rozhodování a přijetí zodpovědnosti za svůj život.

První etapa označovaná jako *psychologická diferenciac*e probíhá v období puberty jako uvědomování si psychické odlišnosti od rodičů, jejich názorů a postojů, což vede ke zvýšené kritičnosti vůči rodičům, rodiče ztrácejí v očích pubescenta status neomylné autority. Tento negativní postoj vůči rodičům se může v extrémním případě generalizovat i na jiné autority (Macek, 1999). Revolta dospívajícího se stupňuje, jedinec dělá pravý opak toho, co mu radí rodiče, vyhledává zážitky, které mu rodič zakazuje. Středem pozornosti dospívajícího se stávají jeho kamarádi (Vágnerová, 2005; Říčan, 2004).

Druhá fáze, *fáze zkoušení a experimentování*, je charakteristická typickým experimentováním dospívajícího v sociálních interakcích, motivovaným snahou odloučit se od závislosti na rodičích. Obvyklé je soupeření s rodiči, snaha pokořit je. Výrazný je příklon k vrstevníkům, kteří se v těchto negativních postojích vůči rodičům vzájemně podporují a toto chování tak upevňují. Tato fáze je jen přechodnou komplikací ve vztahu rodič – dítě (Macek, 1999).

Z hlediska našeho tématu jsou podstatné první dvě fáze procesu formování identity. V nich jedinec dělá vše navzdory rodičovské autoritě, rebeluje proti ní, vše je motivováno snahou odpoutat se od nich a osamostatnit se. Je to období povoleného a přirozeného experimentování s vlastním postavením ve společnosti, s vlastní sociální rolí. Následné fáze jsou charakteristické znovunavázáním přátelství k rodičům, které nabývá nové kvality, a vrcholí upevněním vztahu k sobě a vytvořením konceptu osobní identity.

Jednu z nejznámějších typologií identity rozpracovává v návaznosti na E. H. Eriksona J. Marcia (1980, citován v Macek, 1999; 2003) a představuje čtyři stavy identity, přičemž první dva jsou dominantou časně adolescence. Jedná se o difúzní identitu a náhradní identitu.

Difúzní či *rozptýlená identita (identity difussion)* je stavem, kdy jedinec je ovlivnitelný druhými, často se přiklání k názoru, jež prosazuje skupina, které je členem. Mění svoje chování tak, aby odpovídalo normám dané skupiny, jeho sebehodnocení je kolísavé v závislosti na tom, jak jej hodnotí druzí. Ale jedinec není konvenční a rigidní, má spíše celkově nižší sebehodnocení a konfliktní vztahy, na druhé straně je nezávislý a flexibilní (Macek, 1999). Tento stav vyjadřuje nepřítomnost identity. Takový jedinec se

nezajímá o vlastní budoucnost, spíše se orientuje na aktuální stav věcí, necítí potřebu někam patřit, nějakým způsobem se angažovat v hledání vlastní identity. Jedinec se vyhýbá definování sebe sama, aktivnímu sebepoznávání, konfliktům a nejistotám (Macek, 2003).

Status náhradní identity či *předčasného uzavření (forclosure)* je výsledkem nekritického přejímání názorů, hodnot a přesvědčení od autorit, aniž by je jedinec podrobil zkoušce, aniž by vycházely z jeho vlastní zkušenosti. Jedinec přejímá určité cíle, jichž chce dosáhnout. Je poměrně konvenční a rigidní, s nízkým sebevědomím a poměrně konfliktními vztahy k druhým lidem (Macek, 1999). Dospívající jedinec pojmenovává svoji identitu na základě všech v raném vývoji mu předkládaných interpretací a rolí, které byly ovšem vyhodnoceny jako nežádoucí či dokonce nebezpečné. Jedná se o maladaptivní formu identity, ryze negativní jev (Kroger, 1991). Pro tuto identitu je charakteristický normativní styl definování sebe sama, který je založen na reakcích sociálního okolí. Jedinec sám sebe hodnotí jedině na základě těchto zpětných vazeb. Významné jsou pro něho tedy soudy a názory druhých lidí, referenčních skupin a významných osob v jeho okolí. Hodnoty a normy, jež jeho sociální okolí produkuje a uznává, slepě přejímá bez aktivního ověřování jejich správnosti či účinnosti. Identita takového jedince je spojena s pocitem správnosti (Macek, 2003).

Domníváme se, že jedinec, který splňuje tyto charakteristiky náhradní identity (tedy konvenčnost, rigiditu, nízké sebevědomí) může snáze podléhat psychické nákaze, o které pojednáváme v souvislosti se sebepoškozováním a Emo subkulturou v příslušné kapitole.

Základní znaky úspěšného zvládnutí tohoto procesu formování identity vymezují J. Langmeier a D. Krejčířová (2006) jako dosažení psychické diferenciacce a psychické nezávislosti. Pod pojmem psychická diferenciacce rozumí autoři schopnost jedince vnímat sám sebe jako psychicky odděleného a hlavně odlišného od rodičů i vrstevníků, s tím souvisí také tolerance chyb druhých lidí a přijetí odpovědnosti za sebe sama.

Psychická nezávislost potom odráží vnímání vlastního chování jakožto nezávislého na jednání druhých lidí, stejně tak na jejich názorech a pocitech. Jednáme tedy naprosto nezávisle, jen sami za sebe, a zároveň za svoje jednání přijímáme plnou zodpovědnost. Tyto procesy jsou klíčové pro posilování a upevňování osobní identity jedince a vrcholí na přelomu dospívání a dospělosti.

Z této kapitoly vyplývá, že identita se v počátcích období dospívání teprve rozvíjí a buduje, svou roli při tomto procesu sehrává sociální okolí jedince. Jedinec sám sobě

přisuzuje hodnotu, kterou mu připisují druzí. Pocit sounáležitosti s určitou skupinou může být zdrojem jistoty v nejistém období dospívání. Jedinec se může dočasně identifikovat se specifickými pravidly chování různých subkultur, stejně jako se specifickým způsobem oblékání a smýšlení, ty mu propůjčují dočasnou podobu identity. Důležité je, aby se tato identita stala pouze dočasnou a aby celý proces vyvrcholil stabilizováním zralé osobní identity v pozdní adolescenci.

5 Rizika spojená s touto problematikou

V této kapitole se budeme věnovat vymezením jednotlivých rizik, vážících se k tématu Emo subkultura. Jedna skupina rizik vyplývá přímo z Emo stylu, další kategorií je rizikovost spojená se subkulturami obecně, poslední oblastí jsou rizika vyvstávající z vývojové teorie o dospívání. Postupně se budeme zaměřovat na konkretizování rizikových faktorů na všech zmíněných úrovních.

5.1 V čem spočívá rizikovost subkultur?

Nejvíce diskutovanou otázkou v současné době je rizikovost subkultur a členství v nich. Největší obavy vyvolávají především různé formy destruktivního chování, s nimiž jsou některé subkultury právem propojeny, případně jen chybně spojeny (Smolík, 2010), a také nárůst užívání internetu jako prostředku komunikace s ostatními členy a jako zdroje informací o subkultuře a jejích pravidlech, které nejsou cenzurované.

Rizika pojící se se subkulturami můžeme spatřovat na dvou rovinách. Jednak se jedná o rovinu individuálního rizika, tedy nakolik je členství v určité subkultuře rizikové, nebezpečné pro jednotlivce. Hovoříme tedy o negativním dopadu subkultury a její filozofie na člena. Na druhé straně pak stojí rizikovost existence dané subkultury pro společnost jako celek, tedy jakým způsobem může ohrožovat daná subkultura chod společnosti. Pokud daná subkultura má nastavené svoje vnitřní normy tak, že je nutné, aby její člen páchal protiprávní jednání, jedinec aspirující na členství v této subkultuře tyto normy přijímá a přijímá tak deviantní chování (Smolík, 2010).

J. Smolík (2010) dále vymezuje tři oblasti rizikového chování, které se pojí se subkulturami, jsou jimi zneužívání návykových látek, rizikové chování spojené se sexuálním chováním a rizikové chování v oblasti psychosociálního vývoje (do této kategorie patří také sebevraždnost a sebepoškozování).

Potencionální riziko způsobují také masmédia, která jsou v poslední době považovaná za jeden z nejvlivnějších zdrojů subkulturních tendencí. D. Hebdige (1979) vidí riziko především v tom, že subkultury předkládají již vytvořené formy klasifikace, na základě nichž jedinec hodnotí svůj život. Zjednodušeně řečeno nám média ukazují, co je vhodné a nevhodné, co lze považovat za hodnotné a co je bezvýznamné, bez hodnoty. Manipulují s myšlenkami člověka. Subkultury jsou potom výsledkem takové manipulace, jež probíhá pravděpodobně podvědomě, o to více je pro nás plná hrozby.

Masmédia napomáhají mnohdy formovat základní podstatu subkultury, mohou se tak podílet na vytváření těchto subkultur či dílčích proudů v jejich rámci, naopak subkultury jsou také vhodným materiálem pro média, poskytují základ, na němž si určité společenské skupiny a třídy vytvářejí vlastní image svých životů, významy a hodnoty. Tento mechanismus poukazuje na vztah jakési vzájemné výpomoci mezi subkulturou a masmédií (Smolík, 2010).

V počátcích byly významným médiem využívaným subkulturami časopisy či tzv. ziny (od angl. slova magazine), které byly vydávány tajně, rozšiřovány přes P. O. boxy. Dnešním hlavním spolutvůrcem subkultur se stává internet, který poskytuje velký počet možností komunikace: počínaje blogy a chatovými místnostmi a konče různými na subkulturu zaměřenými internetovými stránkami a fóry. Internet dále umožňuje komunikovat s ostatními členy subkultury, sdílet společné názory, hodnoty, přesvědčení i zkušenosti, a to bez ohledu na fyzickou a geografickou vzdálenost. Nebezpečí nastává tehdy, prezentují-li média zcela neopodstatněné a značně zkreslené informace o určité subkultuře, tato informace se šíří ke spotřebitelům, kteří ji mohou nekriticky přejímat a považovat za pravdivou (Smolík, 2010).

5.2 Rizikovost Emo subkultury?

V této kapitole se snažíme co nejvíce osvětlit, odkud pramení nebezpečí této subkultury pro dospívající mládež, a snažíme se zároveň najít odpověď na otázku, zda je oprávněné se obávat.

Jedním ze zdrojů obav je to, že Emo subkultura je spjata s nadměrným užíváním internetu a komunikováním v kyberprostoru. Tento styl je podle J. Smolíka (2010) ze všech stylů nejdravější, především co se týče médií a prezentace na internetu. Definice Emo subkultury se proto v současné době odvíjí nejen od vymezení charakteristických způsobů oblékání, ale je definována především skrze excesivní a hojné užívání internetu a různých sociálních fór (Overell, 2010). Zde může být spatřováno nebezpečí - v nekontrolovaném šíření Emo stylu. Nárůst různých sociálních fór a blogů zaměřených na toto téma je skutečně velký.

Nejčastější témata na internetových diskuzích jsou rozchod s partnerem, napětí ve vztahu k rodičům, pocit izolace a neporozumění od spolužáků. Emocionalita těchto jedinců se tedy týká vztahů s rodiči a vrstevníky (Overell, 2010). Často jsou tam uváděny příběhy těch, kteří se sebepoškozují či o tomto destruktivním chování alespoň uvažují. Ačkoliv tyto údaje nemusí být nutně pravdivé, mohou posloužit jako návod, jak být pravým Emo členem.

Nejvíce k tomuto stylu tíhnou velmi mladé dívky a chlapci v rozmezí 13 až 15 let, ti tvoří nejsilnější základnu příznivců Emo stylu. Své stoupence si toto hnutí nalézá také u dětí mladších a dospívajících ve věku 15 až 25 let, přičemž 25. rok je zřejmě hraniční, mnoho mladých dospělých tento styl přestává již bavit, opouští jej a přechází k jinému stylu (Kuška, 2011).

Pokud se zaměříme blíže na nejpočetnější základnu 13 až 15letých, můžeme říci, že se tito dospívající nachází z hlediska vývojového ve fázi budování vlastní identity, a to se zdá být také důvodem, proč se v tomto věku těší různé subkultury a subkulturní hnutí pozornosti, totiž existence subkultur mládeže k budování identity dospívajících velmi přispívá. Sociální a psychologické aspekty identity mladého člověka se ustavují právě v rámci či pod vlivem těchto subkultur (Šustr, 2009). To je také důvodem obav široké veřejnosti. Tento styl totiž přikazuje, jak se jedinec má oblékat, co má cítit a jak má hodnotit svět i sebe sama, stejně tak diktuje, jak se má jedinec chovat a ve vztahu k okolnímu světu vystupovat. Jedinci na prahu formování vlastní identity nemusí být

schopni kritického myšlení a odlišení mezi realitou a hrou, přijímají tedy absolutně tento diktát.

Skutečné riziko představují pravidla „*Jak být Emo*“, která se objevují na internetu a hlásají nutnost pociťovat smutek, za každé situace se tvářit smutně, často plakat a sebepoškozovat se. Tato pravidla byla v poslední době hojně medializovaná, především díky spáchaným sebevraždám mladých dívek, které byly vyznavačkami Emo stylu. Nebezpečí skutečně může spočívat v tom, že dospívající jedinec tato pravidla zcela nekriticky přijme za podmínku vstupu do této komunity. D. Heider (2008) k tomuto ale dodává, že většina členů této subkultury si uvědomuje, co je život a smrt, a popírá jakékoliv spojení subkultury Emo se sebepoškozováním. Ačkoliv hudba spojená s Emo stylem je senzitivní a srdcervoucí, nemůže být považována za příčinný faktor emocionální zranitelnosti a sebevražedného pokusu z ní pramenícího (Definis-Gojanović et al., 2009). V souvislosti se sebepoškozováním si musíme uvědomit, že se jedná o multifaktoriální jev. Roli v této patologické strategii chování sehrává řada faktorů ze života jedince a jeho sociálního okolí, tento životní styl může částečně podporovat takové jednání, ale rozhodně není jediným determinujícím faktorem (Heider, 2008). Emo styl tedy nemusí být nutně chápán jako hrozba společnosti, nezvyšuje pravděpodobnost suicida mezi dospívajícími jedinci, jedná se spíše o způsob, jak se adaptovat na rostoucí nároky společnosti a najít cestu k dospělosti (Definis-Gojanović et al., 12. května 2009).

Jak je tedy možné, že se této subkultury obáváme? Velkou roli v kampani proti Emo subkultuře sehrála právě média, nikoliv samotná subkultura a její členové. Emo stylu byla přisouzena role subkultury, tedy skupiny lidí, která je odcizená většinové společnosti. Pojem subkultura zde byl opět vnímán jen jako negativní jev ve společnosti představující hrozbu. Své tvrzení média opřela o excesivní užívání internetu. Dále byla tato subkultura propojena skrze média se sebepoškozujícím jednáním. Tato tvrzení napomohla sloučit a podpořit dvě sociální úzkosti naší doby, a sice chování dospívajících coby členů nějaké subkultury a rozvíjející se technologický pokrok (Overell, 2010).

Shrnujeme tedy, že nebezpečí nutně nespočívá v sebepoškozujícím jednání členů Emo subkultury, ale spíše v dospívajícím jedinci samotném, totiž v jeho neschopnosti odlišovat pravdu od lži a kriticky přemýšlet, a v jeho volném přístupu k internetu.

5.3 Rizika v období dospívání

Pro širokou laickou veřejnost se s termíny pubescent a adolescent pojí povětšinou negativní výrazy. Komplikace spojené s dospíváním spočívají v experimentování. Takový průběh vývoje ovšem nemůžeme označit za nebezpečný, pokud nedochází k překračování hranic normy. Jedná se především o experimentování s vlastním životním stylem, způsobem oblékání a česání. To jsou vše prostředky, skrze něž jedinci rebelují. Recese je považovaná za neodmyslitelnou součást dospívání. Je výrazem experimentace s různými sociálními rolemi, která předchází konečnému výběru té jedné jediné, a je způsobem utváření vlastní identity. To vše je motivováno prostou potřebou zaujmout druhého, získat si respekt a úctu, někam patřit a nebýt sám (Macek, 1999; Vágnerová, 2005; Langmeier, & Krejčířová, 2006).

Ovšem v období dospívání existují také určitá slepá místa, kdy dospívající jedinec stojí na pomezí mezi normativním vývojem a disociálním a destruktivním chováním. V této kapitole si klademe za cíl některé tyto rizikové aspekty dospívání objasnit.

Jedno z největších rizik spočívá v tom, že jedinec není schopen splnit vývojový úkol této etapy: budování vlastní identity. Mechanismus změny v tomto období dobře vystihuje V. Labáth et al. (2001, s. 60): „V tomto období dochází k integraci zkušeností, hodnot, schopností, vymezení sociálního, profesionálního i sexuálního života. Jejím výsledkem je uznání osobnosti („já“) ostatními. Opakem může být potom nedostatek a nejasnost směřování v životě, konflikt a konfúze životních úloh a sociálních rolí, ztráta pocitu jistoty a identity.“ Všechny tyto změny, ačkoliv jsou dominantou spíše adolescence, se započínají právě v pubertě.

Dalším možným rizikem jsou, v případě že dospívající není přijímán vrstevnickou skupinou, stojí na jejím okraji a není mu umožněno ze strany druhých vybudovat si vlastní pozici, delikventní projevy chování, přijímání norem antisociálních skupin, v krajním případě sociální izolace a z toho pramenící behaviorální a emocionální poruchy (Labáth et al., 2001). Příkladem narušení citového života jedince v důsledku odmítání vrstevníky může být sebedestruktivní chování adolescentů projevující se na úrovni psychické, tedy jedinec prožívá depresi a úzkosti. Ty často rodiče a někteří odborníci přičítají zrání k dospělosti, tudíž se s nimi více nezaobírají. V tomto případě ovšem hrozí riziko přenesení takové psychické rozlady do dospělosti (Orvin, 2001).

Jak již bylo v kapitole o dospívání řečeno, J. Langmeier a D. Krejčířová (2006) považují za velký problém tohoto období rozporuplné postavení dospívajícího jedince ve společnosti. Dospívající se výrazně odlišují od dětí, ovšem liší se také od dospělých. Během vývoje jsou dospívajícím předávány postupně symboly dospělého statusu, ale na začátku této etapy jedinec ještě není považován za dospělého, společnost jej tak ještě nepřijímá. Jeho pozice ve společnosti je teprve na začátku rozkvetu, je spojena se značnou nejistotou jednak ze strany samotného dospívajícího, tak také ze strany společnosti. Ta neví, jak přesně se k dospívajícímu chovat, jak jej výchovně vzdělávat apod. Tato nejistota může podle autorů sehrávat také důležitou roli v zakládání tzv. mládežnických hnutí, nověji se používá termín subkultury.

Nejvyšší konformita s vrstevnickou skupinou, a tudíž také největší riziko nežádoucího chování byly odhaleny v časně a střední adolescenci. V dospělosti pak význam vrstevníků klesá pod vlivem jiných povinností (Vágnerová, 2005).

Nebezpečí v souvislosti se subkulturami mládeže spočívá podle P. Saka (2000) také v tom, že se mládež a děti dostávají do kontaktu s negativními vlivy, které ohrožují jejich sociální a mravní vývoj ve věku, kdy ještě nejsou schopni se těmto vlivům ubránit, nejsou na to dostatečně sociálně zralí. Na základě tohoto faktu předpokládáme, že jedinci se mohou nechat ovlivnit ostatními například k sebepoškozujícímu jednání. Mechanismus psychické nákazy se nejvíce uplatňuje právě v období dospívání (Kriegelová, 2008).

6 Depresivní syndrom v dospívání

Deprese je závažná psychická afektivní porucha, která dosahuje vysoké prevalence. U dospělých se objevuje asi u 10% z nich (Bouček a kol., 2006). Po dlouhou dobu se předpokládalo, že u dětí se tato porucha neobjevuje. Současné studie ale ukazují pravý opak, dokonce se prokazuje, že dětské deprese se vyskytují téměř stejně často jako dospělé deprese (Říčan, Krejčířová, & kol., 2006). Vl. Hort, M. Hrdlička, J. Kocourková, E. Malá a kol. (2000) uvádějí, že prevalence deprese u jedinců ve věku 10 až 18 let variuje od 0,4 do 8,3% a riziko sebevražedného pokusu je dokonce dvacetkrát vyšší než u běžné dospělé populace. I. Paclt, J. Florian a kol. (1998) nabízejí srovnání výskytu deprese v prepubertě (asi 1%) a u devatenáctiletých adolescentů (asi 8%). Nárůst v průběhu dospívání je značný.

V období puberty a adolescence je naprosto přirozené, že dochází k určité dysbalanci v emocionálním prožívání. Je to období plné hormonálních, tělesných i psychických změn, na které se musí dospívající jedinec adaptovat. Podle P. Říčana et al. (2006) jsou v důsledku těchto náročných změn dospívající náchylní k patologické depresi, stejně tak riziko sebevraždy je v tomto vývojovém období značně vyšší než v jiném věku. Symptomy patologické deprese jsou dle autorů obdobné jako u dospělých, objevuje se porucha nálady a její časté kolísání i během dne, neschopnost radovat se, snížená energie a výrazná nevykonnost v činnosti, ztráta zájmu o okolí vyústující až v sociální izolaci, oslabeno je také sebehodnocení jedince, dominují pocity beznaděje a bezmoci, mohou se objevovat myšlenky na smrt. Tyto příznaky mohou vést dospívajícího k tomu, aby je zaháněl například užíváním alkoholu nebo drog.

Vedle těchto shodných příznaků je depresivní syndrom u dětí obohacen ještě celou škálou odlišných příznaků, typických pro jejich věkovou skupinu. Je zaznamenán častější výskyt somatických potíží a regresivních projevů v chování (Říčan et al., 2006). V souvislosti s depresí u dětí a adolescentů se často objevuje deprese v maskované podobě, tzn. je manifestována v podobě hyperaktivity, nebo naopak motorického útlumu, dále zhoršení školních výsledků. Deprese může být schovaná za somatické potíže, jako jsou bolesti hlavy, břicha nebo hrudníku, zvracení, noční pomočování, velmi častá je úzkostnost jedince. Ta je v době pubescence významně vyšší než v období adolescence a dospělosti (Paclt, 2001).

VI. Hort et al. (2000) rozlišují mezi symptomy staršího školního věku a adolescence. Pro období starších školáků stojí v popředí vedle sluchových halucinací a paranoidních bludů hlavně značný nárůst úzkosti a fobií. Dominantou je tzv. *performanční úzkost*, která se váže na situace zkoušení, kdy je jedinec vyzván, aby předvedl svůj výkon, dále sklíčenost a nejistota. Nálada je nestabilní a značně kolísá, objevují se poruchy sebehodnocení, mnohdy může celková nepohoda vyústit v suicidální myšlenky. Někdy může být deprese doprovázena agresivitou a disociální aktivitou. Mezi sociální symptomy patří izolace od vrstevníků a pocity nepochopení. U adolescentů nacházíme kolísání nálady během dne, neschopnost radovat se, pocity beznaděje a bludy.

Výše popsané symptomy se mohou družit a vyskytovat současně. V klinické praxi se setkáváme u dospívajících se dvěma depresivními syndromy. Prvním typem je *deprese kognitivní*, která sdružuje symptomy depresivní nálady, pocitů viny a beznaděje, podrážděnosti a suicidálních myšlenek (Paclt et al., 1998). P. Říčan et al. (2006) doplňují

ještě pocity vlastní neúčinnosti, odmítání vrstevníky a rodiči a negativní pohled na sebe, aktuální situaci i svoji budoucnost.

Druhým typem je *deprese útlumová* (též *inhibiční* či *endogenní*) spočívající v celkovém útlumu psychomotorické aktivity, depresivní náladě, neschopnosti radovat se a únavnosti (Paclt et al., 1998).

Co se týče interpohlavních rozdílů, v období mezi 12 a 17 lety je deprese častější u dívek než u chlapců (Hort et al., 2000; Paclt et al., 1998). Chlapci trpící depresí mohou v jedné třetině případů trpět zároveň poruchami chování. Obecně můžeme říci, že polovina dětí trpících depresí má současně diagnostikovanou také jinou poruchu, nejčastěji jde o úzkostnou poruchu (40% případů), dále potom ADHD (25% případů) a poruchy příjmu potravy (11% případů) (Paclt, 2001).

7 Úzkostný syndrom v dospívání

Úzkost je definována jako strach bez příčiny či vyvolávajícího objektu. Spolu se strachem se řadí k běžným pocitům, které za celý život minimálně jednou každý člověk prožije. Svou povahou se řadí úzkost mezi signály hrozícího nebezpečí, je do jisté míry (tedy intenzity a frekvence) zcela normálním, ba dokonce žádoucím stavem, oznamuje nám, čeho se máme obávat, kde spočívá nebezpečí, respektive že jsme momentálně vystaveni pravděpodobnému nebezpečí, které člověk ještě nedokáže přesněji vymezit, tudíž bychom si měli dávat pozor, případně se dané situaci vyhnout. Patologickým se tento stav stává tehdy, jestliže příliš dlouho tato reakce na danou situaci či podnět přetrvává, reakce je příliš velká, tedy neočekávaná či dokonce neadekvátní působícímu stimulu a vede k vyvolání řady vegetativních symptomů na úrovni těla, které neodpovídají opět svojí intenzitou dané situaci (Ulč a kol., 1999).

Adaptivní úzkost spouští řadu přirozených fyziologických a psychických mechanismů, které přispívají k lepší reakci na danou situaci, jsou efektivní a zvyšují naši připravenost reagovat. Jestliže jsme ovšem vystaveni velkému množství stimulace, která je svou povahou nepřehledná a zatěžující, či pokud máme určité dispozice pro úzkostné reagování, dochází k přetížení tohoto původně zcela normálního systému, fyziologické a psychické příznaky jsou vystupňované a působí kontraproduktivně na naši schopnost reagovat. Centrální nervový systém je přetížen a chybně detekuje a interpretuje

spolupůsobící podněty. Laicky řečeno, v takové situaci již vidíme nebezpečí všude a permanentně prožíváme úzkost (Vágnerová, 2008).

Primární projevy úzkosti můžeme dle J. Boučka et al. (2006) rozčlenit na čtyři kategorie. Do kategorie *vegetativních symptomů*, jež u těchto poruch převládají a jsou důvodem vyhledání somatického lékaře, patří třes, bušení srdce, pocení, zrychlené dýchání, červenání nebo například sucho v ústech.

Mezi *somatické příznaky* úzkosti řadíme zvýšené svalové napětí, závratě, pocit tlaku na hrudi a v žaludku, pocity nevolnosti, poruchy spánku, bolesti hlavy, mravenčení nebo celkovou únavnost.

Psychickými příznaky jsou úzkostné zaměření myšlenek, pocity závratě a neklidu, může se dostavit pocit derealizace a depersonalizace, strach ze ztráty kontroly, celková podrážděnost. Podle I. Ulče et al. (1999) bývá přidružen také často symptom depresivní nálady, což bývá také zdrojem komplikací při diferenciální diagnostice. Mnohdy bývá pacient s úzkostnou poruchou zpočátku chybně diagnostikován jako depresivní. Funguje to samozřejmě také obráceně, depresivní bývá mylně označen za úzkostného.

Poslední kategorií základních příznaků je rovina *behaviorálních projevů* úzkosti, patří sem nemluvnost, pobíhání či přešlapování, zrychlená řeč, zadrhávání v řeči apod. (Bouček et al., 2006).

Úzkost může být vyvolaná běžnou stresovou situací, kterou jedinec zažívá v dnešní hektické době poměrně často, dále se může objevovat jako sekundární doprovod somatických onemocnění. Často provází řadu psychických poruch (především schizofrenii a depresi), nebo se může vyskytovat v podobě úzkostných poruch (např. panická porucha, generalizovaná úzkostná porucha apod.) (Bouček et al., 2006). Příčiny můžeme hledat na rovině psychogenní, sociální, a dokonce také genetické (Paclt et al., 1998).

Pokud bychom prozkoumali úzkost z vývojového hlediska, zjistili bychom, že každému věku odpovídá určitý podnět vyvolávající pocity strachu či úzkosti. V každém věku se tedy dítě učí překonávat nepříjemné emoce. Tento pocit se vyvíjí od separační úzkosti a strachu z cizích lidí, typických pro kojenecký věk, přes různé dětské fobie ze zvířat a nemoci v předškolním věku až ke zvýšené úzkostnosti ve věku 8 - 10 let, kdy se dítě začíná bát tmy, což souvisí s jeho mentálním a kognitivním vývojem a především uvědoměním si smrtelnosti své i svých blízkých (Říčan et al., 2006).

Úzkostné poruchy, jejichž dominujícím symptomem je právě úzkost, jsou jedny z nejrozšířenějších psychických poruch, trpí jimi zhruba 15% populace. Na své obecné rovině se promítají do všech oblastí života pacienta, snižují jeho celkovou duševní a fyzickou výkonnost, naopak zvyšují vegetativní reaktivitu a tonus sympatiku a váže se na ně řada sociálních důsledků (Ulč et al., 1999). Nicméně jen malá menšina z nich vyhledá odbornou pomoc. Tyto poruchy jsou ovšem velmi dobře léčitelné (Bouček et al., 2006). M. Vágnerová (2008, s. 399) uvádí, že jsou „charakteristické chronickou nepřiměřenou úzkostí, která se může projevovat vyhocenými akutními atakami, nebo iracionálním a vystupňovaným strachem“.

U dospívající mládeže se můžeme setkat s následujícími úzkostnými poruchami: *generalizovaná úzkostná porucha, vyhybavá porucha, sociální fobie, panická porucha*. Nutno podotknout, že tyto poruchy mají svůj začátek v raných fázích života jedince, tedy jsou společné jak pro dospívající, tak pro děti (Paclt et al., 1998; Říčan et al., 2006). Vzhledem k tomu, že nejsou zcela podstatou naší práce, uvedli jsme pouze jejich výčet a odkazujeme na příslušnou literaturu pro získání bližších informací.

8 Sebepoškozování

Tato kapitola pojednává o sebepoškozujícím jednání, popisujeme zde jednotlivé formy sebepoškozování, jeho funkce a hlavně vztah takového jednání k Emo subkultuře. Toto téma je zařazeno do naší práce především z toho důvodu, že mediální obraz Emo subkultury je na tomto autodestruktivním chování vystaven a vyvolává řadu spekulací. Jednoznačně ovšem na otázku spojení Emo subkultury se sebepoškozováním odpovědět nedokážeme.

V závěru této kapitoly se věnujeme také suicidálnímu chování u dospívajících, protože s problematikou sebepoškozujícího chování značně souvisí. Většinou se předpokládá, že suicidálnímu chování předchází.

8.1 Vymezení sebepoškozujícího jednání

Sebepoškozování můžeme jednoduše definovat dle J. Koutka a J. Kocourkové (2003, s. 73) jako „chování bez vědomého a cíleného záměru zemřít, jehož důsledkem je poškození tělesné integrity.“ A. Platznerová (2009, s. 11) vymezuje sebepoškozování jako „komplexní autoagresivní chování, které na rozdíl od sebevraždy nemá fatální následky a které lze nejlépe chápat jako maladaptivní odpověď na akutní a chronický stres.“ Zároveň také dodává, že definovat tento termín je velmi komplikované, v literatuře totiž existuje množství definic, jež povětšinou korespondují s množstvím psychologických poznatků o této problematice, to znamená, že definice tohoto pojmu se bude i nadále vyvíjet (Platznerová, 2009).

Laický pohled na sebepoškozování je spojen se smrtí, ale odborníci zdůrazňují, že smrt na rozdíl od sebevraždy není vždy cílem sebezraňujícího jednání. Nebylo tomu tak ovšem vždy. Sebepoškozování bylo zpočátku zařazováno do kategorie suicidálního jednání. Teprve v 60. letech E. M. Pattison a J. Kahan zavedli nový termín „*syndrom záměrného sebepoškozování*“ (angl. *deliberate self-harm syndrom*), který se stal samostatnou kategorií. Později se terminologie v této oblasti rozvinula a obohatila o termín „*hraničního sebepoškozování*“ (angl. *borderline self-mutilation*), které bylo již spojováno s určitými osobnostními rysy (Babáková, 2003).

V současné medicíně je sebepoškozování spojováno nejčastěji s hraniční poruchou osobnosti, s poruchami příjmu potravy, disociální poruchou osobnosti a organickými poškozeními CNS (Babáková, 2003). Podle Z. Ulbertové (2008) je sebepoškozování ve většině případů možno spojit také se stavem deprese a beznaděje, se suicidálními myšlenkami a fantaziemi a emoční labilitou. Dále lze na sebepoškozování pohlížet jako na poruchu zvládnání impulsů nebo příklad dysfunkční copingové strategie⁵, která pomáhá vyrovnat se s nepříjemnou situací a nepříjemným psychickým napětím (Kriegelová, 2008). Toto pojetí koresponduje také s tvrzením J. Koutka a J. Kocourkové (2003) o tom, že sebepoškozování je především kategorií nežádoucího jednání, které je vázáno na sociální kontext a sociokulturní pozadí. Jedině v rámci něho jsou determinovány určité rituály či praktiky zacházení s vlastním tělem.

---

⁵ Coping je „schopnost člověka vyrovnat se adekvátně s nároky, které jsou na něj kladeny, případně zvládat nadlimitní zátěže“ (Hartl, & Hartlová, 2000, s. 88).

Bohužel byl v posledních letech zaznamenán nárůst takového chování i mimo rovinu psychopatologie, v mnoha případech dochází k autodestruktivnímu chování v důsledku situačního stresu. Předchází mu mimo spouštěcí události a zvyšování pocitů nepohody také myšlenky na sebepoškození, neustálé pokusy o jeho odvrácení, samotný akt sebepoškození je poté doprovázen pocitem uvolnění prožívaného napětí (Ulbertová, 2008).

Některé formy sebepoškozujícího jednání jsou společností tolerovány. Jedná se o formy rizikového chování, které je nutné při klasifikaci odlišovat od sebepoškozujícího jednání. Důsledky takového chování jsou tělesné či duševní poškození, přesto psychiatrickým termínem sebepoškození označováno není. Do této kategorie patří především abúzus alkoholu, aplikace piercingů, tetování, užívání drog, přejídání či diety a jiné. Primárním cílem takových forem rizikového jednání je sexuální uspokojení, ozdobení těla či začlenění se do vrstevnické skupiny a jakési sebevyjádření (Platznerová, 2009). V minulosti byly některé tyto akty sebepoškození součástí iniciačního rituálu, který u některých subkultur přetrvává dodnes. Obdobně také móda piercingů může být považována za vyjádření příslušnosti k určité skupině a prožitá bolest při jeho aplikaci za vyjádření loajality vůči ní (Babáková, 2003).

Patologickým sebepoškozením tedy ve srovnání s předešlou kategorií rozumíme ve shodě s A. Platznerovou (2009) takové formy chování, jež nejsou akceptované širokou společností, způsobují závažnou újmu na tělesném zdraví, ale jejich motiv není sebevražděný.

8.2 Způsoby sebepoškození

Sebepoškození je heterogenní skupinou, zahrnující různé vzájemně odlišné způsoby poškození. Tyto metody sebepoškozujícího chování rozdělují J. Koutek a J. Kocourková (2003) do tří kategorií: *závažná automutilace*, *stereotypní automutilace* a *povrchová* či *mírná automutilace*.

Automutilace (angl. *self-mutilation*) je obecně definována jako sebepoškození vycházející nejčastěji z psychotické poruchy, může mít symbolický význam (př. vyjádření patologické viny a sebepotrestání při těžké depresi), vyskytuje se u pacientů se

schizofrenním typem poruchy, u sexuálních sadomasochistických praktik, nebo u osob s poruchou osobnosti.

Závažná forma automutilace představuje nejvážnější poškození velkého objemu lidské tkáně (př. kastrace, amputace končetiny apod.), která se vyskytuje jen zřídka, vždy ve spojení s psychotickou poruchou.

Stereotypní automutilace je rytmizovaným, fixovaným chováním bez nějakého významu, často se objevuje u mentálně postižených jedinců, autistů i psychotiků.

Mírná mutilace představuje formu sebepoškozujícího chování, o níž v této kapitole pojednáváme, tedy formu zraňování bez fatálních důsledků, která je nejvíce rozšířena (Kriegelová, 2008; Platznerová, 2009).

M. Kriegelová (2008) v rámci sebepoškozování vymezuje ještě dva podtypy, *sebetrávení* či *předávkování* a *sebezraňování*. Přičemž *sebetrávení* znamená nadměrné požití alkoholu, léků, drog, nebo nepoživatelných substancí či předmětů. *Sebezraňování* zahrnuje naopak pořezání, popálení, poškrábání, propichování kůže, nebo trhání vlasů, sebekousání, sebebití a vpravování předmětů pod kůži.

J. Koutek a J. Kocourková (2003) doplňují tuto kategorii ještě o dva syndromy. *Syndrom záměrného sebepoškozování* (angl. *deliberate self-harm*), jež je nadřazenou kategorií, představuje širší pojetí sebepoškozujícího jednání, spojeného nejčastěji s poruchou osobnosti (hraniční, histrionská či disociální), poruchou příjmu potravy a závislostí na návykových látkách.

Druhým je *syndrom pořezávaného zápěstí* (angl. *wrist-cutting, slashing*), jehož dominující aktivitou je pořezávání zápěstí či předloktí. Je spojen s poruchou kontroly impulsů – jedinec není schopen vyrovnat se s nutkáním ublížit si nebo ublížit okolí. Před samotným aktem sebepoškození jedinec zažívá silné emoce vnitřního napětí a dysforie, jež se ještě více stupňují, jestliže se jedinec těmito tendencím snaží odolat. Bezprostředně po aktu nastupují pozitivní emoce uvolnění a snížení napětí, což podporuje pozdější opakování takového nežádoucího chování (Kriegelová, 2008; Koutek, & Kocourková, 2003).

J. Suttonová (1999, citovaná v Kriegelová, 2008) uvádí, že nejčastěji se jedinci poškozují na rukou v oblasti od zápěstí po loket. Na základě svého výzkumu zjistila, že nejpostiženější částí těla jsou (sestupně): paže a nohy (hlavně stehna), hrudník (u žen převážně ňadra), oblast břicha a dlaně, hlava (převážně v obličeji), zápěstí a genitálie,

chodidla a kotníky. Výběr části těla pro sebepoškozující praktiky je řízen dle M. Kriegelové (2008) hned několika motivy. Jedinci si vybírají místa méně viditelná, aby zranění utajili, nebo naopak viditelná místa. Dále při výběru části těla sehrává roli také snadná dosažitelnost daného místa, dřívější chirurgický zákrok na daném místě či spojení dané části těla s dřívějším sexuálním nebo fyzickým zneužíváním. Může se také jednat o nenáviděnou část těla.

Některé ze zmíněných forem sebepoškozujícího jednání jsou jen velmi těžko odhalitelné, patří sem poranění v důsledku škrábání nehty, řezání žiletkou v oblasti zápěstí nebo na hřbetech rukou, popáleniny od cigarety nebo kyseliny (Babáková, 2003). Podle Z. Ulbertové (2008) jsou nejčastějšími formami autodestruktivního chování, u kterých lékaři zaznamenali v posledních letech varovný nárůst, syndrom záměrného sebepoškozování a syndrom pořezávaného zápěstí.

8.3 Funkce sebepoškozování

Ačkoliv je to neuvěřitelné, sebepoškozování plní určitou funkci v životě jedince. O některých funkcích pojednáváme v následujícím textu.

M. Kriegelová (2008) vymezuje jako základní funkci sebepoškozování očištění a zbavení se pocitů viny a hanby v případě sexuálního zneužívání nebo znásilnění. Mechanismus této očisty je následující: sebepoškozování odvrací pozornost od nepříjemných emocí a myšlenek a působení fyzické bolesti dává zapomenout na psychickou bolest, jež je mnohdy horší než fyzická. Ve vývojovém období adolescence můžeme dle autorky na sebepoškozování nahlížet také jako na určitý typ copingové strategie zvládnání zátěžových životních situací, vlastních pocitů a tlaku společnosti.

Dalšími funkcemi jsou dle A. Platznerové (2009) například přesvědčení se, že žiji, zaměření na přítomnost a překonání stavů derealizace⁶ a depersonalizace⁷. Někdy může být motivací k tomuto patologickému jednání také snaha prožívat euforii, jelikož v průběhu fyzického poškozování se vyplavují endorfiny, jež navozují pocity veselí, radosti, štěstí.

---

⁶ Podstatou tohoto stavu je narušení vztahu ke světu, který je v důsledku toho vnímán jako cizí, prázdný, neskutečný (Hartl, & Hartlová, 2000).

⁷ Podstatou tohoto stavu je narušení vztahu k sobě, jedinec zažívá pocity sebeodcizení a odosobnění, ztrácí zájem o okolí, zážitky vnímá jako cizí a nevlastní (Hartl, & Hartlová, 2000).

Sebepoškozování je také prostředkem sebetrestu za pocity vlastní neschopnosti a špatnosti. Mnohdy může být sebepoškozování prostředkem získání pozornosti a péče druhých.

Jak jsme již zmínili, sebepoškozování může být vázáno také na sociální kontext, tedy může se vyskytovat jako prostředek řešení tíživé sociální situace (př. sociální izolace, zdravotní problémy, problémy v mezilidských vztazích, separace od rodičů, nezaměstnanost či truchlení) (Ulbertová, 2008).

Někteří odborníci spatřují v sebepoškozování prevenci suicida a dokládají toto tvrzení srovnáváním rozdílů mezi sebepoškozujícím a suicidálním jednáním. Sebepoškozování totiž nemá fatální důsledky a nesleduje sebevražedný motiv (Koutek, & Kocourková, 2003). A. Platznerová (2009) považuje sebepoškozování za akt sebezáchovy, tedy je přeneseným voláním o pomoc jedince, jenž se pokouší zvládnout nadměrně negativní emoce a vyhnout se sebevraždě.

G. Martin (2006) zastává opačný názor, tvrdí, že od sebepoškozování je jen krůček k sebevraždě. Sebepoškozující se jedinci totiž pocíťují silné pocity deprese a beznaděje, a tudíž také stále silnější nutkání se těchto pocitů zbavit, ve spojení s častým opakováním aktů sebepoškozování a snižující se účinností zvolených praktik, se stávají stále více agresivnějšími vůči sebe sama, jejich zásahy jsou více extrémní a nebezpečnější. Je tedy patrné, že názory na funkci sebepoškozování se v tomto směru liší.

V rámci našeho tématu může být funkcí sebepoškozování demonstrování vlastní příslušnosti k určité sociální subkultuře mládeže. Zda v jeho pozadí stojí nějaká psychiatrická porucha, či rané trauma, zůstává otevřenou otázkou vyžadující další zkoumání.

8.4 Sebepoškozování a Emo subkultura

Subkultura Emo je velmi často, především v posledních několika letech, spojována se sebepoškozováním. V médiích se objevují reportáže na toto téma, které podporují obavy veřejnosti. Ačkoliv toto spojení mnozí členové popírají, existuje velké množství internetových Emo blogů zaměřujících se právě na sebepoškozování. Mnoho mladých dívek a chlapců zde popisuje svoje zkušenosti se sebepoškozováním. Nemůžeme ani opominout jedno z pravidel Emo stylu: *Alespoň jednou se pokus o sebevraždu. Pořež se na paži tak, aby rány zakrývaly náramky.* Tato pravidla jsou interpretována jako jasná výzva

k sebepoškozujícímu či sebevražednému jednání, a zároveň jako pobídka pro širokou veřejnost, abychom se této subkultury obávali. Vzhledem k tomu, že se kolem této problematiky rozhořel spor dvou táborů, z nichž jeden striktně popírá rizikovost Emo subkultury a druhý ji naopak zdůrazňuje, nemůžeme si být jisti, jaká je vlastně pravda. Novodobé výzkumy (Kuška, 2011) ovšem ukazují, že sebepoškozování naopak není dominantním znakem této subkultury, zmiňovaná Emo pravidla nejsou původním výtvorem, byla vytvořena s cílem pošpinit Emo subkulturu. Příznivci Emo subkultury se od sebepoškozování a pravidel výrazně distancují.

Jednoznačně ovšem můžeme tvrdit, že v rámci této mládežnické subkultury existuje několik vodítek, jež přinejmenším podporují asociaci Emo se sebepoškozováním. Jedním ze stabilních a nepopíratelných vodítek je hudba, kterou členové Emo subkultury upřednostňují. Je temná, hovoří o bolesti a smrti, slovo sebevražda je mnohdy zmíněno také (Martin, 2006). Ve spojení s převládající smutnou až depresivní náladou jedince a celkovou emocionální labilitou vzniká skutečně riziková kombinace. Podle M. Kušky (2011) je možné tuto asociaci vysvětlit tím, že Emo je nositelem symbolů vážících se k sebepoškozování a smrti, jako jsou obrázky plné krve a zubožená zvířátka s krvavou tlamou apod. Pro média je tudíž velmi jednoduché si tyto symboly chybně interpretovat. Autor hovoří o symbolizaci sebepoškozování a smrti v případě této subkultury.

Tato subkultura je oblíbená především u jedinců ve věkovém rozmezí 11 až 18 let, tedy dominuje v období dospívání, z čehož plyne další z rizik. Dle M. Kriegelové (2008) tato vývojová etapa klade na jedince velmi vysoké nároky. Jak jsme již naznačili, selhání v této fázi se významně promítá do identity jedince, do jeho sebepojetí a sebedůvěry. Za možný počátek sebepoškozujícího jednání se považuje 13. rok věku jedince. Podle vývojových psychologů se v tomto období formují trvalé osobnostní rysy a povahové vlastnosti a vyvstávají existenciální otázky. Jedinec musí definovat svoje místo ve společnosti dospělých, má poslední možnost experimentovat se sociálními rolami. Obvyklé jsou pocity vnitřního zmatku a kolísání sebedůvěry (Říčan, 2004; Vágnerová, 2005; Macek, 1999). Neschopnost regulovat a zvládat silné emoce tohoto období považujeme za jeden z možných faktorů výskytu sebepoškozujícího jednání.

Na důležitosti nabývají vrstevnické skupiny a vztahy s vrstevníky, prostřednictvím nichž se jedinec snaží uspokojovat přirozenou potřebu sounáležitosti. Podmínkou členství v určitých skupinách bývá respektování a dodržování určitých pravidel. Příslušnost k subkultuře Emo dle G. Martina (2006) zvyšuje riziko souhlasu se sebepoškozováním, či

dokonce sebevraždou. Současné studie potvrzují, že pouhé vystavení možnosti sebepoškození v adolescenci vede k jeho vzniku a realizaci u svědka dané události. Tento jev se označuje jako *efekt nákazy* (angl. *contagion effect*) (Kriegelová, 2008). Ten byl dříve dáván do souvislosti s psychiatrickými léčebnami, internáty a věznicemi, kde se pacienti či vězni uchýlovali k sebepoškození, protože jim z toho plynuly určité výhody. Domníváme se, že mechanismus psychické nákazy lze dobře aplikovat na sebepoškozující se subkultury Emo a gothic. Spíše než o psychopatologii se zde jedná o napodobení vrstevníků. Důvody, proč dospívající přistoupí na takové autodestruktivní chování, leží v jeho nezralé osobnosti a v roli vrstevnických part (Ulbertová, 2008).

Ukazuje se tedy, že vlivy vyvolávající sebepoškozující či sebevražedné jednání mohou být sociální. Identifikace s Emo subkulturou může v tomto směru člověka ovlivňovat. Domníváme se přesto, že nemůžeme zcela vyloučit také osobnostní profil jedinců.

Charakteristickými vlastnostmi sebepoškozujících se adolescentů jsou náladovost, nízká frustrační tolerance, impulzivita a poruchy sebeovládání. V případě této psychické bolesti se zdá sebepoškození jako účinný prostředek, jak skrze navození bolesti fyzické umlčet vnitřní hlas (Ulbertová, 2008). A. Platznerová (2009) popisuje jako specifické osobnostní vlastnosti, jež se vyskytují u sebepoškozujících se jedinců, sklíčenost a smutek, pocity vlastní bezmoci a slabosti, sklon k chronické úzkosti a iritabilitě, neschopnost zvládat zátěž, potíže při vyjadřování emocí (především agresivních pocitů, jež v sobě jedinec tlumí), impulzivitu v jednání a s tím související oslabenou schopnost kontrolovat svoje momentální impulzy a neflexibilní kognitivní styl. G. Martin (2006) k tomuto poznamenává, že Emo je charakteristické nenávisným postojem k sobě sama, což jednoznačně podporuje fakt, že riziko sebezraňování je v tomto případě velmi vysoké.

Zda ovšem stojí za sebepoškozením pouze osobnostní profil jedince, nelze s jistotou říci. Považujeme ve shodě s psychology sebepoškození za multifaktoriální jev (Heider, 2008; Koutek, & Kocourková, 2003; Kriegelová, 2008), na němž mají podíl vedle určitých zátěžových situací přirozených pro vývojové období dospívání také potřeba sounáležitosti a přijetí referenční skupinou vrstevníků, aktuální osobnostní naladění a schopnost kritického uvažování nad následky. Naše mínění podporuje tvrzení Z. Ulbertové (2008), že u dospívajících jedinců se méně často setkáváme s jednoznačným úmyslem zemřít, spíše jde o ambivalenci postoje ke smrti a testování hranic, kam až může jedinec zajít. A stejně tak se domníváme ve shodě s autorkou, že v případě Emo subkultury

se jedná v mnoha případech o vyprovokovanou záležitost, motivovanou sociálními faktory. Termín psychické nákazy je zde klíčový.

8.5 Sebevražedné chování

Sebevražda bývá charakterizovaná jako sebepoškozující akt, který si jedinec způsobuje sám a je motivován úmyslem zemřít (Hort et al., 2000). Sebevražedné chování je potom širší pojem, který vedle sebevražd zahrnuje také sebevražedné pokusy a myšlenky.

Podle českých statistik z roku 1998 bylo právě suicidální chování u dospívajících do 14 let věku méně časté, ovšem rapidně narůstá riziko suicida u dospívajících ve věku 15 až 19 let. (Hort et al., 2000). V roce 1993 bylo evidováno 5 sebevražd u věkové skupiny do 14 let, mezi 15. a 19. rokem již 49. Sebevražda v současné době představuje čtvrtou příčinu smrti u dětí ve věku 10 až 15 let, u adolescentů ve věku 15 až 25 let druhou příčinu (Říčan et al., 2006). Častěji se ovšem objevují suicidální pokusy. Co se týče interpohlavních rozdílů, chlapci častěji páchají sebevraždy, zatímco u dívek se častěji objevují sebevražedné pokusy bez letálního konce (Hort et al., 2000; Říčan et al., 2006).

Samotnému sebevražednému aktu většinou předchází tzv. *presuicidální syndrom*, jedná se o různé tělesné obtíže, poruchy spánku, poruchy jídla, známky psychického napětí, dysforickou náladu a sociální izolaci. Po určité době trvání těchto potíží následuje pocit uvolnění, který často bývá známkou toho, že se jedinec již rozhodl zemřít (Hort et al., 2000).

Suicidalita v adolescenci je opět spíše multifaktoriální problém, kombinují se zde intrapsychické potíže s vnějšími okolnostmi. Podle J. Koutka (2008) můžeme hledat příčinu ve školním neúspěchu, neshodách mezi přáteli či rodinných problémech. Mezi rizikové faktory dále autor řadí především primární psychiatrické zatížení, suicidální pokus v anamnéze či v rodině, neschopnost zvládat stresové situace a traumatické a zátěžové okolnosti, zneužívání alkoholu a drog a nedostatečnou podporu ze strany primární rodiny a vrstevníků.

9 Současný stav výzkumu v oblasti Emo subkultury

Výzkumy v oblasti subkultur obecně jsou velmi problematické, protože jednotlivé subkultury se výrazně distancují od většinové společnosti a málokdy mezi sebe pustí cizí osobu, otevřít se výzkumníkovi může být tedy problém.

Dále musí výzkumník překonávat to, že u každé subkultury existují na jedné straně ti jedinci, kteří jsou opravdovými členy subkultury, na druhé straně stojí ti, kteří se do člena dané subkultury jen stylizují (Heider, 2008). Na začátku každého výzkumu je třeba si nějakým opatřením zajistit, aby testované osoby byly pravými členy. V opačném případě by mohly být výsledky výzkumu do velké míry zkreslené výpověďmi těch, kteří se oblékají, chovají a mluví podle svých domnělých představ o tom, jak má pravý člen dané subkultury vypadat. S tímto jde pak ruku v ruce to, zda získáme ochotu respondentů vypovídat a vypovídat upřímně a otevřeně.

V případě výzkumů mezi členy Emo subkultury také platí výše popsané obtíže. Domníváme se, že to je jedním z důvodů, proč existuje v současné vědě jen málo kvalitních výzkumných studií zaměřených na tuto subkulturu. Snadněji nalezneme kvalitativní výzkum, obtížné je to ovšem s kvantitativním výzkumem. V následujícím textu popíšeme výsledky dvou výzkumů, které se nám podařilo nalézt.

9.1 Výzkum z Rumunska

Výzkumný tým A. Munteanu et al. (2011) uskutečnil kvantitativní výzkum, jehož hlavním cílem bylo identifikovat *osobnostní rysy*, úroveň *úzkostnosti*, *depresivity* a *emocionální inteligence* u Emo jedinců a dále zjistit, zda existuje rozdíl mezi příslušníky Emo subkultury a ostatními jedinci stejného věku, kteří se nehlasí k žádné subkultuře, v těchto zkoumaných veličinách.

Výzkumný vzorek tvořilo 100 respondentů průměrného věku 17,5, z nichž 50 jedinců se přiznalo ke členství v Emo subkultuře a zbylých 50 jedinců nebylo členy. Respondenti obou skupin byli vybráni učiteli na několika středních školách.

Výzkumná skupina sestávající z členů Emo subkultury byla identifikovaná nejprve na doporučení učitelů, následně také prostřednictvím pro tento účel výzkumníky vytvořeného strukturovaného rozhovoru s 20 otázkami, zjišťujícími 5 oblastí, podle nichž

lze odhalit Emo jedince. Těmito kategoriemi jsou: fyzický vzhled (styl oblékání, líčení a účesu), převažující emocionální stav, zájmy, chování a adaptační schopnosti.

Při samotném výzkumném testování byly použity následující standardizované metody: *Myer Briggs Type Indicator* (MBTI), *State Trait Anxiety Inventory* (STAI), *Beck Depression Inventory* (BDI) a *Emotional Intelligence Test*.

Data získaná z těchto dotazníků byla následně statisticky analyzovaná. K tomuto účelu byly použity metoda testování statistických hypotéz (Studentův T-test) a metoda zjišťování korelačních vztahů (Pearsonův korelační koeficient pro metrická data).

Výsledky prokázaly, že jedinci z Emo skupiny jsou spíše introvertnější, zaměřeni na sebe a svůj psychický život. Daleko více dávají přednost prožívání a vnímání emocí než racionálnímu myšlení a plánování. Testem STAI byla prokázána vyšší úroveň úzkosti jako stavu (průměrná hodnota 42,36) i úzkostnosti jako trvalého rysu osobnosti (průměrná hodnota 43,76). Co se týče deprese, pohybují se členové Emo subkultury v horní hranici průměru (průměrná hodnota 24,32), tedy nejedná se zde o klinický problém.

Při srovnávání Emo skupiny s kontrolní skupinou bylo dále prokázáno, že Emo jedinci mají signifikantně vyšší stupeň deprese a úzkosti než vrstevníci, kteří nevyznávají Emo styl. Z toho tedy vyvozují výzkumníci závěr, že populace Emo je smutnější a depresivnější než populace, která se k této skupině nehlásí.

Poslední zkoumanou charakteristikou byla emocionální inteligence, u které nebyl prokázán signifikantní rozdíl mezi zkoumanými skupinami.

9.2 Český výzkum

V oblasti české vědy je situace obdobná jako v zahraničí. Kvantitativní výzkumy na tuto problematiku zatím neexistují. Aktuální kvalitativní studii realizoval výzkumný tým v čele s PhDr. Martinem Kuškou, Ph.D. Nejdůležitější výsledky přinášíme v následujícím textu.

Výzkumný tým tvořený K. Balcarem, M. Kuškou a R.Trnkou (2011) z Pražské vysoké školy psychosociálních studií ve spolupráci s norskou vědeckovýzkumnou institucí NOVA realizoval od května 2009 do října 2010 výzkumný projekt zaměřený na Emo subkulturu jakožto hnutí, které je rozšířené u dospívající mládeže. Cílem bylo zmapovat

s využitím kvalitativních výzkumných metod specifika „interiorizace, exteriorizace a sdílení artefaktů a norem chování“ (Kuška et al., 2010, s. 371).

Hlavním výstupem této rozsáhlé studie bylo to, že je třeba odlišovat dva obrazy Emo subkultury. Ten první je nám známý z médií, subkultura je zde vykreslována jako subkultura sebepoškozování a suicidálních myšlenek, před kterou by se měli mít rodiče, vychovatelé a psychologové na pozoru. Z výzkumu ovšem vyplynulo, že tento obraz je značně zkreslený a liší se od toho, jací jsou Emo příznivci ve skutečnosti a jak tento styl sami vnímají. Emo subkultura ve skutečnosti sdružuje jedince, kteří se nebojí projevat svoje pocity navenek a podělit se o ně s ostatními, jsou upřímní ve svém emocionálním prožívání, nechtějí svoje emoce skrývat a přetvařovat. M. Kuška et al. (2010) k tomu dodává: „Emaři se vnitřně ztotožňují s tím, že není potřeba skrývat emoce smutku, pociťování bolesti, prožívání neúspěchu apod.“ A zdůrazňuje, že jejich subkultura je vlastně jakousi revoltou a kritikou většinové společnosti a jejích hodnot.

Co se týče osobnostního profilu, povaha členů Emo subkultury je individuální, nelze všeobecně říci, že tato subkultura přitahuje pouze jedince, kteří jsou depresivnější a úzkostnější. Typickou charakteristikou Emo jedinců je vnímavost a mírumilovnost, empatické naslouchání, dobrá orientace v globálních společenských problémech. Většina z nich je umělecky nadaná a oplývá značnou kreativitou.

Jedním z témat, které se snažili výzkumníci ověřit, byla propojenost Emo stylu se sebepoškozováním a s tzv. Emo pravidly. Tuto asociaci ovšem členové a následně také výzkumníci rezolutně zamítli. Pokud se člen Emo subkultury sebepoškozuje, není to způsobeno nutně jen Emo stylem, v pozadí stojí celá řada příčinných faktorů. K propojení Emo stylu se sebepoškozováním přispěla také pravidla *Jak být Emo*, která se na některých internetových stránkách a portálech věnovaných Emo stylu a Emo subkultuře objevují. Tato pravidla, jak uvádějí závěry z výzkumné studie, nebyla vytvořena členy Emo - praví Emo je nevyznávají, byla vytvořena účelově někým, kdo chtěl tuto subkulturu poškodit.

VÝZKUMNÁ ČÁST

10 Vymezení výzkumného problému

Ve výzkumné části předkládané práce jsme vycházeli z výše uvedených teoretických poznatků, které tvoří rámec naší práce. Problematika Emo subkultury, a především její rizikovitosti, je aktuálním tématem médií, ale také odborníků z řad psychologie, poradenství a jistě také rodičů. V nedávné době proběhly médií série reportáží varujících před tímto trendem 21. století. Emo subkultura byla představovaná jako subkultura asociovaná se sebepoškozováním jakožto jednou z dominantních charakteristik jejích členů. Následkem toho se zvedla silná vlna paniky, která ovlivnila celkové smýšlení společnosti o Emo stylu a Emo subkultuře.

V teoretické části jsme se snažili o shrnutí celé této výzkumné oblasti a vytyčili jsme hned několik rizik, která vážící se k samotnému stylu Emo či vývojové etapě dospívání, jelikož se ukazuje, že právě v tomto období narůstá oblíbenost nejen tohoto, ale také dalších subkulturních hnutí.

Existuje nejednotný, tzv. dichotomní pohled na tuto problematiku (Smolík, 2010). Do jisté míry se odborníci shodují, že se jedná o přirozenou součást dospívání, je účelná a můžeme v ní spatřovat velké množství výhod od usnadnění emancipačního procesu od rodičů, uspokojování psychických potřeb až po formování sociální a následně osobní identity (Vágnerová, 2005; Macek, 1999). Na druhou stranu skýtají subkultury také jisté nebezpečí, které je spatřováno především v negativních aktivitách, které některé subkultury páchají. Od svých členů potom vyžadují podřízení se tomuto standardu (Smolík, 2010). V případě Emo subkultury leží toto nebezpečí v sebepoškozujících aktivitách.

Rizika jsou spojena také s vývojovou fází dospívání. Obecně lze tvrdit, že toto období je jednou z náročnějších etap v životě jedince, dochází zde k velkým a převratným změnám ve vztahu k sobě sama a k sociálnímu prostředí. Není výjimkou, že v tomto období může dominovat přecitlivělost a rozmrzelost, vycházející především z rostoucích nároků na jedince a z prudké emocionální bouře prakticky bez příčiny. Tato prožívaná citová nejistota a celková emocionální zranitelnost je obtěžující i pro samotného dospívajícího, dobrým prostředkem, jak tuto situaci zvládat, je navazování kontaktů mimo rodinu. Tím započíná sociální vývoj jedince (Vágnerová, 2005; Říčan, 2004). Kolem 13. a 15. roku jedince zaznamenáváme nárůst oblíbenosti Emo stylu (Šustr, 2009).

Emo styl se původně utvářel kolem specifického hudebního žánru, s rostoucím počtem příznivců se transformoval do podoby subkultury. Definice termínu subkultura,

kterým jsme se podrobně zabývali hned v úvodu předkládané práce, je postavena na zdůrazňování jejich odlišností od většinové společnosti, z počátků výzkumných pokusů v oblasti subkultur se vžila asociace subkultur s nežádoucími, a dokonce také protispolečenskými jevy, tato negativní konotace v podstatě přetrvává dodnes, ačkoliv se otázka rizikovosti subkultur výrazně rozměnila.

Největší zdroj obav vážících se k Emo subkultuře spočívá v jeho samotné veřejné prezentaci, tedy ve způsobu oblékání a líčení, oblibě tematiky smrti a specifického hudebního stylu, v jehož charakteristikách je hojně zastoupena emocionalita interpretů i posluchačů. Texty písní jsou hodně drásavé, depresivní a plné frustrací z okolního světa (Heider, 2008). Ke kontroverznosti přispívá také fakt, že Emo styl je propojen s nadměrným užíváním internetu, existuje velké množství blogů zaměřených na tento styl, jsou zakládány fóra a komunity, kde mohou členové Emo komunikovat prakticky po celém světě. Na internetu se objevují pravidla, jak být pravým Emo, mezi nimiž především pravidlo nabádající k sebepoškozování řezáním zápěstí vyvolává silné negativní emoce a protest proti této subkultuře.

Popisu osobnosti členů Emo subkultury dominují značná přecitlivělost vůči sobě i okolí, zamyšlenost a zasmušilost, pocity studu, někdy také hněvu. Výzkum A. Munteanu et al. (2011) potvrzuje převládající vyšší míru depresivity a úzkostnosti Emo jedinců ve srovnání s kontrolní skupinou. Chování a prožívání jedince je spíše introvertní, protknuto osamělostí, sebelítostí a nejistotou vlastního postavení ve světě (Definis-Gojanović et al., 2009). Existuje tedy velké množství předpokladů, že tato subkultura skutečně může představovat riziko pro přirozený vývoj jedince.

Společnost, která se tohoto trendu obává, a také skutečnost, že obliba této mládežnické subkultury v posledních letech značně stoupá, činí z tohoto tématu zajímavý výzkumný cíl. Navzdory tomuto tlaku společnosti stojí výzkum teprve na začátku. Na základě studia odborné literatury a výzkumných studií jsme zjistili, že kvalitních výzkumů této problematiky není mnoho. Převažují kvalitativní výzkumy, které byly realizovány pouze v rámci diplomových či bakalářských prací a věnovaly se většinou vymezení podstaty Emo stylu a jeho spojitosti se sebepoškozováním. Kvantitativní výzkum na toto téma existuje pouze jeden a zaměřuje se na testování úrovně depresivity, úzkostnosti, emocionální inteligence a dílčích osobnostních rysů. Tento výzkum zjišťuje, zda v těchto měřených veličinách existuje významný rozdíl mezi Emo skupinou a kontrolní skupinou. Výzkum, který by testoval zároveň sebepoškozování, úzkost, depresi a osobnostní rysy

členů Emo subkultury zatím neexistuje, rozhodli jsme se tedy náš výzkumný projekt koncipovat tímto směrem.

Zaměřujeme se na porovnávání výsledků skupiny Emo a kontrolní skupiny v testech úzkosti, deprese a sebepoškozování a v osobnostním dotazníku. Z výše popsanych důvodů jsme se zaměřili na děti ve věku 13 až 15 let. Jedná se o část období dospívání, a sice období puberty, ve kterém klíčovou roli sehrávají fyziologické změny a jejich psychosociální dopad, dále vztahy k vrstevníkům a partám kamarádů. Rodiče či jakákoliv jiná autorita ustupují do pozadí (Vágnerová, 2005; Macek, 1999).

Velkou výzvou pro nás bylo sehnat dostatečné množství jedinců, kteří se otevřeně hlásí k Emo subkultuře. Podmínkou jejich účasti bylo to, aby byli skutečnými členy Emo, nikoliv pouze napodobiteli stylu oblékání, ovšem s odlišnou filozofií a postoji ke světu. Vzhledem k tomu, že jsme osobně neznali žádného člena Emo subkultury, rozhodli jsme se kontaktovat tyto jedince v prostředí, které je jim vlastní, a sice přes internetové portály a blogy.

Kontrolní skupina sestávala z žáků 8. a 9. tříd dvou základních škol.

Zkoumanými charakteristikami byly deprese, úzkost, určité rysy osobnosti, které souvisí s předchozími charakteristikami, a sebepoškozující jednání. Byly použity tři standardizované psychodiagnostické nástroje, běžně používané také v klinické praxi, a jeden v ČR nestandardizovaný dotazník, který jsme si nechali přeložit v překladatelské agentuře a který byl používán v rámci našeho výzkumu pouze jako nástroj postihující výskyt/absenci sebepoškozování u respondentů.

Vzhledem k tomu, že manuál metody HSPQ (Balcar, 1992) neuvádí nic o korelacích této metody s dalšími standardizovanými psychologickými nástroji, rozhodli jsme se těmto vztahům také blíže věnovat. Naší modifikací při tomto výpočtu bylo to, že jsme ponechali výzkumné skupiny oddělené, aby bylo možné skupiny respondentů podle případných nalezených korelací mezi jednotlivými metodami porovnat.

11 Cíl výzkumu

Výzkumným cílem naší práce je prozkoumat, zda existuje rozdíl v měřených veličinách mezi Emo skupinou a kontrolní skupinou a na základě výsledků porovnání vymezit, jaké jsou charakteristiky naší Emo skupiny.

Konkrétně jsme cíle vymezili takto:

- 1) Porovnat skupinu jedinců hlásících se k Emo subkultuře a jedinců nehlásících se k Emo subkultuře (dále kontrolní skupina) za účelem objevení rozdílů mezi těmito skupinami v testovaných oblastech.
- 2) Porovnat korelační vztahy mezi měřenými veličinami u kontrolní skupiny a skupiny Emo.
- 3) Na základě výsledků jednotlivých testování popsat specifický profil člena Emo skupiny.

Pro popsané cíle výzkumu jsme zvolili kvantitativní model výzkumu, jehož podstatou je statistické zpracování získaných dat a vypočítání statistické významnosti nalezených vztahů či rozdílů (Reiterová, 2008).

12 Výzkumné hypotézy

Na základě studia odborné literatury a výzkumných studií v této oblasti, jsme formulovali následující hypotézy:

- H₁: *Existují statisticky významné rozdíly ve skóre testu deprese (CDI) mezi skupinou jedinců hlásících se k Emo stylu a kontrolní skupinou sestávající z jedinců, kteří se nehlásí k Emo stylu.*
- H₂: *Existují statisticky významné rozdíly ve skóre testu úzkosti (KSAT) mezi skupinou jedinců hlásících se k Emo stylu a kontrolní skupinou sestávající z jedinců, kteří se nehlásí k Emo stylu.*
- H₃: *Existují statisticky významné rozdíly ve skóre vybraných faktorů osobnostního dotazníku HSPQ mezi skupinou jedinců hlásících se k Emo stylu a kontrolní skupinou sestávající z jedinců, kteří se nehlásí k Emo stylu.*

- H₄: *Neexistuje statisticky významný rozdíl v četnostech kladných odpovědí na položku číslo 2 (Záměrně se pořezat) dotazníku SHI mezi skupinou jedinců hlásících se k Emo stylu a kontrolní skupinou sestávající z jedinců, kteří se nehlásí k Emo stylu.*
- H₅: *Neexistuje statisticky významný rozdíl v četnostech kladných odpovědí na položku číslo 18 (Pokusit se o sebevraždu) dotazníku SHI mezi skupinou jedinců hlásících se k Emo stylu a kontrolní skupinou sestávající z jedinců, kteří se nehlásí k Emo stylu.*
- H₆: *Výzkumná skupina Emo vykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a testu úzkosti (KSAT).*
- H₇: *Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a testu úzkosti (KSAT).*
- H₈: *Výzkumná skupina Emo vykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ).*
- H₉: *Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ).*
- H₁₀: *Výzkumná skupina Emo vykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu úzkosti (KSAT) a vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ).*
- H₁₁: *Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu úzkosti (KSAT) a vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ).*
- H₁₂: *Výzkumná skupina Emo nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a testu sebepoškozování (SHI).*
- H₁₃: *Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a testu sebepoškozování (SHI).*
- H₁₄: *Výzkumná skupina Emo nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu úzkosti (KSAT) a testu sebepoškozování (SHI).*
- H₁₅: *Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu úzkosti (KSAT) a testu sebepoškozování (SHI).*

H₁₆: *Výzkumná skupina Emo nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ) a testu sebepoškozování (SHI).*

H₁₇: *Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ) a testu sebepoškozování (SHI).*

13 Typ výzkumu

Výzkumná část v této práci je *kvantitativní*. Kvantitativní výzkum je definován jako výzkumná metoda, která se snaží pozorované jevy kvantifikovat, tedy přiřadit jim číselnou hodnotu. Podstatou je testování dílčích hypotéz, které vyjadřují vztah mezi definovanými proměnnými. Pomocí statistických metod je ověřována jejich platnost (Ferjenčík, 2000). V rámci kvantitativního statistického přístupu stojí v centru zájmu odhalování souvislostí mezi jednotlivými psychickými rysy naměřenými u výběrového souboru z populace. Získaná data, s nimiž se následně pracuje, vyjadřují členství ve skupině nebo korelační vztahy mezi proměnnými (Urbánek, Denglerová, & Širůček, 2011).

V našem případě byly standardizované psychodiagnostické metody použity za účelem porovnávání dvou skupin respondentů z hlediska měřených vlastností. Při analýze dat jsme použili metody statistické závislosti a neparametrické metody testování statistických hypotéz.

14 Výzkumný soubor

Náš výzkum se opírá o porovnávání výsledků dotazníků dvou skupin jedinců – výzkumné skupiny Emo a kontrolní skupiny.

Respondenti pro obě výzkumné skupiny byli vybráni metodou *příležitostného výběru*. Tento typ výběru z populace je dle J. Ferjenčíka (2000) založen na tom, že z dané populace jsou vybráni ti jedinci, kteří jsou pro výzkumníka nejdostupnější. Bývá také označován jako libovolný výběr či výběr dobrovolníků. Hlavními kritérii výběru

respondenta do výzkumu byly jeho věk (námi hledané věkové rozmezí bylo stanoveno na 13 až 15 let), dále souhlas a dobrovolnost účasti.

14.1 Výzkumná skupina Emo

K zformování této skupiny jsme si nechali dostatek času, protože jsme předpokládali, že to nebude zcela jednoduchý úkol. Sběr dat v této skupině probíhal po celou dobu akademického roku 2010/2011.

Vzhledem k tomu, že tato subkultura je charakteristická tím, že zakládá různé blogy na internetu a komunikuje mezi sebou výhradně skrze internet, a vzhledem k tomu, že v našem okolí se nevyskytoval nikdo, kdo by mohl patřit do této subkultury, rozhodli jsme se oslovovat cílovou skupinu přes internet, a sice na webové stránce *Emosvet.cz*, která dle našeho předchozího průzkumu čítala největší počet uživatelů různého věku, dále jsme předpokládali, že registrovanými uživateli budou jen ti jedinci, kteří s Emo stylem sympatizují případně jsou jeho vyznavači. Stejně tak jsme považovali tuto webovou stránku za velice angažovanou v Emo stylu, o čemž vypovídala nejen její propracovaná grafika (využita byla typická kombinace barev: černá, červená, růžová, dále obrázky typické pro Emo styl), ale také množství informací o Emo stylu, kapelách a organizovaných srazích po celé ČR i SR.

Pro navázání kontaktu s uživateli této webové stránky bylo nutné se nejprve zaregistrovat a stát se jejím uživatelem. Po registraci bylo možné již poslat jednotlivým uživatelům emailovou zprávu. Oslovovali jsme jedince ve věku 13, 14 a 15 let připraveným vzkazem (Příloha 3), pohlaví nehrálo v našem výběru žádnou roli. Po odeslání deseti vzkazů jsme byli informováni, že jsme přesáhli povolený počet vzkazů a budeme v tom moci pokračovat až po uplynutí 24 hodin. Následujícího dne ve stejnou dobu byla služba rozesílání vzkazů pro nás opět aktivována.

Celkem bylo osloveno 282 uživatelů webové stránky *Emosvet.cz*, 45 z nich nám odpovědělo na vzkaz s výzvou k účasti na výzkumu, pouze 21 uživatelů se fakticky zúčastnilo testování.

14.1.1 Sběr dat

Jedince, kteří reagovali na náš vzkaz a projevíli tak zájem zúčastnit se výzkumu, jsme znovu seznámili s jeho účelem a průběhem. Nejprve jsme je informovali, že s přihlédnutím k jejich věku budeme vyžadovat souhlas jednoho z rodičů s účastí jejich potomka na výzkumu, který jsme si po tento účel předem vytvořili (Příloha 4). Těm, kteří kategoricky neodmítli tuto možnost, jsme formulář souhlasu poslali jako přílohu emailu s výzvou, aby jej nechali co nejdříve podepsat, abychom mohli pokračovat v samotném sběru dat.

Souhlas byl rozeslán celkem 30 uživatelům, pouze u 21 respondentů rodiče udělili souhlas s výzkumem. Shrnující statistika procesu výběru výzkumné skupiny je uvedena v tabulce č. 1. Z námi kontaktovaných 282 osob se výzkumu zúčastnilo pouze 21 respondentů (tedy 7,4% oslovených jedinců).

Po získání podepsaného souhlasu jsme si domluvili s každým z respondentů schůzku v místě jejich bydliště. Snažili jsme se vyjít respondentům co nejvíce vstříc, nechali jsme volbu dne, hodiny a místa setkání na jejich uvážení. Náklady spojené s cestováním, stejně jako kopírování dotazníků si hradil výzkumník sám.

Administrace dotazníků probíhala tedy individuálně, většinou v restauracích a kavárnách, nebo ve studovných knihoven. Instrukce k jednotlivým dotazníkům jsme vysvětlovali postupně pro každý dotazník zvlášť, tak jak je respondenti vyplňovali. Dotazníky byly předkládány v následujícím pořadí: HSPQ, CDI, KSAT a SHI. Identifikační značkou respondenta, kterou podepisoval každý dotazník, byl pouze jeho věk. Dotazníky jsme po jejich vyplnění vždy zasvorkovali a očíslovali, abychom předešli jejich záměně s dotazníky jiných respondentů.

Celková délka setkání s respondentem nepřesáhla dvě hodiny. Po zodpovězení všech otázek ze strany respondenta, týkajících se výzkumu, a vyplnění všech předkládaných dotazníků, jsme respondentovi poděkovali za jeho ochotu zúčastnit se výzkumného šetření s příslibem, že jej budeme o výsledcích studie informovat prostřednictvím mailu. Tuto možnost uvítala většina našich respondentů.

Emo skupina	N	%
Kontaktovaní	282	100,0
Reakce na výzvu	45	15,9
Odeslání souhlasu pro rodiče	30	10,6
Podepsané souhlasy	21	7,4

Tab. č. 1: Proces výběru výzkumné skupiny Emo

14.1.2 Popis souboru

Výzkumnou skupinu (tj. Emo skupinu) tvoří 21 respondentů ($N_1 = 21$), kteří byli kontaktováni prostřednictvím webové stránky *Emosvet.cz*. Kritériem výběru byl věk respondentů v rozmezí 13 až 15 let a členství v Emo subkultuře. Průměrný věk výzkumného souboru je 13,8 a tvořilo jej 20 dívek a pouze 1 chlapec. Tabulka č. 2 informuje o zastoupení jednotlivých věkových skupin v našem vzorku.

Věk	N	%
13	8	38,09
14	9	42,86
15	4	19,05
Celkem	21	100,00

Tab. č. 2: Věkové rozložení probandů výzkumné skupiny Emo

14.2 Kontrolní skupina

Kontrolní skupinu tvoří žáci 8. a 9. tříd dvou základních škol Plzeňského kraje ve věku 13 až 15 let. Podmínkou účasti bylo, aby žáci nebyli členy Emo subkultury. Celkový počet respondentů v této skupině je 51. Tuto cílovou skupinu jsme volili z důvodu dostupnosti a možnosti realizace sběru dat. Osloveny byly dvě základní školy a celkem tři třídy.

Oslovení respondentů proběhlo po osobní domluvě s ředitelkou školy a výchovnou poradkyní, které předcházela nejprve telefonický kontakt a seznámení s účelem a průběhem výzkumu, které byly popsány v námi vytvořeném dokumentu (Příloha 5). Opět bylo nutné si před samotným výzkumem zajistit souhlasy rodičů (Příloha 4) od každého žáka ve třídách. V tomto případě jsme využili nabídku ředitelů škol a souhlasy byly rozdány přímo

do rukou rodičů na třídních schůzkách, kde byla také vysvětlena podstata chystaného výzkumu.

Výzkumy na obou školách byly realizovány po vybrání souhlasů rodičů každý v jiném měsíci, protože by bylo velice obtížné je realizovat zároveň. Ani v jednom případě jsme se nesetkali ze strany vedení školy s negativní reakcí či odmítnutím spolupráce.

Data byla sbírána v průběhu prvního čtvrtletí školního roku 2011/2012. Celkem bylo osloveno 68 žáků základních škol, výzkumu se zúčastnilo 51 žáků, kteří odevzdali podepsaný souhlas rodičů s účastí jejich potomka na výzkumu a správně vyplněné dotazníky. Proces výběru kontrolní skupiny shrnuje tabulka č. 3.

Kontrolní skupina	N	%
Oslovení	68	100,0
Nesouhlas s výzkumem ⁸	14	20,6
Vyřazení z výzkumu	3	4,4
Souhlas s výzkumem	51	75,0

Tab. č. 3: Proces výběru kontrolní skupiny

14.2.1 Sběr dat

Sběr dat se uskutečnil v jednotlivých učebnách, ve kterých byli žáci shromážděni k řádné výuce. Ti žáci, jejichž rodiče neudělili souhlas s účastí na výzkumu nebo kteří tento souhlas neodevzdali před jeho realizací, pokračovali v rozvrhem předepsané výuce. Abychom příliš nezasahovali do výuky, rozhodli jsme se po dohodě s řediteli škol realizovat výzkum místo hodin tělesné výchovy a občanské nauky.

Před administrací dotazníků byli respondenti seznámeni s cílem výzkumu, dobrovolností účasti a se způsobem zajištění anonymity. Považovali jsme za nutné zdůraznit, že se žáci nemusí zúčastnit testování, ačkoliv rodiče účast odsouhlasili. Všichni z oslovených žáků projevili přání pokračovat. Anonymita byla zajištěna tím, že respondenti uváděli pouze svůj věk jako podpis dotazníkových formulářů.

Dotazníky byly rozdávány v následujícím pořadí: HSPQ, CDI, KSAT a SHI. Ke každému z nich jsme vysvětlovali, jak správně dotazník vyplňovat, využívali jsme ilustrování konkrétních příkladů na tabuli. Vyzvali jsme respondenty, aby si vyplněné

⁸ Do této kategorie řadíme také ty jedince, kteří souhlas nepřinesli.

formuláře nechávali na lavicích. Po vyplnění dotazníku SHI jsme požádali všechny respondenty, aby zkontrolovali, zda na každý formulář uvedli svůj věk, případně aby tak nyní učinili. Poté byly dotazníky vybrány výzkumníkem a opatřeny číslem a sponou, aby nedošlo k jejich pomíchání. Celková doba administrace trvala zhruba 75 minut.

U některých respondentů jsme se setkali s provokací a zveličováním svých odpovědí v některých testech, objevovali se záměrné uvádění nejhorších variant či vpisování vlastních odpovědí. Byli jsme nuceni tyto dotazníky vyřadit z následné analýzy, jelikož se mnohdy nedaly vyhodnotit, případně by jejich analýza vedla ke zkreslení (viz tabulka č. 3, kolonka *Vyřazení z výzkumu*).

Rozloučili jsme se se žáky poděkováním za jejich ochotu zúčastnit se a nabídli jsme možnost prezentace konečných výsledků.

14.2.2 Popis souboru

Kontrolní skupinu tvoří 51 žáků ($N_2 = 51$) 8. a 9. tříd ve věkovém rozmezí 13 až 15 let. Průměrný věk této skupiny je 14,3. Počty respondentů v jednotlivých věkových skupinách shrnuje tabulka č. 4. Co se týče zastoupení pohlaví, tento soubor čítá 34 dívek a 17 chlapců.

Věk	N	%
13	8	15,69
14	21	41,18
15	22	43,14
Celkem	51	100,00

Tab. č. 4: Věkové rozložení probandů kontrolní skupiny

14.3 Porovnání skupin

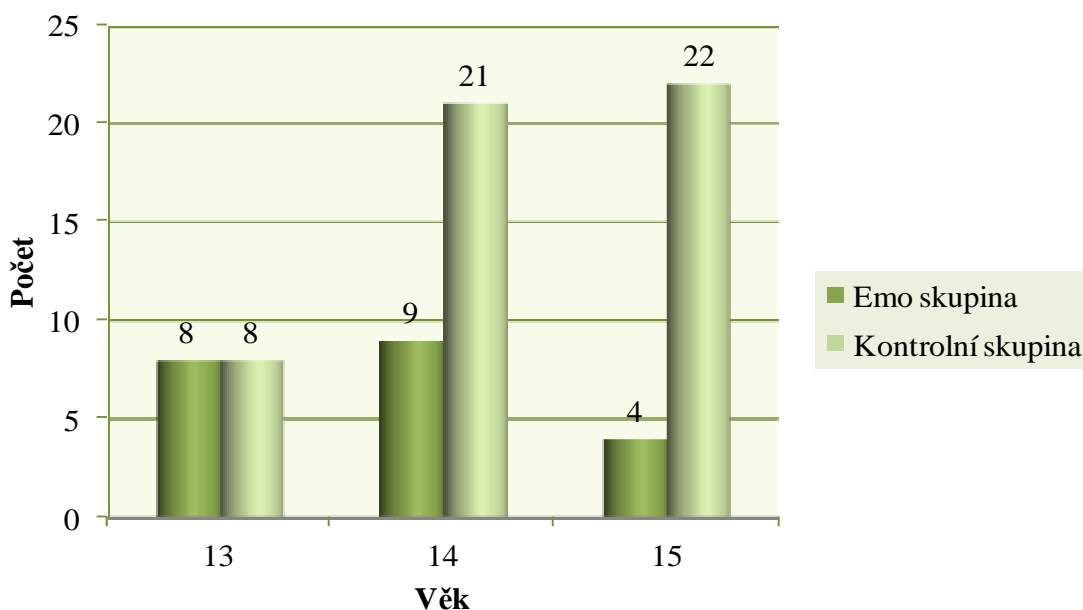
V následující kapitole shrnujeme charakteristiky výzkumného a kontrolního souboru v podobě tabulky č. 5 a grafu č. 1. Shodným kritériem výběru pro obě skupiny byl věk respondentů. Obě skupiny nejsou vyrovnané, co se týče počtu respondentů ($N_1 = 21$, $N_2 = 51$), což je způsobeno hlavně těžkou dostupností výzkumné skupiny Emo a neochotou

účastnit se výzkumu ze strany členů Emo subkultury. Nevyrovnanost skupin považujeme za nevýhodu, která do jisté míry může vést ke zkreslení výsledků statistického zpracování.

Porovnávané veličiny	Emo skupina	Kontrolní skupina
N	21	51
Průměrný věk	13,8	14,3
Směrodatná odchylka	0,7	0,7

Tab. č. 5: Porovnání výzkumné skupiny Emo a kontrolní skupiny

Graf č. 1: Srovnání výzkumné skupiny Emo a kontrolní skupiny dle věku probandů

14.4 Etické aspekty výzkumu

Vzhledem k povaze výzkumu, a taktéž k věku oslovených respondentů, bylo nutné opatřit si informovaný souhlas rodičů (Příloha 4), v případě testování kontrolní skupiny sestávající ze žáků základních škol také informovaný souhlas ředitele (Příloha 5). Rodiče i ředitelé škol byli informováni o účelu výzkumu, jeho průběhu, časové náročnosti a byli ujisti o jeho anonymitě a možnosti účast odmítnout. Testování byli pouze ti respondenti, jejichž rodiče souhlas udělili. V případě respondentů ze základních škol bylo zajištěno, aby žáci, kteří se odmítli zúčastnit, nebo jejichž rodiče nepodepsali informovaný souhlas, měli náhradní výuku v jiných učebnách.

Respondenti byli také informováni o účelu výzkumu a byli ubezpečeni o anonymitě a dobrovolnictví účasti na výzkumu před jeho samotnou realizací, byla jim dána možnost opustit učebnu, jestliže se zúčastnit nepřejí. Všichni z námi oslovených respondentů dali informovaný souhlas s účastí. Dále jsme je seznámili s tím, za jakou instituci vystupujeme a jaká je povaha a účel výzkumu.

Následovalo vysvětlení, jakým způsobem bude zajištěna anonymita celého výzkumu. Sděleno bylo, že se budou na jednotlivé archy podepisovat pouze svým věkem, který bude sloužit jako jediná identifikační značka. Všechny vyplněné archy si budou respondenti ponechávat u sebe, dokud nedostanou pokyn k jejich odevzdání výzkumníkovi. Ten je následně očísluje a opatří sponou, aby nedošlo k jejich záměně při vyhodnocování a zpracovávání dat výzkumu.

Respondenti ve výzkumné skupině byli kontaktováni přes internetovou stránku *Emosvet.cz*, což jsme považovali za největší riziko v našem výzkumu. Předpokládali jsme, že naše výzva rozesílaná přes tento portál může být chybně považována za lživou, což povede k nízkému počtu kladných reakcí. Celkový počet jedinců, kteří se zúčastnili výzkumu, byl nakonec skutečně nižší.

Stejně jako u kontrolní skupiny i v tomto případě byl podmínkou účasti na výzkumu informovaný souhlas rodičů. Tento formulář byl členům Emo subkultury rozeslán jako emailová příloha. Výzkumu se zúčastnili opět jen ti, kteří si tento souhlas obstarali.

Na závěr výzkumu byli všichni účastníci informováni o možnosti sdělení výsledných výstupů, o což projevila většina z nich opravdový zájem. Ředitelům základních škol stejně jako jejich žákům byla nabídnuta možnost uspořádat besedu se všemi zúčastněnými, případně dalšími zájemci z řad vyučujících a žáků, při níž by byly prezentovány výsledky této studie. Respondentům z výzkumné skupiny byla nabídnuta možnost zaslání shrnujících výsledků práce na emailovou adresu, přes kterou s nimi byl navázán první kontakt.

Dále byla z naší strany zdůrazněna také možnost kdykoliv nás kontaktovat na uvedenou emailovou adresu nebo telefonní číslo s jakýmikoliv dotazy či žádostmi o další informace.

Celkem bylo osloveno 347 respondentů, s výzkumem souhlasilo a zúčastnilo se pouze 72 respondentů.

15 Metody získávání dat

V této části naší práce se budeme zabývat podrobnějším popisem diagnostických metod, které jsme použili při realizaci našeho výzkumu. Tyto metody byly zvoleny tak, aby odpovídaly jednotlivým oblastem, které jsme chtěli testovat. Těmito oblastmi jsou *úroveň úzkosti, depresivita, některé osobnostní rysy* poukazující na citovou labilitu a zranitelnost, pudové napětí a špatnou náladu, a také výskyt *sebepoškozujícího chování*. Volba těchto testovaných veličin se opírá o předchozí studium dostupné literatury na téma Emo subkultury i současných výzkumů v této oblasti. Jedná se o metody dotazníku a sebesposuzovací škály.

Dle M. Svobody (2005) je metoda dotazníku rozšířenou psychodiagnostickou metodou, která umožňuje získat co nejvíce dat od velkého počtu respondentů za poměrně krátkou dobu. Stejně tak rychlé je také jeho vyhodnocování, které je naprosto nezávislé na vůli examinátora, tedy vysoce objektivní.

Samozřejmě jsme si vědomi také určitých nevýhod této metody, které spočívají v tom, že jejich diagnostická hodnota závisí na schopnosti introspekce respondenta. Ten by měl být schopen sám sebe adekvátně zhodnotit. Oblastmi hodnocení jsou většinou postoje, city a nálady, názory, zájmové aktivity, způsoby chování v rozličných situacích apod. (Svoboda, 2005).

Další nevýhodou je riziko zkreslení výpovědi o respondentovi, který se může jednak špatně ohodnotit, nebo dokonce záměrně zkreslovat výsledky. Dotazníky mají určitou standardní formulaci, základem jsou otázky se třemi variantami odpovědí (*ano – ne – nevím*). I v tomto spatřujeme jednu z nevýhod tohoto typu testování, mnohdy se nabízené varianty odpovědí zdají příliš neurčité a nevyhovující skutečnému stavu (Svoboda, 2005).

Dotazníky můžeme členit podle množství měřených rysů či dimenzí osobnosti na jednodimenzionální a vícedimenzionální (Svoboda, 2005). V našem výzkumu byly použity obě metody.

Sebesposuzovací numerická škála je oproti dotazníkům opatřena pěti- nebo sedmibodovou škálou, na níž respondent zaznamenává úroveň posuzované vlastnosti, tedy svoji odpověď. V případě námi použité posuzovací škály (KSAT) se jedná o verbální zakotvení jednotlivých bodů škály, tzn. každý bod je opatřen slovním popisem (nejčastěji „vždy“, „často“, „občas“, „zřídka“, „nikdy“). Ačkoliv je tato diagnostická metoda, co se

týče způsobu konstrukce, odlišná od dotazníku, je do skupiny dotazníkových diagnostických metod zařazována, protože podstata výpovědi zkoumané osoby zůstává významově stejná (Svoboda, 2005).

Námi použité metody získávání dat byly: HSPQ (*Osobnostní dotazník pro děti*), CDI (*Sebeuposuzovací škála depresivity pro děti*), KSAT (*Škála klasického strachu, sociálně situační anxiety a trémy*) a SHI (*Self-harm Inventory*), které byly v tomto pořadí také administrovány.

Každý z těchto dotazníků lze administrovat dvojím způsobem: individuálně nebo skupinově. Při realizaci našeho výzkumu jsme uplatnili oba dva způsoby. Při získávání dat od skupiny jedinců hlásících se k Emo stylu byly dotazníky administrovány individuálně, data od kontrolní skupiny naopak skupinově, jelikož sběr dat se uskutečnil na dvou základních školách Plzeňského kraje.

15.1 HSPQ

(High School Personality Questionnaire)

Osobnostní dotazník pro mládež (dále jen HSPQ) zkonstruovali Raymond B. Cattell a Mary D. L. Cattell na základě faktorové analýzy, završující dlouholeté studie normální lidské osobnosti. Vznikl v šedesátých letech jako jedna z variant osobnostního dotazníku pro dospělé 16 PF. Varianta pro děti (CPQ) vznikla v roce 1975. Českou verzi tohoto dotazníku uvedl v roce 1968 Karel Balcar (Říčan et al., 2006).

Svojí konstrukcí se řadí mezi vícedimenzionální osobnostní dotazníky zkoumající více rysů osobnosti. Test má dle K. Balcara (1992, s. 8) zachytit „stálé psychologické vlastnosti mladého člověka ve věku od 12 do 18 let, které se podařilo empiricky stanovit a vymezit pomocí dotazníkových stupnic.“ Tyto stálé vlastnosti označuje R. B. Cattell termínem pramenné rysy, jejich existenci lze dokázat ve všech vývojových obdobích lidského života (Balcar, 1992). Jsou základem či příčinou způsobů chování jedince, tvořících tzv. povrchové rysy osobnosti (Nakonečný, 1997).

Existence rysů osobnosti obecně zakládá individuální rozdíly v psychice dvou lidí, predisponuje člověka ke specifickým způsobům reagování v mnoha různých situacích a je relativně stálou a trvalou komponentou osobnosti. Rysy osobnosti se utvářejí hned několika způsoby, mezi nimiž dominuje role sociálního učení či imitačního učení se vzorcům chování pozorovaných u druhého člověka. Velice efektivní je učení nápodobou

tehdy, jedná-li se o osobu, která je naším vzorem, imponuje nám a my toužíme se s ní ztotožnit. V procesu ustavování trvalých rysů osobnosti dále sehrává roli opakování vzorců chování, odměňování případně trestání určité reakce (zde působí především faktor emocionální zkušenosti) a přetváření viděného do podoby ustálených schémat (Nakonečný, 1997).

V případě HSPQ je zkoumáno 14 základních vlastností, tj. *faktorů prvního řádu* (vlivů určujících naše chování), z nichž lze odvodit 4 sekundární vlastnosti, tj. *faktory druhého řádu* (vlivy obecnějšího charakteru, které ovlivňují naši osobnost). Faktory jsou definovány bipolárně (např. bezprostřednost-uzavřenost), osobnostní profil jedince je výslednicí vypočítaných měř jednotlivých vlastností (Říčan et al., 2006).

HSPQ je univerzální diagnostický nástroj a má široké pole využití, uplatňuje se jak ve výzkumu, v klinické a poradenské praxi, tak při volbě povolání či dalšího studia, při řešení adaptačních problémů apod. Netestuje patologii, přesto některý osobnostní profil může vykazovat znaky nestandardní osobnosti (Svoboda, 2009).

15.1.1 Teorie testu

Konstrukce tohoto dotazníku se opírá o rozsáhlé empirické zkoumání různých projevů lidského chování a jejich verbálních ekvivalentů. Koncepce pramenných rysů vychází z představy jakési sféry osobnosti, tvořené psychologickými předpoklady, které vysvětlují lidské chování. Zatímco existuje velké množství projevů chování, podle jejich společných znaků a podobností lze identifikovat daleko menší počet nadřazených psychologických předpokladů, tedy vlastností (Balcar, 1992).

R. B. Cattell postupně shromáždil soubory výrazů, kterými se označuje různorodé lidské chování, a dále je zkoumal. V dalším kroku vyloučil ty pojmy, které nejsou pro osobnostní strukturu příliš podstatné, a sdružil pod jeden nadřazený pojem všechny dílčí pojmy, které byly významově podobné a blízké. Tento soubor pojmů následně podrobil sebeposuzování, posuzování pozorovateli a matematické analýze, z níž vzešlo v případě HSPQ 14 osobnostních faktorů, tj. vlastností osobnosti. Z těchto faktorů prvního řádu následnou faktorovou analýzou korelací mezi faktory prvního řádu dospěl ke 4 faktorům druhého řádu (Balcar, 1992).

Při převodu amerického originálu do českého jazyka bylo nutné upravit některé položky tak, aby odpovídal jejich význam našemu jazykovému a kulturnímu kontextu. Na základě těchto úprav byl vytvořen český dotazník HSPQ ve dvou analogických formách A a B, který byl následně ověřován na 80 osobách a dále opravován (Balcar, 1992).

15.1.2 Administrace

Dotazník HSPQ je určen pro jedince od 13 do 17 let. Samotná administrace, vzhledem k obsáhlosti testu (obsahuje 142 otázek), trvá zhruba 45 minut (Říčan et al., 2006), proto jsme se rozhodli jej zařadit na první místo v naší sestavené testové baterii, dalším z důvodů bylo také to, abychom dodrželi časový limit, který nám stanovili ředitelé základních škol, a nezasahovali tak příliš do dalšího vyučování žáků.

Možnosti administrace jsou dvojí: individuálně nebo skupinově (Říčan et al., 2006). Respondent při testové situaci dostává testový sešit s otázkami (Příloha 6), který slouží pouze ke čtení, a záznamový arch, do něhož zaznamenává svoje odpovědi. Instrukce k vyplňování testu je nadepsána na přední straně testového sešitu i s konkrétními příklady otázek a jejich záznamu, případně způsobu opravy chybně zaznamenané odpovědi (Balcar, 1992). Nicméně jsme se rozhodli vyjádřit ji také slovně s předvedením konkrétních příkladů otázek a záznamu jejich odpovědí. Dále jsme instruovali respondenty, jakým způsobem opravit chybnou odpověď v záznamovém archu. Považovali jsme také za nezbytné upozornit respondenty, aby si při zaznamenávání odpovědi do záznamového archu vždy zkontrolovali číslo otázky, aby předešli chybnému vyplnění odpovědi. Po ověření porozumění, jak tento dotazník vyplňovat, jsme dali pokyn k práci.

Při samotné administraci R. B. Cattell zdůrazňuje, aby po uplynutí každých 10 minut byli respondenti upozorněni, u jaké otázky by se měli nacházet, případně byli povzbuzeni k rychlejšímu tempu práce (Balcar, 1992).

15.1.3 Analýza dat

Po vybrání záznamových archů je nutné nejprve zkontrolovat, zda jsou odpovědi vyplněny správně či zda nechybí nebo naopak nepřebývá odpověď u některých položek. Měli bychom také zkontrolovat, zda nejsou odpovědi zaznamenány stereotypně, tedy

zaškrtnuta jsou např. jen levá políčka, nebo se pravidelně střídají pravá a levá políčka. Nedbalé vyplnění záznamového archu nám může odhalit také otázky číslo 1 a 142, které testují pouze pozornost jedince a dotazují se na porozumění instrukcím k testu v případě první otázky a vyplnění všech otázek testu v případě poslední otázky. Při odhalení těchto chyb je nutné požádat o nové vyplnění, pokud je to ještě možné, případně tento arch vyloučit z následného hodnocení a interpretace (Balcar, 1992).

Při hodnocení odpovědí probanda nám dobře poslouží skórovací šablona, která je klíčem pro identifikaci a sčítání bodového ohodnocení jednotlivých otázek patřících k příslušnému faktoru (vlastnosti). Pro každý faktor sečteme pomocí této šablony body u těch položek, které proband zaznamenal do svého formuláře, a tento hrubý skór zaznamenáme na příslušný řádek k příslušnému faktoru v pravé části archu (Balcar, 1992).

Jakmile získáme hodnoty hrubého skóru u všech 14 faktorů, můžeme je podle převodních tabulek převést na standardní skóry (steny), které nám dávají informaci o tom, co znamenají hodnoty u zkoumané osoby vzhledem k celé populaci, a to následujícím způsobem:

- nízká míra vlastnosti (1 - 3 steny)
- střední míra vlastnosti (4 – 7 stenů)
- vysoká míra vlastnosti (8 – 10 stenů)

Převodní tabulky jsou rozděleny podle užití formy testu, podle pohlaví probandů a podle věkových skupin. Pro statistické výpočty jsou dostačující hrubé skóry (Balcar, 1992), s nimiž jsme také při analýze pracovali.

Výše popsaný způsob vyhodnocení dotazníku se týká jen faktorů prvního řádu. Pokud bychom chtěli zjistit faktory druhého řádu, je nutné je dopočítat podle vzorce uvedeného v manuálu a následně vyhledat jejich stenovou hodnotu pro porovnání s celou populací (Balcar, 1992).

15.1.4 Popis jednotlivých faktorů a jejich významy

Jednotlivé faktory jsou vymezeny polárně, tzn. dvěma krajnostmi stojícími proti sobě. K plusovému pólu dané vlastnosti se blíží osoba, jež získá vysoké skóre v daném faktoru, naopak k minusovému pólu se přibližuje jedinec s nízkým skóre pro stejný faktor.

I přes toto kladné a záporné označení jednotlivých krajností se nejedná o patologii (Balcar, 1992).

Pro účely naší práce jsme použili jen některé faktory prvního řádu, které korespondují s naším tématem. Soustředili jsme se na ty faktory, které napomáhají zjišťovat *emocionální zranitelnost* jedince, poukazují na vnitřní *psychické napětí*, *úzkost* a *celkovou nepohodu*, případně odhalují *závislost na mínění druhých*, která může být důležitým faktorem psychické nákazy např. sebepoškozujícím jednáním. V této kapitole námi vybrané faktory stručně popíšeme.

Následuje popis vybraných faktorů prvního řádu dotazníku HSPQ, jak je uvádí K. Balcar (1992) v manuálu pro HSPQ:

Faktor F = nadšenost vs. sklíčenost

Kladný faktor F+ je hlavní složkou extroverze. Jedinec je hovorný a přátelský, veselý a bezstarostný, je upřímný a projevuje svoje city. Dokáže se přizpůsobit ostatním. Dle R. B. Cattella jedinci s vysokým F vyrůstali ve volnějším, netrestajícím a optimističtějším prostředí s bezpečnou rodinnou atmosférou.

Oproti svému protipólu faktor F- v sobě zahrnuje mlčenlivost, introvertní prožívání a zahleděnost až tajnůstkaření. Jedinci s nízkým skóre mají sklony k dennímu snění, k neurotickému okusování nehtů. Nízké F se objevuje u mnoha tělesných a duševních onemocnění s dlouhým, vleklým průběhem. Výzkumy ukazují, že jedinci s F- byli vychovávaní podle tvrdších, přísnějších požadavků, proto tito jedinci vykazují sklon k větší zodpovědnosti. Děti nebývají příliš oblíbené v kolektivu, nejsou sdílné. Jsou plně obav, pomalé a opatrné.

Faktor I = citová choulostivost vs. citová tvrdost

Jedinci s vysokým I mají rádi romantické cestování a nové zážitky, mají značnou představivost a umělecké zájmy. Bývají upravení, ale nemají smysl pro pořádek a v běžných věcech jsou poměrně nepraktičtí. Mohou být duševně labilní, nestálí, úzkostně sledují svůj stav a neustále si stěžují na zdravotní potíže. Jsou vlídní, jemní a shovívaví vůči sobě i ostatním lidem, dožadují se pozornosti, jsou závislí a citliví. Jednají často na základě citové intuice.

Nízké I obsahuje tvrdý, maskulinní, praktický, zralý a realistický povahový rys. Jedinci jednají na základě praktičnosti a logičnosti, nedají na žádné fantazijní představy,

uměleckých sklonů mají co nejméně. Nejsou tolik rozcitlivělí, nevěnují pozornost svým tělesným nesnázím. Vždy spoléhají na sebe a přebírají na sebe zodpovědnost. Mnohdy jejich nedostatek citu vede až k cynismu.

Faktor O = úzkostná sebenejistota vs. sebedůvěra

Jedince, kteří dosáhnou vysokého skóre v tomto faktoru, charakterizujeme jako náladové, smutné a úzkostné, snadno se dojímající a mající silný pocit pro povinnost. Ke svému okolí jsou ustrašeně ohleduplní a zbytečně starostliví, jsou plní obav a smutku. Propadají citovému zmatku. Mohou se u nich objevit různé fobie. Neustále se obviňují i za něco, co nikdy neudělali. Výrazně prahnou po povzbuzení a uklidnění. Cítí se na okraji kolektivu. Vysoké O se objevuje u neuróz, psychóz a dalších klinických diagnóz.

Záporný protipól je charakteristický naopak svojí veselostí, nedbalostí a dravostí. Jedinci jsou hodně houževnatí a nebojácní a dokážou aktivně čelit stresu i nepříjemným situacím. Jsou schopni si poradit v neznámých situacích. Věří ve vlastní schopnosti a nezajímají se o názory druhých lidí. Jsou schopni se poučit ze zkušenosti.

Faktor Q₂ = soběstačnost vs. závislost na druhých

Jedinec s vysokým Q₂ je rázný, je schopen se rozhodovat sám a po svém. Často přehlíží ostatní lidi, což může být mylně pokládáno za plachost nebo uzavřenost. Vykazuje vyšší sebevědomí. Je vynalézavý, v kolektivu spíše aktivní, spíše navrhuje řešení, než aby kladl otázky. Mnohdy je u ostatních jedinců neoblíbený.

Jedinci s nízkým Q₂ se rádi druží a drží s ostatními, jsou konvenční a řídí se momentálním trendem. Dožadují se společenského uznání a jsou přizpůsobiví.

Faktor Q₄ = vysoké pudové napětí vs. nízké pudové napětí

Jedinci s vysokým Q₄ vykazují velké množství obav, napětí a neuspokojených pudových potřeb. Cítí se frustrovaní a prožívají neustálý vnitřní zmatek. Citlivě prožívají, když jsou káráni za nesplnění povinností.

Protipólem jsou jedinci, kteří nejsou sužováni obavami a napětím. Nepocitují frustraci ani vnitřní napětí a zmatek.

15.2 CDI

(*Children's Depression Inventory*)

Jako druhá v pořadí byla administrována *Sebeposuzovací škála depresivity pro děti* (dále jen CDI), jejímž autorem je Maria Kovacsová. Poprvé byla vydána v roce 1977 jako první standardizovaná sebeposuzovací metoda deprese pro dětský věk a obdoba Beckovy sebeposuzovací škály depresivity pro dospělé. V současné době se používá její revidovaná verze z roku 1982 (Svoboda, 2009).

Tento dotazník byl zkonstruován tak, aby pokryl všechny diagnostické ukazatele depresivních syndromů u dětí. Mezi diagnostické symptomy deprese řadí M. Kovacsová špatnou náladu, interpersonální potíže, anhedonii⁹, nevykonnost a snížené sebehodnocení. Podle těchto symptomů jsou také koncipovány jednotlivé položky škály. Při vyhodnocování tak získáváme zvlášť skóre špatné nálady, skóre problémů v mezilidských vztazích, skóre anhedonie, skóre nevykonnosti a skóre sníženého sebehodnocení (Říčan et al., 2006; Svoboda, 2009).

Dotazník je vhodný coby screeningový nástroj pro rychlou orientaci, na který můžeme dále navázat dalšími podrobnějšími a specifitějšími metodami testování depresivních syndromů. Tato škála měří spíše aktuální stav nebo případně změnu stavu, nikoliv rys chování. Je vhodná, potřebujeme-li rozlišit, zda se u jedince objevují spíše depresivní, nebo spíše úzkostné projevy. Stupňující se intenzita v jednotlivých variantách odpovědí u každé položky nám umožňuje při kvalitativní analýze určit sílu prožívaných pocitů a také jejich specifitnost (Říčan et al., 2006). Formulář s otázkami je uveden v Příloze 7.

15.2.1 Administrace

Test patří mezi ty kratší diagnostické metody, skládá se z 27 položek, jejichž odpovědi představují 3 stupně intenzity. Cílovou skupinou tohoto dotazníku jsou děti a mládež ve věku od 7 do 17 let. Samotná administrace trvá 10-15 minut. Při zadávání respondentovi vysvětlíme, aby u každé položky volil vždy jednu z nabízených možností tak, aby odpovídala tomu, jak se v posledních dvou týdnech či měsících cítil. Problém může nastat tehdy, když respondent tvrdí, že mu žádná z nabízených odpovědí nevyhovuje.

---

⁹ Neschopnost radovat se, prožívat potěšení a pozitivní emoce (Hartl, & Hartlová, 2000).

V takovém případě je nutné jedinci vysvětlit, ať se přikloní k nejlepší variantě odpovědi. Pro následné vyhodnocování je třeba, aby byly vyplněny všechny položky dotazníku. V opačném případě nemůže být test použit k následné analýze (Preiss, 1998).

15.2.2 Analýza dat

Ve vyhodnocování nám pomůže přiložená šablona, která přiřadí položky jednotlivým škálám a body jednotlivým variantám odpovědí. Bodové rozmezí se pohybuje od 0 bodů (*absence symptomu*) přes 1 bod (*mírné projevy symptomu*) ke 2 bodům (*výrazné projevy symptomu*). Výsledné skóre nám ukazuje po porovnání s normou, zda jedinec vykazuje typické depresivní projevy či nikoliv (Preiss, 1998).

Při následné interpretaci výsledků autorka používá T – skóre, v našich podmínkách je ovšem používanější hrubé skóre pro další statistické výpočty, nebo percentily, jejichž převodní tabulky byly vytvořeny pro celý soubor, zvlášť pro chlapce a pro dívky a zvlášť pro věková pásma 9-12 a 13-14 let. Pro předběžnou klinickou interpretaci lze použít také hranici 3, 2, 3, 4 a 3 body pro jednotlivé škály A, B, C, D a E, tedy celkové skóre 14 bodů (Preiss, 1998).

15.3 KSAT

(*Škála klasického strachu, sociálněsituační anxiety a trémy*)

Škála klasické sociálně situační anxiety a trémy (dále jen KSAT), publikovaná Ondřejem Kondášem v roce 1973, zachycuje předmětné a situační strachy. Autor ji definuje jako sebehodnotící škálu, která zachycuje, v jaké oblasti, na jaké objekty či situace a jakou intenzitou respondent reaguje pociťováním negativních emocí (Kondáš, 1973). Zatímco v naší odborné literatuře se striktně odlišují termíny strach a úzkost, autor škály je staví na roveň a používá je alternativně. Chápe pojem anxiety jako nadřazenou kategorii, postihující všechny strachy, fobie a úzkosti (Svoboda, 2005). Opírá se tak o novější odbornou psychologickou literaturu, která přichází s tvrzením, že i pro emocionální stav úzkosti musí existovat nějaký vyvolávací spouštěč (Kondáš, 1973).

Tato škála sestává z 31 položek, z nichž některé (12 položek) jsou určeny pro zjišťování klasických fobií (*škála K*) jako např. strachu ze samoty, bouřky nebo nemoci,

některé (10 položek) pro zjišťování výskytu a míry sociální anxiety v různých sociálních situacích (škála S) a zbývajících 9 položek je zaměřeno na situace trémy (př. mluvení na veřejnosti; škála T) (Svoboda, 2005).

Tento dotazník je možné použít jako screeningový nástroj pro zjišťování úzkostného prožívání jedince. Často se používá jako podklad pro systematickou desenzibilizaci (Říčan et al., 2006). Signifikantně pozitivně koreluje s dvěma škálami anxiety (MAS a IPAT) a liší se od nich především v možnosti zachytit intenzitu prožívané úzkosti a stanovit přesně oblast, v níž k reakci strachu dochází (Kondáš, 1973)

15.3.1 Administrace

Škálu je možné administrovat individuálně nebo skupinově, délka administrace se pohybuje v rozmezí 10-15 minut. Je konstruována tak, aby respondent mohl zaznamenávat na 5bodové škále jednak výskyt určité subjektivní nepříjemnosti u popisovaných situací, jednak intenzitu tohoto zážitku (Svoboda, 2005). Stupeň 1 je nejbližší k nepřítomnosti strachu v dané situaci. Stupeň 0 jako hodnota vymezující počátek tohoto kontinua nebyl zvolen z toho důvodu, že neexistuje člověk, který by nepociťoval sebemenší strach ve všech předkládaných situacích škály (Kondáš, 1973).

Vyskytuje se ve třech verzích, a sice forma A pro děti a mládež, forma B pro dospělé a forma C pro somaticky nemocné. V našem případě byla použita forma A (Příloha 8).

Instrukce k vyplňování je uvedena na přední straně dotazníku, u dospělých respondentů by byla dostačující, v případě výzkumného vzorku sestávajícího z dětí ve věku 13 až 15 let je vhodnější po upozornění na písemnou instrukci na přední straně podat také instrukci slovně a to dle doporučení autora škály následujícím způsobem: „*Na druhé straně tohoto listu jsou vyjmenované různé situace, které mohou vyvolávat obavy nebo strach. Tyto situace se stávají osobně nepříjemnými podle stupně strachu a obav, které v nás vyvolávají. Některé jsou více nepříjemné, jiné méně nepříjemné. Při čtení každého řádku si představte sebe v takové situaci a dejte do kroužku číslo 1, 2, 3, 4 nebo 5 podle toho, nakolik je vám daná situace nepříjemná*“ (Kondáš, 1973, s. 7). Následuje popis jednotlivých stupňů s využitím slovních charakteristik (př. „*Pokud vás (tato situace) zvlášť neruší a téměř není nepříjemná – zakroužkujte číslo 1.*“ atd.) a uvádění cvičných konkrétních příkladů situací s jejich ohodnocením (Kondáš, 1973).

15.3.2 Analýza dat

Tento test lze vyhodnocovat kvantitativně, tedy součtem bodů pro jednotlivé oblasti, nebo kvalitativně s přihlédnutím na odpovědi, u nichž respondent odpovídal označením třemi a více body. V případě kvantitativního vyhodnocení získáme skóre pro jednotlivé testované oblasti, tedy fobie, sociální situace a trému, součtem příslušných zakroužkovaných hodnot odpovědí, při kterém se užívá kódovací šablona (Kondáš, 1973).

Pokud bychom chtěli interpretovat každou škálu zvlášť, doporučuje O. Kondáš (1973) vycházet z kritické hodnoty 35 bodů pro každou škálu, u škály K v případě dívek je tato hodnota o pět bodů navýšena, tedy 40 bodů. Podle celkového skóre je možné určit stupeň anxiety následujícím způsobem:

- do 55 (muži), či 65 bodů (ženy): anxiety je asymptomatická a nepředstavuje problém
- do 70 (muži) či 80 bodů (ženy): výskyt anxiety v mezích normy
- do 85 (muži), či 95 (ženy): zvýšený výskyt anxiety v některých situacích
- do 100 (muži), či 110 (ženy): zřetelně zvýšená anxiety
- nad 100 (muži), nad 110 (ženy): abnormální úroveň anxiety

Celkové skóre, získané součtem bodů pro jednotlivé oblasti nás informuje o aktuální míře úzkosti a strachu respondenta a o specifických problémech v různých sociálních situacích i situacích trémy (Říčan et al., 2006). Jedná se pouze o hrubé odstupňování stupně strachu, které má pouze pomocnou funkci a dobře poslouží účelům našeho výzkumu. V klinické praxi by si interpretace výsledků v této škále žádala také kvalitativní analýzu (Kondáš, 1973).

15.4 SHI

(Self-Harm Inventory)

Posledním testem námi sestavené testové baterie je americký dotazník SHI, zaměřující se na výskyt a četnost sebepoškozujícího chování. Český ekvivalent obdobně zaměřeného dotazníku v ČR bohužel zatím neexistuje, proto jsme přistoupili na použití tohoto dotazníku, který u nás zatím nebyl standardizován. Posloužil nám jako screeningová metoda pro zjištění převažujících typů sebepoškozujícího jednání u české mládeže.

Tento dotazník jsme si nechali na vlastní náklady přeložit překladatelskou agenturou, aby význam položek v originální verzi testu zůstal zachován, případně odpovídal našemu významovému a kulturnímu kontextu. Původní verzi testu v angličtině a jeho českou verzi uvádíme na závěr této práce jako Přílohu 9.

Sami tvůrci poukazují na nevýhodu tohoto testu, kterou je jeho závislost na upřímnosti a uvědomění respondentů, stejně jako na jeho porozumění jednotlivým položkám (Sansone, Wiederman, & Sansone, 1998).

15.4.1 Teorie testu

V počátcích vzniku SHI stála potřeba vytvořit diagnostický nástroj, který bude schopen měřit historii sebepoškozujícího jednání a jehož výsledky budou úzce korelovat s nástroji pro měření hraniční poruchy osobnosti. Z klinické praxe bylo již potvrzeno, že pacienti s diagnózou hraniční poruchy vykazují také určité formy sebepoškozujícího jednání. Pokud bychom analyzovali jednotlivé testové metody pro diagnostikování hraniční poruchy, zjistili bychom, že většina z nich obsahuje položky, dotazující se na některé formy sebepoškozujícího jednání. Dle DSM-IV je sebepoškozující jednání jedním z kritérií diagnózy hraniční poruchy osobnosti (Sansone et al., 1998).

Pilotní verze SHI čítala 41 položek zjišťujících typy sebepoškozujícího chování. Na každou z nich jedinec odpovídá *Ano/Ne*. Celkové skóre se rovná počtu kladných odpovědí v dotazníku, tedy maximum bylo 41. Konečná verze SHI, která se užívá i v současnosti, již obsahuje pouze 22 položek, tedy celkové skóre 22 bodů (souhlasů) (Sansone et al., 1998).

Podle dalších měření se ukazuje, že SHI s vysokou přesností (asi 81,5%) dokáže odhalit jedince, kteří mají hraniční poruchu osobnosti. Platí to u výsledného skóre 4 a více bodů, a tudíž je prvním diagnostickým nástrojem, který umožňuje tuto poruchu predikovat u respondentů (Sansone et al., 1998).

15.4.2 Administrace

Administrace tohoto dotazníku je velmi krátká, trvá zhruba 10 minut. Test s otázkami slouží zároveň jako záznamový arch. Instrukce k tomuto testu je uvedena

v záhlaví a zní: *Prosím, odpovězte na následující otázky zaškrtnutím „ano“ nebo „ne“ v levém sloupci. Vyberte „ano“ jen u položek, které souvisí s činností, kterou děláte záměrně nebo úmyslně, a to proto, abyste se zranili.*

Po instrukci následuje základní otázka: *Udělal jste někdy záměrně nebo úmyslně některou z následujících činností:(...), na níž navazuje seznam 22 typů sebepoškozujícího jednání. U některých položek v případě kladné odpovědi jsme vyzvali respondenty, aby uvedli číslovkou četnost tohoto chování.*

Dále jsme upozornili na možnost vypsát další formy sebepoškozujícího jednání, které nejsou uvedeny v dotazníku, na druhou stranu tohoto listu. Po ujištění, zda všichni porozuměli dotazníku, jsme dali pokyn k vyplňování.

V průběhu vyplňování dotazníku se vyskytly ze strany respondentů některé otázky, které jsme očekávali, protože tento test nerozlišuje mezi respondenty dětského a dospělého věku. Položka číslo 11 (*Být promiskuitní*) nebo 12 (*Vyhledávat vztahy, v nichž jste odmítnuti*) nebyla v případě naší věkové skupiny adekvátní a vyvolávala řadu otázek. Na tyto otázky jsme reagovali vysvětlením jejich významu.

15.4.3 **Analýza dat**

Při vyhodnocování dotazníků jsme se řídili spíše intuicí, jelikož příručka testu neexistuje. Autoři hovoří při vyhodnocování SHI o značné proměnlivosti hranic mezi normou a patologií a vyslovují základní pravidlo k vyhodnocování, a sice aby si každý výzkumník při práci s tímto dotazníkem přizpůsobil hranici normy tak, aby odpovídala jeho výzkumným potřebám. Pokud bychom chtěli například odhalit pomocí SHI ty jedince, kteří s vysokou pravděpodobností mají diagnózu bipolární poruchy osobnosti, měli bychom si dle autorů stanovit jako hranici normy 9 kladných odpovědí, tedy 10. kladná odpověď a více znamená již patologii (Sansone et al., 1998).

Vzhledem k tomu, že hledisko přesnosti identifikování hraniční poruchy pro náš výzkum vůbec není relevantní, rozhodli jsme si stanovit jako hranici normy 3 kladné odpovědi, které neznamenaají ještě sebepoškozující jednání, tedy 4 a více kladných odpovědí již ano. Důvod, proč jsme nezvolili 0 či 1 kladnou odpověď jako normu, je naše domněnka, že některé položky nemusí být respondenty nutně chápány jako forma sebepoškozování.

16 Zpracování dat

16.1 HSPQ

K vyhodnocení tohoto dotazníku jsme využili přiloženou šablonu, která nám přiřadí jednotlivé položky k příslušným faktorům. Sečtením jednotlivých bodů u položek, které respondent zaškrtl, získáme hrubé skóre, které je vhodné pro následnou analýzu s využitím statistických metod.

16.2 CDI

Obdobně také u dotazníku CDI jsme při vyhodnocování odpovědí respondentů použili šablonu. Při analýze a interpretaci výsledků tohoto dotazníku je možné opírat se o skóre dosažené v pěti jednotlivých škálách, nebo o celkové skóre dotazníku, které získáme součtem bodů pro jednotlivé oblasti. Pro statistické výpočty jsme použili celkové skóre.

16.3 KSAT

U této škály dostaneme po součtu bodů, který lze opět dělit na jednotlivé zkoumané oblasti, nebo pojímat jako celkové skóre, úroveň úzkosti respondenta, kterou jsme podrobili další analýze.

16.4 SHI

Pro dotazník SHI jsme museli zkonstruovat tabulku četností kladných odpovědí pro jednotlivé položky a tabulku zaznamenávající, který z respondentů dle námi stanovené hranice 3 souhlasů již vykazuje sebepoškozující chování (+) a který ještě nikoliv (-).

Jelikož je Emo subkultura spojovaná především se sebevražednými pokusy a řezáním, opírali jsme se při analýze a následné interpretaci rozdílů mezi kontrolní

skupinou a výzkumnou skupinou Emo o položky číslo 2 (*Záměrně se pořezat*) a číslo 18 (*Pokusit se o sebevraždu*).

Pro vypočítání korelačních vztahů mezi SHI a dalšími užitými testy již byly používány odpovědi na všechny položky testu SHI.

Získané hrubé skóre u dotazníků HSPQ, CDI a KSAT jsme si zaznamenali do tabulky v programu Excel, u dotazníku SHI jsme pracovali s četnostmi kladných odpovědí. Ukázky takto připravených dat jsme uvedli v Příloze 10.

17 Analýza a interpretace dat

V této kapitole prezentujeme hlavní statistické výpočty a výsledky výzkumu.

Prvním krokem analýzy dat bylo zjistit, zda jsou četnosti výsledných hrubých skóre rozloženy normálně či nikoliv, tedy srovnáváme námi naměřené (empirické) rozložení četností s očekávanou normální distribucí. Z tohoto srovnání vyplývá, že mezi četnostmi existuje rozdíl, jehož signifikantnost ověřujeme testem χ^2 . V našem případě na základě těchto předběžných výpočtů konstatujeme, že sledovaný výběr nemá normální rozložení četností, tudíž je nutné pro následnou statistickou analýzu použít neparametrické statistické metody, které se používají mimo jiné také v případě, kdy máme menší vzorek, také menší počet dat a nízké četnosti hrubých skóre (Reiterová, 2008).

Pro všechny výpočty jsme si shodně stanovili hladinu významnosti $\alpha = 0,05$, která udává pravděpodobnost chyby, s jakou je výsledek výpočtu ještě přípustný, to znamená, že hodnota 0,05 udává 5% chybu v testování (Reiterová, 2003).

V této kapitole pojednáváme tedy o výsledcích neparametrického testování statistických hypotéz, pro které byly užity následující testy: *Mann-Whitneyův U-test* a *Test nezávislosti χ^2 pro čtyřpolní tabulku*.

Mann-Whitneyův U-test je nejsilnějším neparametrickým testem, který slouží k porovnání dvou nezávislých výběrů a k zjištění, zda existuje mezi nimi signifikantní rozdíl, tedy zda jsou tyto výběry pořízeny ze stejné populace, nebo ze dvou identických základních souborů (Reiterová, 2008). Test byl využit k porovnání výsledných skóre testů HSPQ, CDI a KSAT výzkumné a kontrolní skupiny.

Výstupem dotazníku SHI jsou alternativní data (odpovědi ano/ne), proto bylo nutné pro srovnání výzkumné a kontrolní skupiny z hlediska výsledků v tomto dotazníku použít *Test nezávislosti χ^2 pro čtyřpolní tabulku*, který porovnává četnosti kladných odpovědí na jednotlivé položky, informuje nás tedy, zda existuje signifikantní rozdíl mezi porovnávanými skupinami, a tyto výběry tak pocházejí z rozdílných populací. Po vypočítání hodnoty testové statistiky χ^2 ji porovnáváme s kritickou hodnotou příslušné hladiny významnosti. Pokud je tedy hodnota χ^2 větší než hodnota $\chi^2_{0,05}$ (3,84), existuje mezi zkoumanými veličinami statisticky významný rozdíl (Reiterová, 2003).

U těch položek, u kterých byl nalezen statisticky významný rozdíl mezi skupinami, byl následně počítán také koeficient Φ (*fi*), který určuje těsnost této souvislosti. Může nabývat hodnoty od -1 (*záporná souvislost*), 0 (*žádná souvislost*) do 1 (*pozitivní souvislost*) (Reiterová, 2003). Při interpretaci koeficientu Φ jsme vycházeli z následujících kategorií síly asociace stanovené pro interpretaci korelačních koeficientů J. Hendlem (2006):

- Malá síla asociace 0,1 – 0,3
- Střední síla asociace 0,3 – 0,7
- Velká síla asociace 0,7 – 1,0

Metodami zjišťování statistické závislosti mezi zvolenými proměnnými byly v našem výzkumu *Spearmanův korelační koeficient* a *Biseriální korelace*.

Spearmanův korelační koeficient nám poskytuje informaci o míře těsnosti vztahu mezi dvěma či více proměnnými. Užívá se u pořadových hodnot. Pro alternativní data jsme použili *Biseriální korelaci*, ověřující těsnost vztahu mezi metrickými (hrubé skóre z jednotlivých dotazníků) a alternativními daty (+/- u jednotlivých respondentů). Signifikantní byly výsledné hodnoty r_{bis} větší než $r_{0,05}$ (0,413) pro $N_1 = 21$, či $r_{0,05}$ (0,273) pro $N_2 = 51$ (Reiterová, 2003).

Některé z těchto výpočtů byly vypočítány v programu Statistica, verze 10.

17.1 Zjišťování rozdílů v testech CDI a KSAT

Nejprve jsme se zaměřili na výsledky testů CDI a KSAT u výzkumné skupiny Emo ($N_1 = 21$) a kontrolní skupiny ($N_2 = 51$).

Tabulku popisné statistiky, kde uvádíme hodnoty aritmetického průměru (dále jen $\bar{x}$) hrubých skóre u jednotlivých testů (CDI a KSAT), mediánu (dále jen $\tilde{x}$) a směrodatnou odchylku (dále jen s) a následné grafické znázornění hodnot $\bar{x}$ v testu depresivity (CDI) a testu úzkosti (KSAT) pro kontrolní a výzkumnou skupinu Emo uvádíme v Příloze 11.

Následující tabulka č. 6 prezentuje výsledky *Mann-Whitneyova U-testu*.

Proměnná	Součty pořadí Emo	Součty pořadí kontrolní	U	Z	p-hodnota α
CDI	252,50	2375,50	21,50	-6,36	0,00
KSAT	761,50	1866,50	530,50	-0,06	0,96

Označené testy jsou významné na hladině $\alpha < 0,05$

Tab. č. 6: Výsledky Mann – Whitneyova U-testu pro testy CDI a KSAT

Statisticky významný rozdíl se podařilo odhalit mezi kontrolní skupinou a výzkumnou skupinou Emo pouze u *testu depresivity (CDI)*, kde kontrolní skupina vykazuje vyšší míru depresivity než výzkumná skupina Emo na hladině významnosti $\alpha < 0,05$ ($\alpha = 0,00$).

U testu úzkosti (KSAT) se nepodařilo odhalit statisticky významný rozdíl mezi kontrolní skupinou a výzkumnou skupinou Emo.

17.2 Zjišťování rozdílů ve vybraných faktorech testu HSPQ

Naším dalším výzkumným záměrem je porovnat dosažené skóre v některých faktorech dotazníku HSPQ u kontrolní a výzkumné skupiny Emo.

Hodnoty popisné statistiky pro jednotlivé faktory HSPQ pro obě výzkumné skupiny a graf porovnávající průměrné hodnoty jednotlivých faktorů HSPQ pro kontrolní a výzkumnou skupinu Emo jsou uvedeny v Příloze 12.

Pro zjištění statistických rozdílů mezi skóre těchto faktorů testu HSPQ u obou skupin byl opět užit *Mann-Whitneyův U-test*. Následuje tabulka č. 7 prezentující výsledky této analýzy.

Proměnná	Součty pořadí Emo	Součty pořadí Kontrolní	U	Z	p-hodnota α
Faktor F	726,50	1901,50	495,50	-0,49	0,62
Faktor I	777,00	1851,00	525,00	0,12	0,90
Faktor O	851,50	1776,50	450,50	1,05	0,30
Faktor Q ₂	1007,00	1621,00	295,00	2,97	0,00
Faktor Q ₄	860,00	1768,00	442,00	1,15	0,25

Označené testy jsou významné na hladině $\alpha < 0,05$

Tab.č. 7: Výsledky Mann-Whitneyova U-testu pro vybrané faktory HSPQ

Statisticky významný rozdíl mezi kontrolní skupinou a výzkumnou skupinou Emo se podařilo odhalit pouze u faktoru Q₂ (*soběstačnost vs. závislost na druhých*), kde výzkumná skupina Emo dosahuje vyššího skóre v tomto faktoru na hladině významnosti $\alpha < 0,05$ ($\alpha = 0,00$).

U ostatních testovaných faktorů dotazníku HSPQ nebyl prokázán statisticky významný rozdíl mezi sledovanými výzkumnými skupinami.

17.3 Zjišťování rozdílů v testu SHI

Prvním krokem před samotnou analýzou bylo v případě testu SHI číselné vyjádření četností kladných a záporných odpovědí na jednotlivé položky tohoto testu pro každou výzkumnou skupinu zvlášť. Tabulky četností kladných odpovědí na jednotlivé otázky pro obě výzkumné skupiny a jejich grafické porovnání předkládáme v Příloze 13.

Z tohoto porovnání je patrné, že Emo skupina převyšuje velice významně kontrolní skupinu z hlediska četností kladných odpovědí na jednotlivé položky dotazníku SHI. Nejvyšší četnosti kladných odpovědí u Emo skupiny se objevují v otázkách záměrného pořezení (č. 2; devět respondentů), udeření se (č. 4; sedm respondentů), požití alkoholu (č. 6; devět respondentů), záměrného poškrábání (č. 8; sedm respondentů), neléčení poranění (č. 9; pět respondentů), vyhledávání odmítavých vztahů (č. 12; pět respondentů), pokusu o sebevraždu (č. 18; tři respondenti), úmyslného zraňování se (č. 19; osm respondentů) a hladovění (č. 21; jedenáct respondentů).

Zajímavé je, že u kontrolní skupiny byly nalezeny větší počty kladných odpovědí (ovšem nepřevyšující Emo skupinu) u položek záměrného pořezení (č. 2; šest respondentů), udeření se (č. 4; sedm respondentů), požití alkoholu (č. 6; jedenáct

respondentů) a záměrného poškrábání (č. 8; jedenáct respondentů). Spíše předpokládáme, že respondenti nepochopili zcela správně zadání tohoto testu a důležitost provádění těchto aktivit s úmyslem ublížit si.

Vyšší četnosti kladných odpovědí u kontrolní skupiny převyšující Emo skupinu byly nalezeny u položek bezohledného řízení motorových vozidel (č. 7; dva respondenti), být promiskuitní (č. 11; jeden respondent) a mučení se sebezničujícími myšlenkami (č. 20; pět respondentů).

Výsledky statistického ověřování významnosti rozdílů mezi kontrolní a výzkumnou skupinou Emo pomocí metody *Testu nezávislosti χ^2 pro čtyřpolní tabulku* přinášíme v následující tabulce č. 8.

Otázka	χ^2	Φ	Otázka	χ^2	Φ
1	2,46	-	12	3,47	-
2	8,72	0,35	13	0	-
3	0,42	-	14	2,13	-
4	0,46	-	15	0	-
5	7,6	0,32	16	0	-
6	3,36	-	17	0	-
7	0,85	-	18	7,6	0,32
8	1,1	-	19	11,93	0,41
9	4,84	0,26	20	15,6	0,47
10	0,03	-	21	4,46	0,25
11	0,42	-	22	0	-

Označené hodnoty χ^2 jsou větší než $\chi^2_{0,05}$ (3,84)

Tab.č. 8: Výsledky Testu nezávislosti χ^2 pro čtyřpolní tabulku pro obě skupiny

Na základě těchto výsledků můžeme říci, že existuje signifikantní rozdíl v odpovědích mezi kontrolní skupinou a výzkumnou skupinou Emo u následujících položek: 2, 5, 9, 18, 19, 20 a 21.

Z těchto výsledků nás nejvíce zajímají položky číslo 2 (*Záměrně se pořezat*) a 18 (*Pokusit se o sebevraždu*). U těchto položek byl nalezen statisticky významný rozdíl mezi kontrolní skupinou a výzkumnou skupinou Emo na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Těsnost souvislosti mezi členstvím/nečlenstvím v Emo subkultuře a záměrným řezáním byla 0,35, což je střední souvislost mezi proměnnými. Pro pokus o sebevraždu byla souvislost mezi proměnnými vypočítána na 0,32, opět se jedná o kategorii střední souvislosti mezi proměnnými.

Těsnost souvislosti u ostatních položek testu SHI byla nalezena v kategorii střední síly (0,3 – 0,7) pro položky číslo 5 (*Bouchat se úmyslně do hlavy*), 19 (*Způsobit si úmyslně zranění*) a 20 (*Mučit se sebeponižujícími myšlenkami*). Malá síla asociace (0,1 – 0,3) byla prokázána u položek číslo 9 (*Zabraňovat poraněním, aby se hojila*) a 21 (*Hladovět, abyste si ublížili*).

17.4 Zjišťování korelací mezi testy HSPQ, CDI a KSAT

V posledním kroku naší statistické analýzy dat jsme se rozhodli věnovat korelačním vztahům námi zvolených testovacích metod. Zatímco interkorelace mezi jednotlivými faktory dotazníku HSPQ jsou známy, korelace této metody s jinými nikoliv. Rozhodli jsme tudíž zaměřit se také na tuto výzkumnou oblast.

Výpočet korelací byl proveden zvlášť pro kontrolní skupinu a výzkumnou skupinu Emo. K tomuto účelu byl použit *Spearmanův korelační koeficient*.

V následujících tabulkách prezentujeme korelační matici těchto tří testů pro výzkumnou skupinu Emo (tab. č. 13) a kontrolní skupinu (tab. č. 14).

Proměnná	CDI	KSAT	Faktor F	Faktor I	Faktor O	Faktor Q ₂	Faktor Q ₄
CDI	1,00	0,45	-0,10	0,10	0,44	0,21	0,32
KSAT	0,45	1,00	0,09	-0,17	0,11	0,08	0,22

Označené korelace jsou významné na hl. $\alpha < 0,05$

Tab. č. 9: Matice korelací mezi HSPQ, CDI a KSAT pro výzkumnou skupinu Emo

Zajímaly nás pouze statisticky významné korelace, které J. Hendl (2006) definuje jako korelace střední a velké síly (0,3 – 1,0). Jak je patrné z tabulky, všechny zvýrazněné kladné hodnoty, které jsou významné na hladině významnosti $\alpha < 0,05$, patří do této kategorie středně silných závislostí, jejich korelační koeficient se pohybuje v rozmezí hodnot 0,44 – 0,65. Jedná se o následující veličiny:

- *Test depresivity CDI a test úzkosti KSAT* ($r = 0,45$)
- *Test depresivity CDI a faktor O testu HSPQ* ($r = 0,44$)

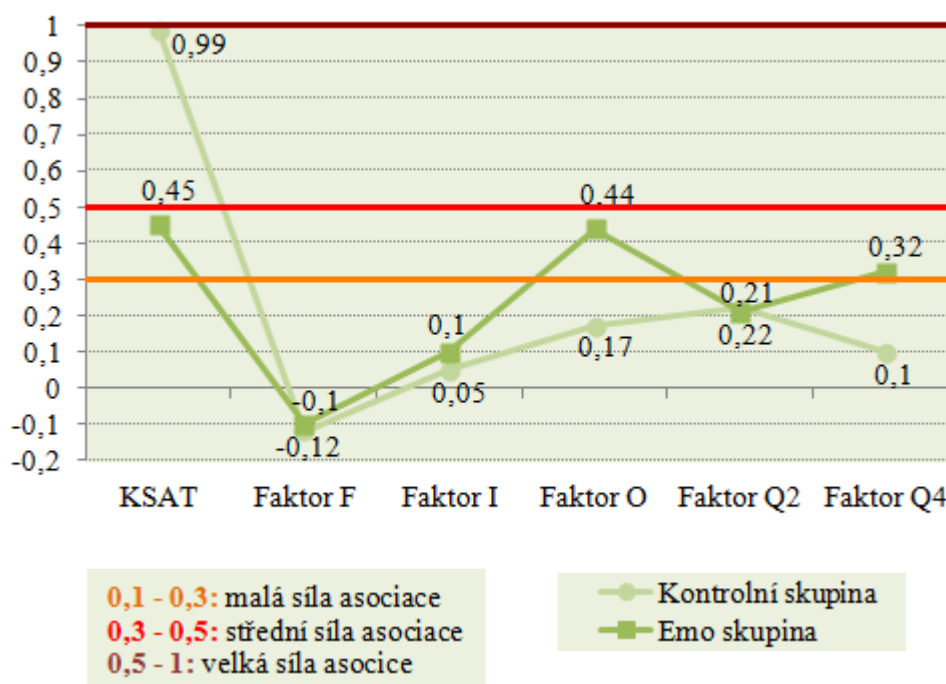
Pro kontrolní skupinu jsou výsledky následující:

Proměnná	CDI	KSAT	Faktor F	Faktor I	Faktor O	Faktor Q ₂	Faktor Q ₄
CDI	1,00	0,99	-0,12	0,05	0,17	0,22	0,10
KSAT	0,99	1,00	-0,11	0,05	0,20	0,22	0,13

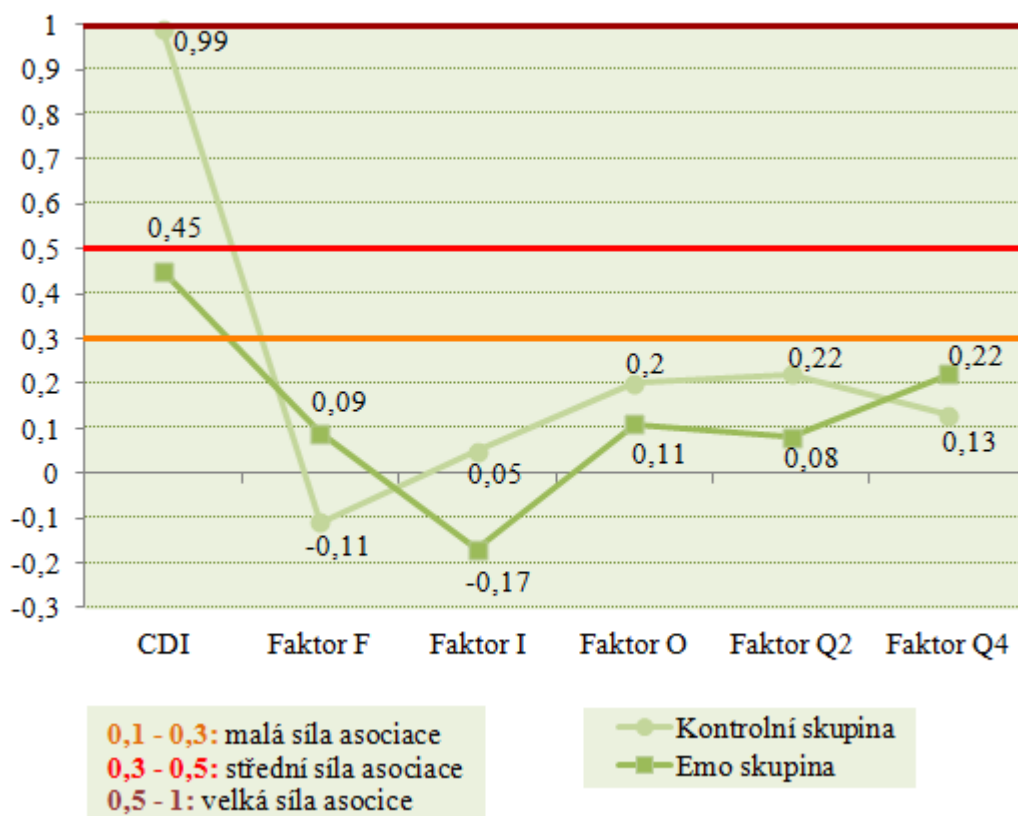
Označené korelace jsou významné na hl. $\alpha < 0,05$

Tab.č. 10: Matice korelací mezi HSPQ, CDI a KSAT pro kontrolní skupinu

Výsledky statistických závislostí pro kontrolní skupinu odhalily přítomnost velmi silné statisticky významné korelace mezi *testem depresivity CDI a uzkoosti KSAT* ($r = 0,99$), která je zároveň nejvýznamněji korelujícím vztahem u této skupiny. Graf č. 2 a graf č. 3 přináší srovnání obou výzkumných skupin z hlediska zjištěných korelací.

Graf č. 2: Srovnání kontrolní a výzkumné skupiny Emo podle korelačních koeficientů testu CDI s ostatními metodami

Graf č. 3: Srovnání kontrolní a výzkumné skupiny Emo podle korelačních koeficientů testu KSAT s ostatními metodami

17.5 Zjišťování korelací testu SHI s ostatními metodami

V případě odhalování korelačních vztahů u testu SHI byla použita odlišná metoda, tedy *Biseriální korelace*. V následující části přinášíme pomocné hodnoty a výsledky této korelace, opět zvláště pro výzkumnou skupinu Emo (tab. č. 15) a zvláště pro kontrolní skupinu (tab. č. 16).

	Mp	Mq	s	p	q	r_{bis}
CDI	13,63	10,77	3,23	0,38	0,62	0,43
KSAT	67,88	39,00	33,17	0,38	0,62	0,42
Faktor F	10,88	11,00	2,82	0,38	0,62	0,02
Faktor I	12,25	13,54	3,63	0,38	0,62	0,17
Faktor O	12,38	10,54	4,09	0,38	0,62	0,22
Faktor Q ₂	12,88	11,46	4,01	0,38	0,62	0,17
Faktor Q ₄	13,63	10,77	3,23	0,38	0,62	0,43

Označené korelace jsou významné na hl. $\alpha = 0,05$

Tab.č. 11: Výsledky Biseriální korelace u výzkumné skupiny Emo

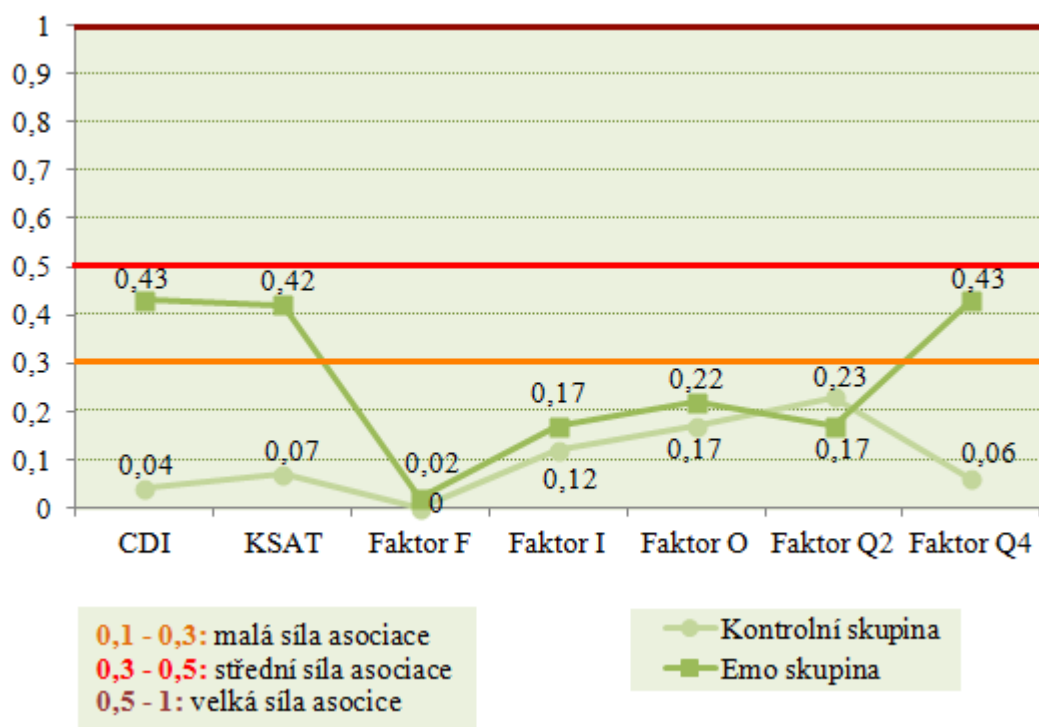
V případě Emo skupiny byl zjištěn korelační koeficient r_{bis} v rozmezí od 0,02 do 0,43, zasahuje tedy obě kategorie malé a střední síly asociace (Hendl, 2006). Statisticky nejvýznamnější pozitivní vztah na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ byl odhalen mezi testem SHI a CDI a SHI a faktorem Q_4 testu HSPQ ($r_{bis} = 0,43$), dále také mezi SHI a KSAT ($r_{bis} = 0,42$).

	Mp	Mq	s	p	Q	r_{bis}
CDI	32,33	29,54	16,27	0,06	0,94	0,04
KSAT	40,67	35,23	19,53	0,06	0,94	0,07
Faktor F	11,00	11,04	3,56	0,06	0,94	0,00
Faktor I	10,33	12,69	4,82	0,06	0,94	0,12
Faktor O	13,00	9,63	4,57	0,06	0,94	0,17
Faktor Q_2	12,33	8,81	3,60	0,06	0,94	0,23
Faktor Q_4	12,00	10,94	3,88	0,06	0,94	0,06

Tab. č. 12: Výsledky Biseriální korelace u kontrolní skupiny

Naopak u kontrolní skupiny nebyly nalezeny na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ žádné statisticky významné korelace mezi SHI a dalšími veličinami.

Názorné srovnání výsledných korelačních koeficientů r_{bis} nabízí graf č. 4.

Graf č. 4: Srovnání kontrolní a výzkumné skupiny Emo podle korelačních koeficientů testu SHI s ostatními metodami

18 Ověření hypotéz

K ověření hypotéz jsme použili metody testování statistických hypotéz a výpočet statistické závislosti, které uvádíme v předchozím textu. Nyní se zaměříme na stanovené hypotézy a porovnáme je s výsledky analýzy dat.

H₁: Existují statisticky významné rozdíly ve skóre testu deprese (CDI) mezi skupinou jedinců hlásících se k Emo stylu a kontrolní skupinou sestávající z jedinců, kteří se nehlásí k Emo stylu.

Při formulování této hypotézy jsme vycházeli z výzkumu A. Munteanu et al. (2011), který potvrdil signifikantně vyšší úroveň deprese a úzkosti u členů Emo subkultury ve srovnání s kontrolní skupinou. V našem případě byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi výzkumnou skupinou Emo a kontrolní skupinou v testu depresivity CDI na hladině významnosti menší 0,05. Na rozdíl od výše uvedeného výzkumu ovšem vyšší míru depresivity, tedy vyšší skóre v testu CDI, dosáhli jedinci z kontrolní skupiny, nikoliv z výzkumné skupiny Emo. Ačkoliv jsme dospěli k odlišnému výsledku než A. Munteanu et al. (2011), naše hypotéza se potvrdila.

H₂: Existují statisticky významné rozdíly ve skóre testu úzkosti (KSAT) mezi skupinou jedinců hlásících se k Emo stylu a kontrolní skupinou sestávající z jedinců, kteří se nehlásí k Emo stylu.

Obdobně také u této hypotézy jsme se inspirovali výzkumem A. Munteanu et al. (2011). Naše hypotéza se ovšem nepotvrdila. Neprokázali jsme statisticky významný rozdíl mezi kontrolní skupinou a výzkumnou skupinou Emo v testu úzkosti KSAT.

H₃: Existují statisticky významné rozdíly ve skóre vybraných faktorů osobnostního dotazníku HSPQ mezi skupinou jedinců hlásících se k Emo stylu a kontrolní skupinou sestávající z jedinců, kteří se nehlásí k Emo stylu.

Hypotéza se potvrdila. Statisticky významný rozdíl mezi kontrolní skupinou a výzkumnou skupinou Emo se podařilo odhalit u faktoru Q₂. Výzkumná skupina Emo zde dosahuje vyššího skóre na hladině významnosti $\alpha < 0,05$ ($\alpha = 0,00$). Vyšší skóre ve faktoru Q₂ je spojeno s vyšší soběstačností a schopností rozhodovat se sám za sebe a být aktivní v kolektivu.

H₄: *Neexistuje statisticky významný rozdíl v četnostech kladných odpovědí na položku číslo 2 (Záměrně se pořezat) dotazníku SHI mezi skupinou jedinců hlásících se k Emo stylu a kontrolní skupinou sestávající z jedinců, kteří se nehlásí k Emo stylu.*

Hypotéza se nepotvrdila. U položky číslo 2 (*Záměrně se pořezat*) byl nalezen statisticky významný rozdíl mezi kontrolní skupinou a výzkumnou skupinou Emo na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Těsnost souvislosti mezi členstvím/nečlenstvím v Emo subkultuře a záměrným řezáním byla 0,35, což je asociace střední síly.

H₅: *Neexistuje statisticky významný rozdíl v četnostech kladných odpovědí na položku číslo 18 (Pokusit se o sebevraždu) dotazníku SHI mezi skupinou jedinců hlásících se k Emo stylu a kontrolní skupinou sestávající z jedinců, kteří se nehlásí k Emo stylu.*

Hypotéza se nepotvrdila. Pro položku číslo 18 (*Pokusit se o sebevraždu*) byla nalezena statisticky významná souvislost mezi členstvím/nečlenstvím v Emo subkultuře a pokusem o sebevraždu. Tato souvislost dosahovala hodnoty 0,32, opět se jedná o kategorii střední asociace mezi proměnnými.

H₆: *Výzkumná skupina Emo vykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a testu úzkosti (KSAT).*

Hypotéza se potvrdila. Byla nalezena pozitivní statisticky významná korelace mezi výsledky testu CDI a KSAT, hodnota korelačního koeficientu r dosáhla 0,45 na hladině významnosti $\alpha < 0,05$. Jedná se o střední sílu asociace mezi mírou depresivity a mírou úzkosti.

H₇: *Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a testu úzkosti (KSAT).*

Hypotéza se nepotvrdila. V případě kontrolní skupiny byla nalezena pozitivní statisticky významná korelace mezi testem CDI a testem KSAT, hodnota korelačního koeficientu r dosáhla 0,99 na hladině významnosti $\alpha < 0,05$. Jedná se o velkou sílu asociace mezi mírou depresivity a mírou úzkosti.

H₈: *Výzkumná skupina Emo vykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ).*

Hypotéza se potvrdila. Statisticky významná pozitivní korelace u Emo skupiny byla nalezena mezi testem CDI a faktorem O (*úzkostná sebenejistota vs. sebedůvěra*), hodnota korelačního koeficientu je 0,44 na hladině významnosti $\alpha < 0,05$. Jedná se o střední sílu asociace mezi úrovní depresivity a úzkostnou sebenejistotou, respektive sebedůvěrou.

H₉: Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ).

Hypotéza se potvrdila. Nebyly nalezeny žádné statisticky významné korelační vztahy mezi faktory dotazníku HSPQ.

H₁₀: Výzkumná skupina Emo vykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu úzkosti (KSAT) a vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ).

Hypotéza se nepotvrdila. Nebyly nalezeny žádné statisticky významné korelace mezi testem KSAT a faktory dotazníku HSPQ.

H₁₁: Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu úzkosti (KSAT) a vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ).

Hypotéza se potvrdila. Nebyly nalezeny žádné statisticky významné korelace mezi faktory testu HSPQ.

H₁₂: Výzkumná skupina Emo nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a testu sebepoškozování (SHI).

Hypotéza se nepotvrdila. U těchto proměnných byl prokázán vztah pozitivní korelace, korelační koeficient r dosahuje hodnoty 0,43 na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Jedná se o střední sílu asociace mezi mírou depresivity a sebepoškozujícím jednáním.

H₁₃: Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu depresivity (CDI) a testu sebepoškozování (SHI).

Hypotéza se potvrdila. Nebyla nalezena statisticky významná korelace mezi testem CDI a SHI.

H₁₄: Výzkumná skupina Emo nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu úzkosti (KSAT) a testu sebepoškozování (SHI).

Hypotéza se nepotvrdila. Byla nalezena statisticky významná korelace mezi testem KSAT a testem SHI, na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ je korelační koeficient roven 0,42. Tato hodnota udává střední sílu asociace mezi mírou úzkosti a sebepoškozujícím jednáním.

H₁₅: Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre testu úzkosti (KSAT) a testu sebepoškozování (SHI).

Hypotéza se potvrdila. Nebyla nalezena statisticky významná korelace mezi testem KSAT a testem SHI.

H₁₆: Výzkumná skupina Emo nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ) a testu sebepoškozování (SHI).

Hypotéza se nepotvrdila. Byla odhalena statisticky významná korelace mezi testem SHI a faktorem Q₄ (*vysoké pudové napětí vs. nízké pudové napětí*) dotazníku HSPQ, hodnota korelačního koeficientu je rovna 0,43. Jedná se tedy o střední sílu asociace mezi vysokým, respektive nízkým pudovým napětím a sebepoškozujícím jednáním.

H₁₇: Kontrolní skupina nevykazuje statisticky významné korelace mezi skóre vybraných faktorů osobnostního dotazníku (HSPQ) a testu sebepoškozování (SHI).

Hypotéza se potvrdila. U kontrolní skupiny nebyly nalezeny žádné statisticky významné korelace mezi proměnnými.

19 Rizika a omezení výzkumu

Rizika výzkumu vyplývají především a v největší míře přímo ze samotných užitých metod. Ty vyžadují určitou úroveň čtenářských schopností a porozumění textu, u některých dotazníkových metod (uvedme např. osobnostní dotazník HSPQ, který se skládá ze 142 otázek) také vzrůstají nároky na schopnost respondentů soustředit se po celou dobu administrace. Testová baterie se skládá ze čtyř psychodiagnostických metod, přičemž dvě z nich (HSPQ a CDI) jsou poměrně časově náročnější než zbylé dvě (KSAT a SHI). Ačkoliv jsme respektovali harmonogram vyučování na základních školách, a sice v tom smyslu, že jsme v průběhu testování dávali respondentům možnost čerpat přestávky,

domníváme se, že navzdory této naší snaze mohla únava respondentů spolu s časovou náročností zapříčinit ne vždy zcela svědomitý přístup k administraci a výzkumu obecně.

Dalším rizikem je skutečnost, že respondenti nemuseli ve svých odpovědích uvádět vždy pravdivé skutečnosti. Mohli se snažit zkreslovat informace o sobě za účelem prezentace sebe sama jako lepšího, schopnějšího apod. Jednou z možností zkreslení výsledků je také to, že respondenti nebyli dostatečně motivováni k jeho vyplnění a neměli o výzkum odpovídající zájem, tudíž označovali odpovědi zcela náhodně bez jakékoliv sebereflexe.

Ačkoliv jsme se snažili o sjednocení podmínek testování pro všechny námi testované skupiny, je pravděpodobné, že se do jejich odpovědí promítla například aktuální nálada, únava nebo celkový zdravotní stav jedince. Problematický, co se týče sjednocení podmínek administrace, byl sběr dat od příslušníků Emo skupiny. Vždy se tak dělo na veřejném místě a ne vždy se dalo zabránit vnějším rušivým vlivům, přestože jsme k volbě místa samotné administrace přistupovali více než zodpovědně.

Omezení našeho výzkumu jsou hned několikrát. První z nich vyplývá jednoznačně z toho, že obě výzkumné skupiny nejsou zcela vyrovnány co do zastoupení pohlaví. Zatímco na základních školách byla účast chlapců na výzkumu poměrně slibná, u Emo skupiny se zúčastnil pouze jeden chlapec, přestože na webových stránkách byli zaregistrováni i chlapci a většina z nich byla také kontaktována. S tímto problémem souvisí také fakt, že Emo subkultura je poměrně obtížně dostupná. Vzhledem k tomu, že neznáme v blízkém okolí nikoho, kdo by byl členem Emo, museli jsme se uchýlit k navázání kontaktu s těmito respondenty prostřednictvím webových stránek. Nutnost testovat respondenty osobně, nikoliv v anonymitě internetu, se ukázala jako hlavní důvod, proč respondenti nakonec účast na výzkumu odmítli.

Dalším z velkých omezení a komplikací celého výzkumného šetření, které jsme si uvědomovali již na počátku výzkumu, byla vzhledem k plánovanému věku oslovených respondentů (13 až 15 let) potřeba získat nejprve souhlas zákonných zástupců těchto jedinců. Zatímco v rámci základních škol s tímto prakticky nebyl problém a většina oslovených na výzkum přistoupila, u členů Emo subkultury se toto ukázalo jako nepřekonatelný zádrhel. Mnoho z respondentů odmítalo rodiče s výzkumem třeba jen seznámit.

V neposlední řadě bychom neměli zapomenout také na to, že počet respondentů ve skupinách je nižší, než by bylo pro kvantitativní výzkum žádoucí, především přihlédneme-li k výzkumné skupině Emo ($N_1 = 21$). Výsledky našeho výzkumu tedy nelze vztahovat na celou populaci Emo, spíše vypovídají o naší skupině Emo, každá další skupina může dosáhnout zcela jiného skóre v těchto testech. Jsme si toho vědomi a s ohledem na to také budou výsledky našeho výzkumu prezentovány a interpretovány.

20 Diskuze

V našem výzkumu jsme se zabývali tím, zda existují rozdíly mezi jedinci, kteří jsou členy Emo subkultury, a jedinci, kteří nejsou členy této subkultury. Oblastmi, ve kterých jsme chtěli toto porovnání uskutečnit, jsou úroveň *depressivity* a *úzkosti*, dále oblasti osobnosti, které jsou spojeny s *emocionální labilitou*, respektive *stabilitou*, celkovou *emocionální zranitelností*, *pudovým napětím* a *sebenejistotou*, respektive *sebedůvěrou*. Poslední zkoumanou oblastí bylo praktikování *sebepoškozujícího jednání*. Zaměřili jsme se na dospívající ve věku 13 až 15 let, jelikož v tomto období zaznamenáváme nárůst oblíbenosti subkultur obecně (Vágnerová, 2005).

Prvním cílem našeho výzkumu bylo porovnat skupinu jedinců hlásících se k Emo subkultuře a jedinců nehlásících se k Emo subkultuře za účelem objevení rozdílů mezi těmito skupinami v testovaných oblastech. Zformulované hypotézy předpokládaly, že v těchto dílčích oblastech existují statisticky významné rozdíly mezi skupinami. Nyní se budeme vyjadřovat k výsledkům výzkumu.

Hypotéza číslo jedna deklarovala, že existuje statisticky významný rozdíl mezi výzkumnými skupinami v úrovni *depressivity* měřené dotazníkem CDI, což se nakonec potvrdilo. Skutečně jsme objevili významný rozdíl mezi skupinami, ovšem navzdory očekávání byl tento rozdíl ve prospěch kontrolní skupiny, tedy kontrolní skupina dosáhla v testu CDI signifikantně vyššího skóre než Emo skupina. Tuto skutečnost jsme shledali jako rozpornou se zjištěním, které učinili A. Munteanu et al. (2011). Výsledkem jejich výzkumu totiž bylo, že členové Emo subkultury jsou signifikantně depresivnější a úzkostnější než kontrolní skupina.

Domníváme se, že výsledek naší kontrolní skupiny v testu depresivity CDI by mohl být dán především tím, že respondenti z této skupiny chybně reflektovali vlastní problémy a příznaky a zaměňovali je za příznaky značící deprese. Zároveň jsme také u některých respondentů zaznamenali snahu provokovat a zveličovat svoje potíže za účelem pobavení výzkumníka. Ty dotazníky, které nesly tyto znaky (př. záměrné uvádění nejhorších variant odpovědí a vpisování vlastních odpovědí), jsme byli nuceni vyřadit z analýzy dat. Nevylučujeme ovšem tu možnost, že některé nepravdivě vyplněné dotazníky unikly naší pozornosti.

Jedním z dalších domnělých důvodů, vedoucích k takovému výsledku, by mohlo být to, že je současným trendem hovořit o depresi mezi dospívajícími, která je označovaná hovorovým výrazem „depka“. Charakter takových hovorů je spíše znevažující. Objevuje se často i vtípkování na toto téma a přehrávání příznaků. Spolu s domněnkou, že test CDI je pro jedince ve věku 13 až 15 let poměrně průhledný, tedy tito jedinci jsou dle našeho názoru schopni okamžitě odhalit záměr kladených otázek, vzniká předpoklad zkreslení výsledků, který nelze výzkumníkem příliš ovlivnit.

V kapitole věnované problematice depresivního syndromu v tomto vývojovém období jsme se snažili zdůraznit, že diagnóza deprese v dospívání je bohužel stále častější záležitostí (Hort, 2000; Říčan, & Krejčířová, 2006; Paclt, & Florian, 1998). Toto riziko vychází mnohdy také z vývojových daností, dospívání je velice psychicky náročnou etapou života, může zde tedy dojít k dekompenzaci a propuknutí psychické poruchy. Nezapomínáme tedy také na fakt, že někteří jedinci z kontrolní skupiny mohou zcela pravdivě uvádět některé příznaky depresivity.

Obdobně také u výzkumné skupiny Emo mohlo dojít k určitému zkreslení. Každý z členů Emo si uvědomuje, jaké povahy je mediální obraz Emo subkultury a jejích členů. Za nižším skóre v testu CDI může tedy z tohoto pohledu stát snaha ovlivnit mínění o Emo stylu, vedoucí k zamlčování některých informací s cílem prezentovat se pozitivnějším a žádoucnějším způsobem. U diagnostických metod, které neobsahují tzv. lži skóre na zjišťování přítomnosti těchto sebe prezentací, je jejich odhalení komplikované.

Další oblastí, v níž jsme prokázali statisticky významný rozdíl mezi kontrolní skupinou a výzkumnou skupinou Emo na hladině významnosti menší 0,05 ($\alpha = 0,00$), je oblast osobnostního *faktoru* Q_2 dotazníku HSPQ. V tomto faktoru Emo skupina vykazovala vyšší skóre než kontrolní skupina. Vyšší skóre je asociováno se soběstačností a

nezávislostí v rozhodování, vyšším sebevědomím a aktivním přístupem v kolektivu lidí. Jeho protipól naopak značí osobu závislou na mínění druhých lidí, podléhající aktuálním společenským trendům a vyžadující společenské uznání (Balcar, 1992). Motivem volby právě tohoto faktoru mezi zkoumané oblasti byl předpoklad, že Emo jedinci ve věku 13 až 15 let sympatizují pouze s vnějšími charakteristikami tohoto stylu (např. způsob oblékání a líčení, celková image), tudíž na Emo člena si hrají, ale vnitřně jím nejsou (Heider, 2008; Kuška, 2011). Z výsledků tedy vyplývá, že námi sestavená Emo skupina tyto znaky nevykazuje a jeví se spíše méně konformní a konvenční než kontrolní skupina. Důvodem takového výsledku navzdory teorii může být stále časnější nástup puberty a adolescence. Současní dospívající se tedy mohou jevit více zralejší, samostatnější, a tedy méně závislejší než populace předchozích generací v tomto vývojovém věku. Dále samozřejmě také není pravidlem, že všichni Emo příslušníci ve věkovém rozmezí 13 až 15 let musí nutně být jediné „pozěří“, kteří bez rozmyslu podléhají trendům doby. Alespoň náš výzkum tento předpoklad neprokázal.

Ve zbylých testovaných oblastech, kterými byli úroveň *úzkosti*, faktor *nadšenosti vs. sklíčenosti*, *citové choulostivosti vs. citové tvrdosti*, *úzkostné sebenejistoty vs. sebedůvěry a vysokého vs. nízkého pudového napětí*, se nám nepodařilo prokázat statisticky významný rozdíl mezi výzkumnými skupinami. Tyto vlastnosti se jeví vyrovnané jak v Emo skupině, tak také v kontrolní skupině, což poukazuje spíše na to, že tyto vlastnosti a emocionální stavy jsou pravděpodobně dominantou celého vývojového období dospívání, nikoliv pouze členů Emo subkultury, jak se domnívá např. D. Heider (2008) či M. Kuška et al. (2010).

Velice překvapivým zjištěním pro nás bylo to, že byl prokázán statisticky významný rozdíl mezi skupinami v oblasti *sebepoškozujícího jednání* (v dotazníku SHI). K účelu porovnání výzkumných skupin jsme zvolili položky zaměřené na záměrné řezání a sebevražedné pokusy, což jsou aktivity, které jsou centrem mediální kampaně proti Emo stylu. V souladu s M. Kuškou (2011) o chybné asociaci Emo subkultury se sebepoškozováním a sebevražedným jednáním jsme si stanovili hypotézu, která předpokládala neexistenci rozdílů v sledovaných veličinách, což se nakonec nepotvrdilo. Jedinci z Emo skupiny ve velké míře uváděli četné zkušenosti s těmito formami sebepoškozujícího jednání než jedinci ze skupiny kontrolní. Toto zjištění koresponduje s faktem, že kolem 13. roku věku jedince odborníci shledávají počátek sebepoškozujícího jednání (Kriegelová, 2008). V naší výzkumné skupině jedinců hlásících se k Emo stylu nebyly prokázány zvýšená úroveň deprese a úzkosti a přítomnost emocionální lability,

kteřé jsou v odborných kruzích považovány za hlavní vyvolávající faktory sebepoškozujícího chování (Ulbertová, 2008). Předpokládáme, že příčinným faktorem mohou být vlivy sociální a rodinné. Sebepoškozování je často vykládáno především jako multifaktoriální jev (Heider, 2008), je výslednicí souhry řady rozličných faktorů. To, že se nám nepodařilo prokázat roli deprese, úzkosti a labilní emocionality, nás může informovat o tom, že v případě „našich“ Emo jedinců hraje roli zcela jiná skupina faktorů. Oblast sociálního a rodinného prostředí jsme nepovažovali vzhledem k tématu naší práce za natolik podstatnou a hodnou hlubšího zkoumání.

Dalším z pravděpodobných vysvětlení tohoto objevu může být také to, že Emo respondenti v minulosti sebepoškozující jednání praktikovali, ovšem nemuselo to nutně souviset s Emo stylem, po začlenění do této komunity mohlo takové destruktivní chování zcela vymizet. Dotazník SHI bohužel není koncipován tak, aby rozlišoval mezi rovinou minulosti a přítomnosti. Zároveň nebylo naším cílem podrobněji zmapovat okolnosti, které sebepoškozujícímu aktu předcházely. Velice zajímavé by do budoucna mohlo být právě zaměření tímto směrem.

Nakonec také neopomíjíme možnost zkreslování vlastních odpovědí a potřebu být zajímavý a získat si pozornost druhého člověka, která v případě dotazníku SHI mohla sehrát také podstatnou roli.

Druhým cílem naší práce bylo zjistit, které měřené proměnné spolu souvisí u Emo skupiny a kontrolní skupiny.

Statisticky významná pozitivní korelace byla nalezena mezi *testem depresivity CDI* a *testem úzkosti KSAT* u obou výzkumných skupin. To tedy potvrzuje naši hypotézu o vzájemné souvislosti mezi depresí a úzkostí v případě výzkumné skupiny Emo, tento výsledek je zároveň v souladu s teorií, o níž jsme se opírali. Úzkostnost je velmi častým doprovodným příznakem depresivního syndromu (Paclt, 2001). U výzkumné skupiny Emo byla nalezena statisticky významná pozitivní korelace střední síly mezi testy CDI a KSAT na hladině významnosti menší 0,05, hodnota r dosáhla 0,45.

Ovšem nepředpokládali jsme, že bude nalezena statisticky významná souvislost mezi depresivitou a úzkostí také v případě kontrolní skupiny, výsledky tohoto výpočtu korelací vedly k zamítnutí této hypotézy. U kontrolní skupiny tato pozitivní korelace mezi skóre testu CDI a KSAT dosáhla hodnoty $r = 0,99$. Ve shodě s J. Hendlem (2006) interpretujeme tento vztah souvislosti jako silnou sílu asociace těchto proměnných.

Výsledky testování statistických závislostí tedy naznačují, že v případě kontrolní skupiny je mnohem těsněji provázána míra depresivity a úzkostnosti. Hodnota korelačního koeficientu r dokazuje, že s rostoucí depresivitou narůstá zároveň také úzkost. Nyní bychom se chtěli zamyslet nad tím, proč je tomu v případě Emo skupiny jinak. Hodnota $r = 0,45$ ukazuje střední sílu provázanosti těchto dvou proměnných, tedy vzájemná souvislost mezi depresí a úzkostí tady skutečně existuje, ale není stoprocentní. Domníváme se, že roli sehrál vliv jiné, námi nezkoumané třetí proměnné, která vedla ke zkreslení výsledků.

Další možností, jak si tento výsledek vysvětlit, je to, že Emo subkultura obecně dle pozorování M. Kušky (2011) funguje jako svépomocná skupina, tento fakt se ukazuje zřejmě jako rozhodující činitel ovlivňující emocionální prožívání jedince. Možnost sdělit druhému člověku vlastní obavy a trápení se zdá být prostředkem, jak tyto negativní emoce překonávat. V souvislosti s tím jedinec může lépe zvládat vlastní depresivitu a úzkost, tudíž tyto stavy nemusejí dominovat jeho aktuálnímu emocionálnímu ladění.

Zatímco u kontrolní skupiny jsme již neprokázali žádné statisticky významné korelace mezi ostatními proměnnými, analýza dat u výzkumné skupiny Emo odhalila ještě statisticky významnou korelaci mezi *faktorem O* testu HSPQ a *skóre CDI*, korelační koeficient dosáhl hodnoty $r = 0,44$. Tento výsledek nás informuje o pozitivním vztahu střední síly mezi veličinami, lze jej tedy interpretovat tak, že s rostoucím skóre ve faktoru O, který je asociován s náladovostí, úzkostnou sebenejistotou, přehnanou starostlivostí a převládajícími obavami a smutkem, narůstá zároveň skóre v testu CDI, tedy míra depresivity jedince. Stejně tak pokud jedinec dosáhne nízkého skóre ve faktoru O, je veselý, bezstarostný a odolný vůči stresu, snižuje se také jeho míra depresivity.

Výsledky korelací testu sebepoškozování SHI a ostatních použitých metod prokázaly také meziskupinovou rozdílnost. Pro výzkumnou skupinu Emo byly identifikovány statisticky významné korelace střední síly mezi skóre *testů SHI* a *CDI* ($r = 0,43$) a *SHI* a *KSAT* ($r = 0,42$), dále také mezi *SHI* a *faktorem Q₄* ($r = 0,43$). Tyto výsledky jsou ve shodě s teorií, která propojuje sebepoškozující jednání s vyšší mírou depresivity a úzkostnosti, emocionální labilitou a impulzivní copingovou strategií vyrovnávání se s vnitřním psychickým napětím (Kreigelová, 2008). Poslední zmiňovanou příčinu sebepoškozujícího chování sytí nejvíce faktor *Q₄* (*vysoké vs. nízké pudové napětí*). U faktoru *Q₂* (*závislost na mínění druhých lidí a společenských trendech*) a testu SHI byla nalezena jen velmi malá, statisticky nevýznamná souvislost, tudíž se nemůžeme zcela

jednoznačně vyjádřit k domněnce o mechanismu psychické nákazy v případě sebepoškozování u Emo subkultury (Martin, 2006; Kriegelová, 2008; Ulbertová, 2008). Souvislost mezi *sebepoškozováním* a osobnostními faktory *nadšenosti vs. sklíčenosti*, *citové choulostivosti vs. tvrdosti* a *úzkostné sebenejistoty vs. sebedůvěry* nebyla prokázána.

Pro kontrolní skupinu se nepodařilo nalézt žádné statisticky významné korelace testu SHI s ostatními metodami v kategorii střední či velké síly asociace.

Posledním cílem naší práce bylo popsat specifický profil námi sestavené Emo skupiny, a sice na základě výsledků jednotlivých testování. Jedná se tedy o cíl, který je závislý na cílech předchozích a opírá se o hodnoty, které jsme předchozí analýzou dat získali. V souladu s výsledky výzkumného šetření můžeme konstatovat, že odlišnost jedinců hlásících se otevřeně k Emo stylu a jedinců nehlásících se k tomuto stylu není tak markantní, jak by se dalo na základě teoretických informací předpokládat. Ovšem vzhledem k malému počtu respondentů ve výzkumné skupině Emo nelze výsledky zobecňovat na celou populaci Emo jedinců. Nevylučujeme možnost, že jiná skupina Emo by vykázala zcela odlišné výsledky. Rovněž také nepovažujeme naši testovou baterii za dostačující pro popis osobnostního profilu jedince, existuje velké množství dalších oblastí, které lze testovat, aby byl profil osobnosti kompletní.

Naše skupina Emo jedinců neprokázala vyšší míru depresivity a úzkostnosti než běžná populace vrstevníků, naopak se ukazuje, že konkrétně v případě depresivity byla překonána kontrolní skupinou. Co bylo ovšem zcela typické pro Emo skupinu, byla vyšší míra soběstačnosti v životě, a tudíž také ve vztahu k aktuálním trendům v módě či chování. Chování Emo příslušníků je hodnoceno jako rázné a může se jevit jako introvertní a plaché, což je dle K. Balcara (1992) způsobeno tím, že jedinec může ve vztahu k ostatním lidem přehlížet ty z nich, se kterými je nespokojen a jejichž názory neakceptuje. Toto chování spolu s rázností a aktivitou v řešení kolektivních problémů může dokonce způsobovat jejich neoblíbenost ostatními.

Dominantním znakem Emo skupiny je poměrně vysoká četnost zkušeností hned s několika formami sebepoškozujícího jednání. Nejvyšší četnosti ve vztahu ke kontrolní skupině byly zjištěny u následujících sebepoškozujících činností: záměrné pořezání, záměrné udeření se a bouchání se do hlavy, nadužívání alkoholu, záměrné škrábání, zabraňování hojení ran, vyhledávání odmítavých vztahů, vzdálení se od Boha, pokus o sebevraždu, záměrné zraňování se a hladovění. Profil autodestruktivního jednání je

v případě Emo skupiny skutečně velmi pestrý. Nelze ovšem odhadnout, zda všechny respondenty označené formy sebepoškozování jsou aktuálním problémem či shrnují pouze dosavadní životní zkušenosti.

Nutno podotknout, že také kontrolní skupina vykazovala v některých položkách vyšší četnost kladných odpovědí. Po srovnání obou výzkumných skupin podle těchto četností byla nalezena statisticky významná souvislost mezi členstvím v Emo skupině a sebepoškozujícími aktivitami záměrného pořezání, bouchání se do hlavy, zabraňování hojení ran, pokusu o sebevraždu, záměrného zraňování se a hladovění. Nicméně těsnost tohoto vztahu není natolik vysoká, abychom mohli hovořit o výhradní souvislosti, předpokládáme tedy ve shodě s těmito výsledky, že členství/nečlenství v Emo skupině není jediným faktorem determinujícím sebepoškozování.

Dále byla prokázána také statisticky významná souvislost mezi mírou depresivity a úzkosti a sebepoškozujícím jednáním, potvrzena byla také role míry pudového napětí jedince, přičemž s rostoucími obavami a vnitřními zmatky narůstají také sebepoškozující formy jednání. Všechny tyto vztahy závislosti mezi proměnnými se ovšem pohybují v kategorii středních asociací.

21 Závěry

Analýza výsledků porovnávání výzkumné skupiny Emo a kontrolní skupiny přinesla velmi zajímavé a do jisté míry neočekávané závěry.

Z hlediska úrovně depresivity a úzkostnosti, kterou potvrdil již výzkum A. Munteanu (2011), musíme konstatovat, že jsme dospěli k odlišným výsledkům, a tudíž nepotvrzujeme hypotézu o vyšší míře depresivity a úzkosti mezi členy Emo subkultury. Kontrolní skupina vykazovala vyšší míru depresivity než výzkumná skupina Emo. V míře úzkosti se nám nepodařilo najít statisticky významný rozdíl mezi skupinami.

Na základě získaných skóre v jednotlivých faktorech osobnostního dotazníku HSPQ můžeme jednoznačně vymezit základní charakteristiku Emo skupiny, která spočívá ve vyšší míře soběstačnosti a samostatnosti v rozhodování, menší ovlivnitelnosti aktuálními společenskými trendy a aktivním přístupem k problému v kolektivu. Kontrolní skupina se v tomto směru jeví jako konvenční a více závislejší na mínění druhých lidí. V souladu

s tímto zjištěním jsme vyloučili vliv psychické nákazy sebepoškozujícího jednání mezi Emo členy.

Protikladné vůči našemu původnímu předpokladu bylo zjištění, že Emo jedinci vykazují významně vyšší četnost sebepoškozujícího chování, a sice záměrného řezání a pokusu o sebevraždu. Vedle těchto forem sebepoškozujícího chování byly identifikovány vyšší četnosti také u dalších sebepoškozujících aktivit, např. záměrné zraňování se a bouchání do hlavy, nadužívání alkoholu, záměrné škrábání nebo hladovění.

Z dosažených výsledků statistické korelace vyplývá, že velice těsný se ukázal vztah mezi metodami měření deprese a úzkosti u kontrolní skupiny ($r = 0,99$), pro srovnání výzkumná skupina Emo dosáhla $r = 0,45$.

Odlišností oproti kontrolní skupině bylo odhalení závislosti mezi metodou měření depresivity a osobnostním faktorem spojeným s úzkostnou sebenejistotou v případě nízkého skóre a sebedůvěrou v případě vysokého skóre u Emo skupiny. U kontrolní skupiny nebyl v těchto proměnných prokázán žádný statisticky významný vztah souvislosti.

Posledním výstupem našeho výzkumného projektu je odhalení statisticky významných korelací mezi anglickým testem sebepoškozování SHI a ostatními použitými psychodiagnostickými metodami. Výpočet korelací u výzkumné skupiny Emo naznačuje statisticky významné korelace výsledků v testu sebepoškozování s výsledky v testu depresivity a úzkosti a faktoru vysokého pudového napětí. V rámci kontrolní skupiny nebyly odhaleny žádné statisticky významné korelační vztahy mezi proměnnými.

SOUHRN

Tématem naší diplomové práce je Emo subkultura, přičemž naším hlavním záměrem bylo identifikovat typické psychické vlastnosti jedinců vyznávajících Emo styl demonstrované na jejich odlišnosti od vlastností jedinců kontrolní skupiny stejného věku, kterou jsme si za tímto účelem stanovili. Naše práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Část teoretická obsahuje celkem devět kapitol, v nichž se snažíme o přehledný souhrn základních pojmů, terminologie a teoretických konstruktů vážících se k tomuto tématu.

První kapitolu jsme pojali jako uvedení do tematiky naší práce, tedy zaměřujeme se na vytyčení hlavních definic termínu subkultura a následně pojednáváme o hlavních znacích subkultury všeobecně.

Druhá kapitola je věnovaná již Emo stylu a subkultuře Emo. Představujeme v ní jednak počátky spojené se vznikem a vývojem tohoto hnutí, jednak také současné charakteristiky, které jsou s touto subkulturou mládeže spojené. Velice stěžejní je z hlediska našeho výzkumného zaměření popis stylu jedinců Emo, zahrnující způsob oblékání a líčení a jejich celkový vzhled a způsoby sebeprezentace, a dále také osobnostní profil členů. Z této části především vycházíme při tvorbě a testování hypotéz.

V kapitole třetí se věnujeme podrobně vývojovým charakteristikám etapy dospívání, úvodem do tématu je vymezení složitostí věkového rozdělení fáze dospívání na dílčí podfáze, poukazujeme na odlišnost českého a amerického členění. Následuje kapitola popisující základní a klíčové fyziologické změny v období dospívání. Dále se zabýváme vytyčením základních charakteristik citového vývoje dospívajícího, který se stává nosnou základnou pro náš výzkum společně se sociálním vývojem. V rámci sociálního vývoje věnujeme dostatečný prostor také podstatě a charakteristikám vrstevnických vztahů tolik typických pro toto období. V závěru třetí kapitoly zařazujeme důležitou kapitolu o mládežnických subkulturách, jelikož jsou obdobou vrstevnických vztahů a současným trendem dospívajících.

Čtvrtá kapitola se tematicky opírá o koncept identity, která nabývá velké důležitosti v etapě dospívání. Zaměřujeme se zprvu na stručnou a výstižnou definici tohoto pojmu, vedeme čtenáře k odlišování dvou základních druhů identity, následně popisujeme proces formování identity probíhající v několika na sebe navazujících fázích s různými

odlišujícími se specifiky. Za podstatnou považujeme také dílčí kapitolu věnovanou faktorům ovlivňujícím tento proces a případným rizikům s ním spojených.

Kapitola pátá je z našeho pohledu přelomová, naší snahou bylo z předchozí teoretické části zdůraznit a shrnout největší rizika našeho tématu. Tedy popisujeme zde rizika na úrovni subkultur obecně, rizika spojená s Emo subkulturou a vývojovou etapou dospívání. Tyto kapitoly tvoří jakýsi most mezi teoretickou a praktickou částí.

Navazujícími kapitolami jsou potom šestá, sedmá a osmá kapitola, v nichž se věnujeme psychopatologické problematice. V šesté a sedmé kapitole popisujeme specifika depresivního a úzkostného syndromu dospívajících, vytyčujeme základní příčiny k nim vedoucí a jejich projevy.

Následuje kapitola osmá věnovaná problematice sebepoškozování a sebevraždného chování v dospívání, jejímž cílem je především kvalitně definovat termín sebepoškozování, přednést srozumitelné dělení na dílčí, nepatrně odlišné formy sebepoškozujícího chování a vymezit vztah sebepoškozování k Emo subkultuře. Sebevraždné chování je zde zařazováno především z důvodu jeho těsné vazby na sebepoškozování.

Závěrečná devátá kapitola teoretické části práce shrnuje současný stav výzkumu v oblasti Emo subkultur. Bohužel výzkumů není vzhledem k novosti této problematiky tolik. Zmiňujeme tedy jeden český výzkum, který je spíše orientován kvalitativně, a výzkum realizovaný v Rumunsku, který se opírá o kvantitativní metodologii a pracuje s kontrolní skupinou.

Na základě teoretické části jsme provedli kvantitativní výzkum, v němž jsme si stanovili tři výzkumné cíle a sedmáct hypotéz. Zajímalo nás, zda existují rozdíly mezi výzkumnou skupinou Emo a kontrolní skupinou v následujících proměnných: *depresivita*, *úzkost*, osobnostní faktory (*nadšenost vs. sklíčenost*, *citová choulostivost vs. citová tvrdost*, *úzkostná sebenejistota vs. sebedůvěra*, *soběstačnost vs. závislost na druhých* a *vysoké vs. nízké pudové napětí*) a *sebepoškozující chování* a zda existují rozdíly v korelačních vztazích mezi metodami testování mezi výzkumnými skupinami. Třetím cílem bylo na základě zjištěných výsledků blíže specifikovat osobnostní profil členů Emo subkultury.

Kvantitativní výzkum byl proveden pomocí dotazníkového šetření, za tímto účelem byly užity následující metody: *test depresivity CDI*, *test úzkosti KSAT*, *osobnostní dotazník HSPQ* a *test sebepoškozování SHI*. Poslední jmenovaný dotazník bylo nutné přeložit do českého jazyka. V jednotlivých podkapitolách se těmto testům věnujeme podrobněji,

popisujeme okolnosti vzniku těchto testů a jejich účel, způsoby jejich administrace, časovou náročnost a způsoby analýzy dat. Všechny dotazníky jsou součástí příloh.

Pracovali jsme s výzkumnou skupinou Emo, respondenty jsme kontaktovali přes webovou stránku *Emosvet.cz*, tuto skupinu tvořilo 21 jedinců, kteří byli členy Emo a splnili podmínky účasti na výzkumu. Kontrolní skupina byla nasbírána v 8. a 9. třídách dvou základních škol a tvořilo ji 51 jedinců. Všichni respondenti spadali do věkové skupiny 13 až 15letých, tudíž bylo podmínkou jejich účasti získání souhlasů jejich zákonných zástupců.

Pomocí dotazníků jsme získali kvantitativní a alternativní data. Při jejich analýze jsme použili potřebné postupy statistického ověřování hypotéz (*Mann Whitneyův U-test* a *Test nezávislosti χ^2 pro čtyřpolní tabulku*) a metody statistického ověřování závislostí (*Spearmanův korelační koeficient* a *Biseriální korelace*).

Z pohledu interpretace hypotéz jsme dosáhli následujících výsledků:

- jedinci ze skupiny Emo nevykazují vyšší míru depresivity a úzkosti než kontrolní skupina, naopak u kontrolní skupiny byla zjištěna vyšší míra depresivity
- osobnostní vlastnost, ve které statisticky významně převyšují jedinci z Emo skupiny kontrolní skupinu, je míra soběstačnosti a nezávislosti procesu rozhodování na mínění druhých lidí i společenských trendech, míra aktivity v řešení skupinových problémů a s tím související vyšší sebevědomí
- statisticky významný rozdíl mezi výzkumnými skupinami byl nalezen v sebepoškozujících aktivitách, konkrétně v položkách záměrného pořezání a pokusu o sebevraždu byla prokázána souvislost mezi členstvím/nečlenstvím v Emo skupině a sebepoškozováním
- z výsledků korelační analýzy konstatujeme, že se prokázala statisticky významná závislost mezi skóre testů depresivity a úzkosti u Emo skupiny ($r = 0,45$), u kontrolní skupiny byla tato statistická závislost prokázána také, ovšem dosáhla hodnoty vysoké síly asociace ($r = 0,99$); dále se v případě Emo skupiny prokázala

- statistická závislost mezi skóre v testu depresivity a v osobnostním faktoru úzkostné sebenejistoty vs. sebedůvěry ($r = 0,44$)
- rozbor korelací testu sebepoškozování s ostatními metodami prokázal na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ statisticky významné korelace pouze u Emo skupiny, test sebepoškozování pozitivně koreluje s testem depresivity ($r = 0,43$), s testem úzkosti ($r = 0,42$) a faktorem vysokého vs. nízkého pudového napětí ($r = 0,43$)

Přínos naší práce spatřujeme především v tom, že se jedná o zcela první studii Emo subkultury na území ČR, která využívá kvantitativní metodologii. Vzhledem k povaze výzkumu a nižšímu počtu respondentů považujeme tento výzkum za prvotní sondu do scény subkultury mládeže, na kterou by bylo vhodné navázat rozsáhlejší studií s rozšířením jednotlivých zkoumaných oblastí. Zajímavé a jistě přínosné by bylo věnovat se podrobněji osobnosti jedinců hlásících se k Emo subkultuře, kterou jsme v našem výzkumu z důvodů časové náročnosti a celkové složitosti zpracovávání a analýzy dat poměrně redukovali.

Jistá možnost rozsáhlejšího výzkumu se rýsuje také v oblasti sebepoškozování a zkoumání faktorů, které mu předcházejí. V oblasti monitorování sebepoškozujících aktivit u mládeže a dospělých jsme odhalili mezeru, jelikož u nás zatím neexistuje kvalitní a na české populaci standardizovaný dotazník zkoumající tuto oblast. Považujeme za důležité, aby byly ve světě užívané screeningové nástroje (např. námi použitý dotazník SHI) převedeny do české klinické praxe, jelikož se ukazuje stále častější výskyt této patologie u české populace.

V neposlední řadě by z výzkumného hlediska bylo zajímavé prozkoumat a porovnat jednotlivé věkové kategorie jedinců, kteří se hlásí k Emo stylu. Jak z teorie vyplývá, Emo styl není oblíbený jen u 11letých až 15letých jedinců, své oblíbence si nachází také v pozdějším věku, pomyslná hranice je vytyčena kolem 25. roku věku (Kuška, 2011). Velice přínosné by tedy bylo prozkoumat postoje těchto věkových skupin k Emo stylu, stejně jako jejich osobnostní profil, úroveň depresivity a úzkosti, otázku sebepoškozování a dalších relevantních proměnných.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

1. Alan, J. (1989). *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama
2. Bačová, V. (2003). Osobná identita – Konštrukcie – Text – Hľadanie významu. In Čermák, I., Hřebíčková, M. & Macek, P. (Ed.), *Agrese, identita, osobnost* (201-213). Tišnov: Sdružení SCAN
3. Baker, Ch. (2006): *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál
4. Balcar, K. (1992). *Osobnostní dotazník pro mládež HSPQ*. (II. přepracované vydání). Bratislava: Psychodiagnostika
5. Bouček, J. a kol. (2006). *Speciální psychiatrie*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého
6. Čermák, I., Hřebíčková, M., & Macek, P. (Ed.), *Agrese, identita, osobnost* (215-228). Tišnov: Sdružení SCAN
7. Erikson, E. H. (2002). *Dětství a společnost*. Praha: Argo
8. Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál
9. Frankovský, M. (2003). Posudzovanie identity k makrosociálnym útvarom. In Čermák, I., Hřebíčková, M., & Macek, P. (Ed.), *Agrese, identita, osobnost* (215-228). Tišnov: Sdružení SCAN
10. Geist, B. (1992). *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing
11. Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál
12. Hebdige, D. (1979) *Subculture: The Meaning of Style*. London: Routledge
13. Heider, D. (2008). EMO: generace smutných teenagerů. *Psychologie dnes*, 14 (7.-8.), 40 – 43
14. Hendl, J. (2006). *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál
15. Hort, Vl., Hrdlička, M., Kocourková, J., Malá, E. a kol. (2000). *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál

16. Janošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada
17. Klener, P. (1996). *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum
18. Kondáš, O. (1973). *KSAT – Škála klasickej sociálnosituačnej anxiety a trémy*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy
19. Kosíková, J. (1998). Oděv dnešní mládeže jako výraz generační identity. *Folia Ethnographica* 32, Supplementum ad Acta Musei Moraviae – Scientiae sociales 83, 102 – 103
20. Koutek, J., & Kocourková, J. (2003). *Sebevražedné chování. Současné poznatky o suicidalitě a její specifika u dětí a dospívajících*. Praha: Portál
21. Kožnar, J. (1979). *Niektoré psychologické aspekty dospievania*. Bratislava: VÚDPaP
22. Kriegelová, M. (2008). *Záměrné sebepoškozování v dětství a adolescenci*. Praha: Grada.
23. Kroger, J. (1991). *Identity Development: adolescence through adulthood*. California: Sage Publications
24. Labáth, V. a kol. (2001). *Riziková mládež*. Praha: Sociologické nakladatelství
25. Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada
26. Macek, P. (1999). *Adolescence*. Praha: Portál
27. Macek, P. (2003). Identita jako proces: vývojový přístup a styly sebedefinování. In Čermák, I., Hřebíčková, M., & Macek, P. (Ed.), *Agrese, identita, osobnost* (180-196). Tišnov: Sdružení SCAN
28. Matoušek, O., & Kroftová, A. (1998): *Mládež a delikvence*. Praha: Portál
29. Nakonečný, M. (1997). *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia
30. Orvin, G. H. (2001). *Dospívání. Kniha pro rodiče*. Praha: Grada
31. Paclt, I., Florian, J a kol. (1998). *Psychofarmakoterapie dětského a dorostového věku*. Praha: Grada

32. Platznerová, A. (2009). *Sebepoškozování. Aktuální přehled diagnostiky, prevence a léčby*. Praha: Galén
33. Pospíšilová, J. (2003). *Rajče na útěku. Kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami*. Brno: nakl. DOPLNĚK
34. Preiss, M. (1998). *CDI - Sebeuposuzovací škála depresivity pro děti*. (Příručka). Brno: Psychodiagnostika
35. Reiterová, E. (2003). *Základy statistiky pro studenty psychologie*. Univerzita Palackého v Olomouci
36. Reiterová, E. (2008). *Základy psychometrie*. Univerzita Palackého v Olomouci
37. Říčan, P. (2004). *Cesta životem*. Praha: Portál
38. Říčan, P., Krejčířová, D. a kol. (2006). *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada
39. Sak, P. (2000). *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč
40. Smolík, J. (2010). *Subkultury mládeže. Uvedení do problematiky*. Praha: Grada
41. Steinberg, S., Parmar, P., & Richard, B. (Eds.). (2006). *Encyclopedia of Contemporary Youth Culture*. Westport, CT: Greenwood Press.
42. Svoboda, M. (2005). *Psychologická diagnostika dospělých*. Praha: Portál
43. Svoboda, M. (Ed). (2009): *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál
44. Šubrt, J. a kol. (2008). *Soudobá sociologie II. Teorie sociálního jednání a sociální struktury*. Praha: Karolinum
45. Šustr, J. (2009). Emostyl jako subkultura? *Rodina a škola*, 5, 18-19
46. Ulč, I. a kol. (1999). *Úzkost a úzkostné poruchy*. Praha: Grada
47. Urbánek, T., Denglerová, D., & Širůček, J. (2011): *Psychometrika. Měření v psychologii*. Praha: Portál
48. Vágnerová, M. (2005) *Vývojová psychologie I., Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum

49. Vágnerová, M. (2008). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál
50. Výrost, J., Lovaš, L., & Bačová, V. (1993). *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie II.* Bratislava: Veda
51. Výrost, J., & Slaměník, I. (Eds.). (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada
52. Yinger, J. M. (1960). Contraculture and subculture. *American Sociological Review*, 25 (5), 625 - 635

Internetové zdroje

1. Babáková, L. (2003). Sebeпоškození v dětství a adolescenci. *Psychiatrie pro praxi* 4. Získáno z <http://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2003/04/05.pdf>
2. Definis-Gojanović, M., Gugić, D., & Sutlović, D. (2009). Suicide and Emo Youth Subculture – A Case Analysis. *Coll. Antropol.* 33(2).
Získáno z <http://hrcak.srce.hr/file/79108>
3. Koutek, J. (2008). Suicidalita u adolescentů – rizikové faktory a prevence. *Pediatric pro praxi*, 9(5). Získáno z <http://www.pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2008/05/07.pdf>
4. Kuška, M. (2010, prosinec 21). Být emo. Na tom není nic špatného. *MF Dnes*.
Získáno z http://zpravy.idnes.cz/byt-emo-na-tom-neni-nic-spatneho-d3u-/kavarna.aspx?c=A101216_111333_kavarna_chu
5. Kuška, M., Formánková, P., & Kolářová, K. (2010). Subkultura emo kids jako fenomén současné konzumní společnosti. In Zábrodská, K., & Čermák, I. (Eds.), *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku IX.*, (370-374). Získáno z http://www.psu.cas.cz/konference/kvalkox/sbornik_kvalkox.pdf
6. Kuška, M. (2011, říjen 21). Pravda o EMO. [Video soubor]. Získáno z <http://www.youtube.com/watch?v=y2oXBRXsJBo>
7. Martin, G. (2006). On Suicide and Subcultures. *Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health*, 5(3). doi:10.5172/jamh.5.3.166

8. Munteanu, A., Costea, I., Paloş, R., Jinaru, A., & Dragomir, G. M. (2011). Emo phenomenon – An actual problem in adolescence. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 1611-1615. doi:10.1016/j.sbspro.2011.03.339
9. Overell, R. (2010). Emo online: networks of sociality/networks of exclusion. *Perfect Beat (Equinox Publishing Group)*, 11(2), (141-162). doi:10.1558/prbt.v11i2.141
10. Paclt, I. (2001). Specifické aspekty depresivních poruch v dětském a adolescentním věku. *Psychiatrie v praxi* 5. Získáno z http://www.solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=2176&magazine_id=2
11. Ryalls, E. D. (2007). *Emo Subculture: An Examination of the Kids, Music and Style that Form Emo Subculture*. Získáno z http://www.allacademic.com/meta/p187580_index.html
12. Sansone, R. A., Wiederman, M., & Sansone, L. A. (1998): The Self-Harm Inventory (SHI): Development of a Scale for Identifying Self-Destructive Behaviors and Borderline personality Disorder. *Journal of Clinical Psychology* 54(7). Získáno z <http://mindmorsels.com/reprints/SHI.pdf>
13. Scheerová, L. (2010). Vrstevnické vztahy. In *Děti a jejich problémy III.*, (89-109). Získáno z http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par%5Bid_r%5D=52190&par%5Bview%5D=0
14. Ulbertová, Z. (2008). Sebepoškozování. In *Děti a jejich problémy II.*, (115-130). Získáno z http://www.kapezet.cz/admin/data/articleFiles/119/soubor_7522416.pdf

PŘÍLOHY

Příloha 1: Formulář zadání diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2010/2011

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Psychologie (PS)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
HONZÍKOVÁ Petra	1.máje 166, Hrádek - Nová Huť	F07397

TÉMA ČESKY:

Vybrané osobnostní charakteristiky členů subkultury Emo

NÁZEV ANGLICKY:

Selected Personality Characteristics of Members of Emo Subculture

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Simona Cakirpaloglu, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Teoretická část:

- Klíčové oblasti - subkultura mládeže, adolescence, osobní a sociální identita, sebepoškození, Emo styl

Praktická část:

- Kvantitativní výzkum, porovnávání kontrolní a výběrové skupiny, kontrolní skupina - velikost 50, velikost skupiny Emo: 20

- Cíl výzkumu: Zjistit, nakolik jsou členové Emo subkultury úzkostnější, depresivnější než běžná populace jejich vrstevníků a jaké je riziko sebepoškozujícího jednání u této subkultury.

- Použité metody - HSPQ, KSAT, Dotazník dětských depresí CDI, Self-Harm Inventory

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

HEBDIGE, D. (1979) Subculture: The Meaning of Style. London: Routledge

KRIEGELOVÁ, M. (2008). Záměrné sebepoškození v dětství a adolescenci. Praha: Grada

KROGER, J. (1991). Identity Development: adolescence through adulthood. California: Sage Publications

MACEK, P. (1999). Adolescence. Praha: Portál

PLATZNEROVÁ, A. (2009). Sebepoškození. Aktuální přehled diagnostiky, prevence a léčby. Praha: Galén

REITEROVÁ, E. (2007). Statistické metody v psychologickém výzkumu. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci

VÁGNEROVÁ, M. (2005) Vývojová psychologie I., Dětství a dospívání. Praha: Karolinum

Podpis studenta: .....

Datum: .....

Podpis vedoucího práce: .....

Datum: .....

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Vybrané osobnostní charakteristiky členů subkultury Emo
Autor práce: Petra Honziková
Vedoucí práce: PhDr. Simona Cakirpaloglu-Dobešová, Ph.D.
Počet stran a znaků: 119 stran, 241 706 znaků
Počet příloh: 13
Počet titulů použité literatury: 52

Abstrakt:

Diplomová práce se zaměřuje na mládežnickou subkulturu Emo, kolem níž vyvstává řada kontroverzních otázek, týkajících se zvýšené depresivity a úzkostnosti, nadměrné citové choulostivosti a zranitelnosti a zvýšeného výskytu sebepoškozujících aktivit a sebevražděných pokusů.

V teoretické části vymezujeme termín subkultura a její typické znaky, popisujeme podstatu Emo stylu, základní charakteristiky vývojového období dospívání a procesu formování identity. Součástí práce je také shrnutí možných rizik vážících se k tématu a popis depresivního a úzkostného syndromu a sebepoškozujícího jednání.

Empirická část shrnuje výsledky kvantitativního výzkumu, v jehož rámci jsme se zaměřovali na zjištění, zda jedinci ze skupiny Emo jsou ve větší míře depresivnější a úzkostnější, vykazují odlišné osobnostní rysy a praktikují sebepoškozující jednání na rozdíl od kontrolní skupiny. Dalšími výzkumnými cíli bylo porovnat obě výzkumné skupiny z hlediska nalezených korelačních vztahů a zformulovat specifický profil člena subkultury Emo.

Výzkumná skupina Emo sestává z 21 jedinců ve věku 13 až 15 let, kteří byli kontaktováni přes internetovou stránku Emosvet.cz. Kontrolní skupina je tvořena 51 jedinci stejného věkového rozmezí. Podmínkou účasti na výzkumu byli vedle věku respondentů také souhlas rodičů s účastí na výzkumu a dobrovolnost.

Testovanými oblastmi jsou míra depresivity, úzkosti, osobnostní faktory nadšenosti či sklíčenosti, citové choulostivosti či tvrdosti, úzkostné sebenejistoty či sebedůvěry, soběstačnosti či závislosti na druhých, vysokého či nízkého pudového napětí a typ praktikovaného sebepoškozujícího chování. Použitými metodami získávání dat jsou

osobnostní dotazník HSPQ, test depresivity CDI, test úzkosti KSAT a test sebepoškození SHI.

Z výsledků vyplývá, že jedinci ze skupiny Emo nejsou depresivnější a úzkostnější než jejich vrstevníci z kontrolní skupiny. Vyšší míra depresivity byla naopak zjištěna u kontrolní skupiny. Statisticky významný rozdíl mezi skupinami se podařilo nalézt u osobnostního rysu soběstačnosti a nezávislosti na mínění druhých lidí a v sebepoškozujících aktivitách záměrného řezání a pokusu o sebevraždu. Korelační vztahy u skupiny Emo byly nalezeny mezi CDI a KSAT ($r = 0,45$), CDI a faktorem O ($r = 0,44$), SHI a CDI ($r = 0,43$), SHI a KSAT ($r = 0,42$) a SHI a faktorem Q₄ ($r = 0,43$). U kontrolní skupiny byla nalezena statisticky významná korelace jen mezi CDI a KSAT ($r = 0,99$).

Klíčová slova:

Subkultura Emo, dospívání, úzkost, deprese, sebepoškození

THESIS ABSTRACT

Title:	Selected personality characteristics of members of the Emo subculture
Author:	Petra Honzíkova
Leader:	PhDr. Simona Cakirpaloglu-Dobešová, Ph.D.
Number of pages and characters:	119 pages, 241 706 characters
Number of annexes:	13
Number of reference materials:	52

Abstract:

This thesis focuses on the youth subculture Emo, around which a number of controversial issues raises. These are related to increased depression and anxiety, excessive emotional tenderness and vulnerability, and increased occurrence of self-harming activities and suicide attempts.

In the theoretical section we define the term subculture and its features; we describe the nature of Emo style, the basic attributes of the developmental period of adolescence and of the identity formation process. The thesis also includes a summary of the potential risks relating to the topic and a description of depressive and anxious syndromes and of a self-harming behaviour.

The empirical section summarizes results of the quantitative research, within which we aimed to determine, whether individuals from the Emo group are more depressive and more anxious to a greater extent, whether they display different personal qualities and apply self-harming activities in contrast to the control group. Another research objective was to compare both research groups in terms of correlation relationships found and to formulate a specific profile of an Emo subculture member.

The Emo research group consists of 21 individuals aged 13 to 15 years who were contacted via the website Emosvet.cz. The control group consists of 51 individuals of the same age range. A prerequisite for participation in the research beside the age of the respondents were also parental consent to participate in the research and voluntariness.

The tested areas are level of depression, anxiety, personality factors of enthusiasm or sadness, or emotional sensitivity of hardness, anxious non self-confidence or lack of self-

belief, self-sufficiency or dependency, high or low instinctual tension and type of self-harming behaviour practiced. The methods of research are HSPQ personality questionnaire, CDI depression test, KSAT anxiety test and SHI self-harm test.

The results show that individuals from the Emo group are not more depressive and anxious than their contemporaries in the control group. On the contrary, a higher level of depression was found in the control group. Statistically significant differences between groups were found in the personality feature of self-sufficiency and independence of the opinion of others and in self-harm activities of intentional cutting and a suicide attempt. The correlation relationships in the Emo group were found between the CDI and KSAT ($r = 0.45$), CDI and O factor ($r = 0.44$), SHI and CDI ($r = 0.43$), SHI and KSAT ($r = 0.42$) and SHI and Q4 factor ($r = 0.43$). In the control group, a statistically significant correlation was found only between CDI and KSAT ($r = 0.99$).

Key words:

Emo subculture, adolescence, anxiety, depression, self-harm

Příloha 3: Text oslovení členů Emo subkultury

Dobrý den, ahoj,

měla bych pro vás takovou zajímavou nabídku. Jsem studentka vysoké školy a pracuji na výzkumu pro svoji diplomovou práci. Ráda bych se více dozvěděla o Emo stylu a nejlépe od vás, ne z médií a časopisů, kde jsou informace dost zkreslené a nepřesné. Byli byste ochotni přistoupit na osobní setkání a odpovědět na několik otázek, případně vyplnit dotazníky? Ráda bych vyvrátila to, co se o Emo stylu říká, k čemuž by mohli dobře posloužit právě zmiňované dotazníky.

Samozřejmě se mě nejprve můžete zeptat na podrobnosti, stejně tak se nemusíte zúčastnit, ale byla bych ráda, kdyby někdo projevil zájem. Věřím, že i vy jste naštvaní, co se o vás říká, tohle by byl způsob, jak to trochu změnit.

Pokud budete mít zájem, ozvěte se mi prosím na emailovou adresu uvedenou níže pro bližší informace a určitě se domluvíme. Ve všem vám vyjdu maximálně vstříc.

Předem děkuji za jakoukoliv odpověď a přeji pěkný den.

S pozdravem

Petra Honzíková

Kontaktní údaje:

email: p_honzikova@email.cz

Příloha 4: Formulář souhlasu s výzkumem pro rodiče

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

Vážení rodiče,

dovoluji si Vás požádat o souhlas s účastí Vaší dcery/syna ve výzkumu pro účely diplomové práce, realizovaném pod záštitou Katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

O čem výzkum je?

Výzkum se zaměřuje na členy Emo subkultury. Hlavním cílem je zmapovat osobnostní charakteristiky jedinců, kteří sympatizují s Emo stylem, a vymezit, zda-li se osobnostně liší od populace vrstevníků, kteří členy nejsou. K tomuto účelu budou užity standardizované diagnostické dotazníky.

Účast na výzkumu je zcela dobrovolná, v průběhu výzkumu je možné bez udání důvodu kdykoliv odstoupit. Vyplňování dotazníků je anonymní, tudíž je zajištěna ochrana údajů před zneužitím.

Kontaktní osoba: Petra Honzíková
Email: p_honzikova@email.cz
Tel. č.: 732 538 167

Podpisem stvrzuji souhlas s účastí své dcery/syna ve výše popsaném výzkumu.

Dne .....

.....

Příloha 5: Formulář souhlasu s výzkumem pro ředitele

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

Vážená paní ředitelko,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci při realizaci výzkumné studie, do které byla vybrána Vaše škola. Tato studie je realizovaná pod záštitou Katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

O čem výzkum je?

Výzkum se zaměřuje na členy Emo subkultury. Hlavním cílem je zmapovat osobnostní charakteristiky jedinců, kteří sympatizují s Emo stylem, a vymezit, zda-li se osobnostně liší od populace vrstevníků, kteří členy nejsou. K tomuto účelu budou užity standardizované diagnostické dotazníky.

Veškerá výzkumná činnost bude realizována pouze se souhlasem žáků, případně jejich zákonných zástupců (ti mají právo účast ve výzkumu odmítnout).

Výzkum je po celou dobu přísně anonymní. Dbáme maximální úrovně ochrany všech dat. S daty bude nakládáno v souladu s příslušnými zákonnými normami. Stejně tak budou chráněny i veškeré informace o Vaší škole a z výsledku studie nebude možné zjistit, z kterých škol jaká data pocházejí.

Jak výzkum probíhá?

Cílovou skupinou našeho výzkumu jsou respondenti ve věku 14 a 15 let, tedy žáci 8. a 9. tříd. Vzhledem k věku spolupracujících žáků je třeba před samotným testováním získat souhlas zákonných zástupců s účastí jejich dítěte na tomto výzkumu. Tento formulář by jim byl rozdán k podpisu týden před samotným testováním examínátorem, případně třídním učitelem. Testová baterie sestává ze 4 standardizovaných testů. Administrace dotazníků potrvá dvě vyučovací hodiny. Při administraci dotazníků bychom vám chtěli komplikovat výuku co nejméně, a proto škole budeme vycházet maximálně vstříc při dohodách, ve kterých hodinách budeme moci testovat.

Děkuji a těším se na naši další spolupráci.

Petra Honzиковá
kontaktní osoba
Email: p_honzikova@email.cz
Tel. č.: 732 538 167

Příloha 6: Osobnostní dotazník pro mládež HSPQ, forma A

Plné znění použitých psychodiagnostických metod je uvedeno v tištěné verzi diplomové práce.

Příloha 7: Sebeposuzovací škála depresivity pro děti CDI

Plné znění použitých psychodiagnostických metod je uvedeno v tištěné verzi diplomové práce.

Příloha 8: Škála klasické sociálně situační anxiety a trémy KSAT, forma A

Plné znění použitých psychodiagnostických metod je uvedeno v tištěné verzi diplomové práce.

Příloha 9: Test sebepoškozování SHI v původní anglické verzi a v české verzi

Plné znění použitých psychodiagnostických metod je uvedeno v tištěné verzi diplomové práce.

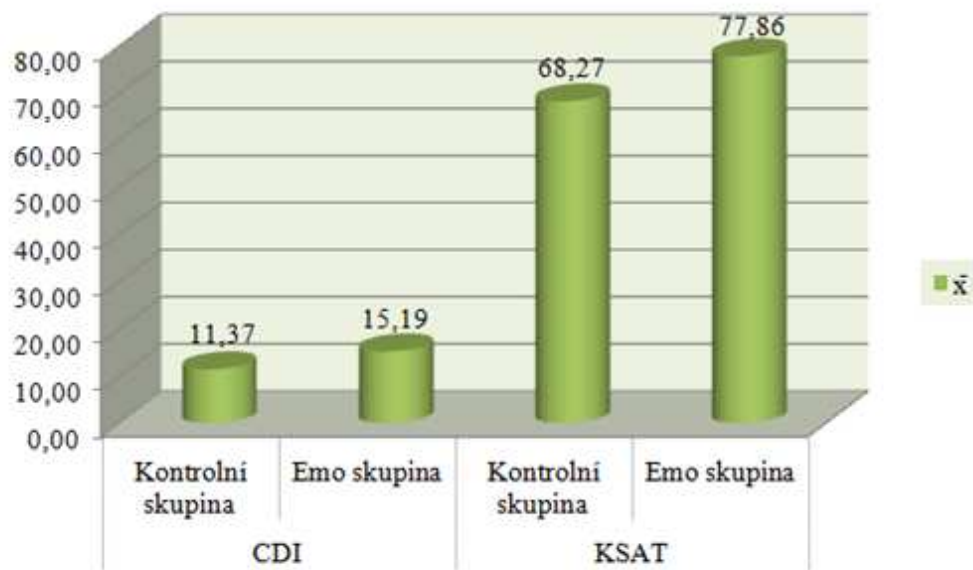
Příloha 10: Ukázka dat, která byla používána ve statistické analýze

Kontrolní skupina			CDI	KSAT	HSPQ					SHI
Respondenti	Pohlaví	Věk	HS	HS	F	I	O	Q2	Q4	ano
1	Ž	15	42	70	13	16	17	10	12	2
2	Ž	15	13	73	9	11	7	8	18	1
3	M	15	14	75	10	19	11	7	14	1
4	Ž	14	10	87	17	8	10	4	13	3
5	Ž	15	4	61	11	12	9	12	11	1
6	Ž	13	7	69	12	16	4	8	8	3
7	Ž	13	30	80	10	18	6	10	14	1
8	Ž	14	21	73	4	14	18	20	12	0
9	Ž	13	5	63	9	11	18	7	20	3
10	Ž	13	22	78	11	9	17	14	14	2
11	M	14	23	67	8	15	12	14	11	4
12	M	14	7	44	7	5	15	6	13	0
13	Ž	14	10	45	12	4	5	6	6	1
14	Ž	15	32	55	17	8	7	8	10	1
15	Ž	15	48	69	15	4	9	7	10	1
16	M	15	3	65	15	11	7	4	10	3
17	M	15	10	81	11	17	10	5	10	0
18	Ž	15	10	74	10	17	10	11	8	3
19	Ž	15	3	78	10	9	6	8	3	1
20	Ž	15	9	56	15	11	7	10	9	2
21	Ž	15	5	68	14	19	5	6	14	0

Emo skupina			CDI	KSAT	HSPQ					SHI
Respondenti	Pohlaví	Věk	HS	HS	F	I	O	Q2	Q4	ano
1	Ž	13	17	81	11	14	14	15	12	6
2	Ž	14	12	105	10	10	6	19	13	4
3	Ž	14	9	58	10	11	8	14	11	3
4	Ž	14	10	96	13	6	14	9	16	3
5	Ž	15	0	66	18	17	8	4	5	1
6	Ž	14	31	95	9	15	15	13	13	4
7	M	15	31	69	13	20	8	13	11	8
8	Ž	14	28	86	9	12	17	16	13	2
9	Ž	13	16	71	7	16	6	8	8	2
10	Ž	13	15	88	11	10	12	10	14	8
11	Ž	14	30	59	9	13	18	14	16	11
12	Ž	13	10	92	9	15	15	13	13	2
13	Ž	13	11	65	12	18	9	11	11	3
14	M	14	16	71	11	14	14	15	12	2
15	Ž	15	11	69	10	10	6	19	13	0
16	Ž	15	7	80	7	16	6	8	8	1
17	Ž	13	20	74	11	10	12	10	14	4
18	Ž	13	15	71	9	13	18	14	16	3
19	Ž	13	0	85	10	11	8	14	9	3
20	Ž	14	15	66	13	6	14	9	16	4
21	Ž	14	15	88	18	17	8	4	5	1

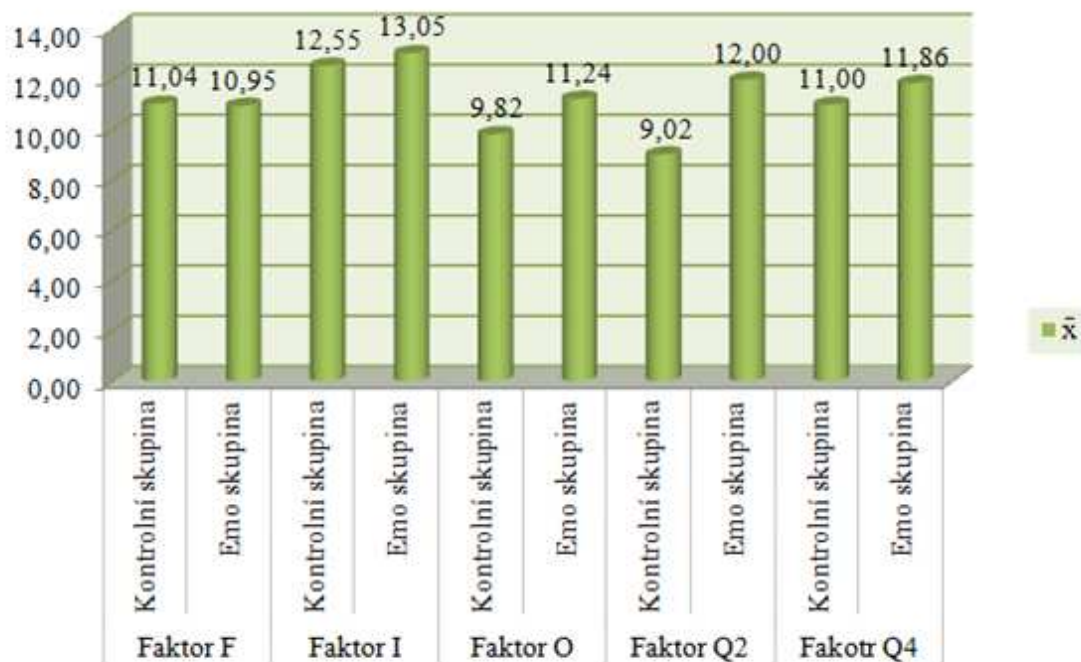
Příloha 11: Popisná statistika pro testy CDI a KSAT pro obě výzkumné skupiny a grafické znázornění průměrných hodnot

Testy	Skupiny	N	$\bar{x}$	$\tilde{x}$	s
CDI	Kontrolní skupina	51	11,37	9	9,57
	Emo skupina	21	15,19	15	8,67
KSAT	Kontrolní skupina	51	68,27	69	14,62
	Emo skupina	21	77,86	74	12,74

Příloha 12: Popisná statistika pro jednotlivé faktory HSPQ pro obě výzkumné skupiny a grafické znázornění průměrných hodnot

Faktory	Skupiny	N	$\bar{x}$	$\tilde{x}$	s
Faktor F	Kontrolní skupina	51	11,04	11	12,04
	Emo skupina	21	10,95	10	2,82
Faktor I	Kontrolní skupina	51	12,55	13	4,82
	Emo skupina	21	13,05	13	3,63
Faktor O	Kontrolní skupina	51	9,82	9	4,57
	Emo skupina	21	11,24	12	4,09
Faktor Q ₂	Kontrolní skupina	51	9,02	8	3,60
	Emo skupina	21	12,00	13	4,01
Faktor Q ₄	Kontrolní skupina	51	11,00	11	3,88
	Emo skupina	21	11,86	13	3,23

Příloha 13: Tabulky četností kladných odpovědí v testu SHI pro obě výzkumné skupiny a jejich grafické porovnání

Otázka	Ano	%	Ne
1	1	4,76	20
2	9	42,86	12
3	0	0	21
4	7	33,33	14
5	3	14,29	18
6	9	42,86	12
7	0	0	21
8	7	33,33	14
9	5	23,81	16
10	1	4,76	20
11	0	0	21

Otázka	Ano	%	Ne
12	5	23,81	16
13	0	0	21
14	2	9,52	19
15	0	0	21
16	0	0	21
17	0	0	21
18	3	14,29	18
19	8	38,1	13
20	11	52,38	10
21	4	19,05	17
22	0	0	21

Otázka	Ano	%	Ne
1	0	0	51
2	6	11,76	45
3	0	0	21
4	7	13,73	14
5	0	0	51
6	11	21,57	40
7	2	3,92	49
8	11	21,57	40
9	3	5,88	48
10	2	3,92	49
11	1	1,96	50

Otázka	Ano	%	Ne
12	4	7,84	47
13	0	0	51
14	1	1,96	51
15	0	0	51
16	0	0	51
17	0	0	51
18	0	0	51
19	3	5,88	48
20	5	9,80	46
21	2	3,92	49
22	0	0	51

